

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

Σχολή Επαγγελματών Υγείας & Πρόνοιας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία:

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΧΩΡΙΣΘΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥΣ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ.

ΤΩΝ

ΚΑΡΦΑΡΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ
ΚΟΝΤΣΙΩΤΗ ΕΛΕΝΗ
ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗ ΦΩΤΕΙΝΗ

Υπεύθυνη Καθηγήτρια
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Ηράκλειο - Απρίλιος 2015

Copyright@ 2015 Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΣΕΥΠ, ΤΕΙ Κρήτης.

<http://www.teicrete.gr/koinerg/koinwnikis.html>

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Π.Ε. αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία των συγγραφέων Καρφαρίδου Μαρία, Κοντσιώτη Ελένη και Λεβογιάννη Φωτεινή, της επιβλέπουσας καθηγήτριας Οικονόμου Αικατερίνης και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας

Οι υπογράφωντες φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης

Καρφαρίδου Μαρία

Κοντσιώτη Ελένη

Λεβογιάννη Φωτεινή

δηλώνουμε υπεύθυνα ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο:

**«ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΧΩΡΙΣΘΕΙ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥΣ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ»**

είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μας δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης δηλώνουμε ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολό της.

(Υπογραφή)

(Υπογραφή)

Όνοματεπώνυμο

Όνοματεπώνυμο

(Υπογραφή)

Όνοματεπώνυμο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τίτλος εργασίας: Κοινωνική Εργασία με Ασυνόδευτα Παιδιά και Παιδιά που έχουν Χωρισθεί από την Οικογένειά τους.

Των: Καρφαρίδου Μαρίας

Κοντσιώτη Ελένης

Λεβογιάννη Φωτεινής

Υπό τη επίβλεψη της: Οικονόμου Αικατερίνης

Ημερομηνία: Απρίλιος 2015

Εισαγωγή: Η παρούσα μελέτη ασχολείται με τη συλλογή και καταγραφή των θεωρητικών προσεγγίσεων της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας και τις πρακτικές εφαρμογές που ακολουθούνται από τους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον στόχοι της συγκεκριμένης έρευνας είναι, πρώτον, να συγκεντρωθούν οι πρακτικές που ακολουθούνται από επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς στην εργασία τους με ασυνόδευτα παιδιά στις χώρες της Ευρώπης και δεύτερον να παρουσιαστούν τα στάδια και οι τομείς παρέμβασης των κοινωνικών λειτουργών στην εργασία τους με τα ασυνόδευτα παιδιά.

Μεθοδολογία: Η συγκεκριμένη έρευνα διεξήχθη κατά το ακαδημαϊκό εξάμηνο 2014-2015. Ως προς τον τύπο μεθοδολογίας επιλέχθηκε αυτή της συστηματικής-βιβλιογραφικής ανασκόπησης και αποτέλεσε μια ποιοτική έρευνα. Αναφορικά με το δείγμα αποτελούνταν από εννέα (9) έρευνες σχετικές με τις πρακτικές των κοινωνικών λειτουργών με ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά χωρισμένα με την οικογένειά τους, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν εντός της προηγούμενης δεκαετίας (2004-2014). Επιπλέον, αναφορικά με τη μεθοδολογία ανάλυσης των δεδομένων που συλλέχθηκαν, έγινε χρήση ενός συνδυασμού μεθόδων ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων, αυτών της Τυπολογικής Ανάλυσης, της Ταξινομικής Ανάλυσης και της Ερμηνευτικής Ανάλυσης.

Αποτελέσματα: Όσον αφορά τα αποτελέσματα της έρευνας, προκύπτει πως οι πρακτικές που ακολουθούνται από τους επαγγελματίες διαφέρουν από τις θεωρητικές προσεγγίσεις της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας καθώς οι ίδιοι καλούνται να ανταποκριθούν σε ζητήματα τα οποία δεν εμπίπτουν στις αρμοδιότητές τους.

Οι βασικές πρακτικές των κοινωνικών λειτουργών που συγκεντρώθηκαν μπορούν να συνοψιστούν στις εξής κατηγορίες:

1. Τοποθέτηση των ασυνόδευτων παιδιών
2. Εκπαίδευση
3. Υγεία
4. Άσυλο
5. Επανένωση οικογενείας
6. Διοργάνωση δραστηριοτήτων
7. Δημιουργία κοινωνικών δικτύων
8. Δημιουργία πλάνου για το μέλλον
9. Εκπαίδευση σε καθημερινές ασχολίες

Όσον αφορά τα στάδια παρέμβασης των κοινωνικών λειτουργών όπως προέκυψαν από την έρευνα, κατηγοριοποιούνται σε τρεις (3) βασικούς άξονες:

1. Πρώτη Επαφή
2. Παραμονή στο Πλαίσιο
3. Προετοιμασία και Έξοδος από το Πλαίσιο

Συμπεράσματα: Το γενικότερο συμπέρασμα που προκύπτει μέσα από τη συγκεκριμένη έρευνα είναι πως οι θεωρίες πολλές φορές διαφέρουν από τις πρακτικές που ακολουθούνται από τους κοινωνικούς λειτουργούς. Οι ίδιοι αρκετές φορές αναλαμβάνουν διαδικασίες στις οποίες δεν έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και εκπαίδευση και οι οποίες δεν εντάσσονται θεωρητικά στην κοινωνική εργασία, αναγκάζοντάς τους να «δημιουργούν» νέες στρατηγικές για την αντιμετώπισή τους (π.χ. αξιολόγηση ηλικίας). Μέσα από αυτό γίνεται φανερή η ανάγκη οριοθέτησης των δραστηριοτήτων του κοινωνικού λειτουργού και η ύπαρξη αντίστοιχων εξειδικευμένων ομάδων σε θέματα που δεν εντάσσονται στις αρμοδιότητές τους.

Λέξεις κλειδιά: ανήλικος πρόσφυγας, ασυνόδευτο παιδί, κοινωνική εργασία

ABSTRACT

Title: Social Work with unaccompanied and separated children: Theory and Practice.

By: Karfaridou Maria

Kontsioti Eleni

Levogianni Foteini

Supervisor: Oikonomou Aikaterini

Date: April 2015

Introduction: The following study deals with the collection and record of theoretical approaches in cross-cultural social work and its practical applications followed by professional social workers in Europe. Additional objectives of this research were, firstly, the concentration of practical applications followed by professional social workers in their work with unaccompanied children in Europe and secondly, the presentation of social worker's intervention stages in their work with unaccompanied children.

Methodology: This research was conducted during the academic semester of 2014-2015. Systematic – literature review was the chosen type of methodology and was a qualitative research. The sample was consisted by nine (9) researches relevant to the practical applications of social workers with separated and unaccompanied children. These researches were conducted in the past decade (2004 – 2014). Furthermore, a combination of qualitative data method analysis was used, such as typological analysis, taxonomic analysis and interpretive analysis.

Findings: Research findings suggest that the practical applications used by social workers are different than the theoretical approaches of cross – cultural social work, because social workers are invited to respond into issues that do not fall into their responsibilities.

The basic practical applications that were gathered can be summarized into the following categories:

1. Placement of unaccompanied children
2. Education
3. Health
4. Asylum
5. Family reunification
6. Organizing activities
7. Creating social networks
8. Training in everyday engagements

The social worker's intervention stages that were gathered during this research can be categorized into three (3) basic axes:

1. First Contact
2. Residency in the framework
3. Preparation of leaving the framework

Conclusions: The general conclusion that arises through this research is that theories many times are different than the practical applications followed by the social workers. Many times, social workers undertake procedures although they do not have the proper knowledge and training and do not fall theoretically into social work, forcing them to create new strategies to deal with them (e.g. age assessment). Given this, it is necessary the need to delimit the role of the social worker with unaccompanied children and also the need of specialized staff besides social workers that can work with the specific subjects that arise

Key words: refugee children, unaccompanied children, separated children, social work

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την υπεύθυνη της πτυχιακής μας εργασίας, κα. Οικονόμου Αικατερίνη, για την πολύτιμη καθοδήγηση και υποστήριξη της, καθώς και τις οικογένειές μας που μας συμπαράσταθηκαν καθ' όλη τη πορεία της φοίτησής μας.

Περιεχόμενα

Ευρετήριο Πινάκων	σελ.12
Εισαγωγή.....	σελ.13

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

Κεφάλαιο 1: Πρόσφυγες

1.1. Ιστορική Αναδρομή- Ορισμοί.....	σελ.15
1.1.1. Ιστορική Αναδρομή.....	σελ.15
1.1.2. Πρόσφυγας – Μετανάστης.....	σελ.17
1.1.3. Παράγοντες Ώθησης.....	σελ.18
1.2. Διεθνείς Συμβάσεις/ Το Νομικό Καθεστώς.....	σελ.19
1.2.1 Το Νομικό Καθεστώς στην Ευρώπη.....	σελ.19
1.2.2. Η Σύμβαση της Γενεύης το 1951.....	σελ.20
1.2.3. Το Νομικό Καθεστώς στην Ελλάδα.....	σελ.21
1.3. Άσυλο.....	σελ.22
1.3.1. Ορισμοί.....	σελ.22
1.3.2. Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου.....	σελ.23
1.3.3. Δικαιώματα Αιτούντων Άσυλο.....	σελ.24
1.3.4. Υποχρεώσεις Αιτούντων Άσυλο.....	σελ.24
1.3.5 Ανάγκες Αιτούντων Άσυλο.....	σελ.25

Κεφάλαιο 2: Ασυνόδευτα παιδιά και Παιδιά Χωρισμένα από την Οικογένειά τους

2.1. Περιγραφή και Εξέλιξη του Όρου.....	σελ.27
2.1.1. Ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά χωρισμένα από την Οικογένειά τους...σελ.27	
2.1.2. Ασυνόδευτοι Ανήλικοι Αιτούντες Άσυλο.....	σελ.28
2.1.3. Ασυνόδευτοι Ανήλικοι Μη-Αιτούντες Άσυλο.....	σελ.29
2.1.4. Λόγοι που Οδηγούν στην Προσφυγιά.....	σελ.29
2.2. Στατιστικά Στοιχεία.....	σελ.32
2.2.1. Στατιστικά Στοιχεία Ευρώπης.....	σελ.32
2.2.2. Στατιστικά Στοιχεία Ελλάδας.....	σελ.34

2.3. Το Νομικό Καθεστώς.....	σελ.36
2.3.1. Διεθνής Σύμβαση Δικαιωμάτων Παιδιού.....	σελ.36
2.3.2. Η Νομοθεσία στην Ελλάδα.....	σελ.38
2.4. Δομές Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων.....	σελ.39

Κεφάλαιο 3: Κοινωνική Εργασία και Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία

3.1. Έννοιες και Όροι.....	σελ.43
3.1.1. Πολυπολιτισμικότητα- Διαπολιτισμικότητα.....	σελ.43
3.1.2. Εθνοτικές Ομάδες -Εθνότητα.....	σελ.44
3.1.3. Προκατάληψη – Στερεότυπα.....	σελ.44
3.1.4. Ρατσισμός- Αντιρατσισμός- Φυλή.....	σελ.45
3.1.5. Κοινωνικός Αποκλεισμός.....	σελ.46
3.1.6. Κοινωνική Ένταξη.....	σελ.47
3.2. Μεθοδολογία και Μοντέλα Παρέμβασης Διαπολιτισμικής Κοινωνικής Εργασίας.....	σελ.47
3.3. Ο Ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού.....	σελ.53

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογία Έρευνας

4.1. Σκοπός και Στόχοι της Έρευνας	σελ.56
4.2. Επιλογή Μεθοδολογίας - Συστηματική- Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	σελ.56
4.3. Πηγές Δεδομένων- Στρατηγική Αναζήτησης.....	σελ.58
4.4.Κριτήρια Ένταξης- Αποκλεισμού Αναζήτησης.....	σελ.59
4.5.Κριτική Αποτίμηση Ποιότητας Μελετών.....	σελ.61
4.6. Αποτελέσματα Αναζήτησης.....	σελ.62
4.7. Περιγραφή μελετών που πληρούν τα κριτήρια.....	σελ.63
4.8. Μεθοδολογία Ανάλυσης Αποτελεσμάτων.....	σελ.72
4.9. Δυσκολίες και Ενέργειες για Άρση των Δυσκολιών.....	σελ.76
4.10. Ηθικά Ζητήματα Έρευνας.....	σελ.77
4.11. Χρονοδιάγραμμα	σελ.78

Κεφάλαιο 5: Αποτελέσματα Έρευνας

5.1. Πρώτη Επαφή.....	σελ.81
5.1.1. Αξιολόγηση Αναγκών.....	σελ.82

5.1.2. Αξιολόγηση Ηλικίας.....	σελ.84
5.1.3. Απόφαση Τοποθέτησης.....	σελ.86
5.1.4. Εμπιστοσύνη - Σιωπή.....	σελ.88
5.2. Παραμονή στο Πλαίσιο.....	σελ.90
5.2.1. Σωματική και Ψυχική Υγεία.....	σελ.90
5.2.2. Εκπαίδευση.....	σελ.91
5.2.3. Δραστηριότητες- Ελεύθερος Χρόνος.....	σελ.93
5.2.4. Κοινωνικά Δίκτυα.....	σελ.94
5.2.5. Θρησκεία- Ηθη και Έθιμα.....	σελ.95
5.2.6. Ασυλο.....	σελ.96
5.2.7. Αναζήτηση και Επανένωση Οικογενείας.....	σελ.97
5.3. Προετοιμασία και Έξοδος από το Πλαίσιο.....	σελ.100
5.3.1. Μετάβαση στα Δεκαοκτώ.....	σελ.100
5.3.2. Σχεδιασμός Πλάνου Μέλλοντος.....	σελ.101
5.3.3. Εκπαίδευση σε Καθημερινές Ασχολίες.....	σελ.102
5.3.4. Κοινωνική Ενσωμάτωση.....	σελ.103
Κεφάλαιο 6: Συζήτηση	
6.1. Πρώτη Επαφή.....	σελ.106
6.2. Παραμονή στο Πλαίσιο.....	σελ.111
6.3. Προετοιμασία και Έξοδος από το Πλαίσιο.....	σελ.120
Κεφάλαιο 7: Συμπεράσματα	
7.1. Συμπεράσματα.....	σελ.125
7.2. Προτάσεις.....	σελ.128
Βιβλιογραφία.....	σελ.131

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1: Στοιχεία Αιτήσεων Ασύλου Ασυνόδευτων Ανηλίκων- Eurostat.....σελ.32	
Πίνακας 2.2: Στοιχεία Ασυνόδευτων Ανηλίκων στην Ελλάδα- Έτος 2013.....σελ.34	
Πίνακας 4.1: Λέξεις – Κλειδιάσελ.58	
Πίνακας 4.2: Κριτήρια Ένταξης- Αποκλεισμούσελ.60	
Πίνακας 4.3: Κριτήρια Αποτίμησης Ποιότητας Άρθρωνσελ.61	
Πίνακας 4.4: Αποτελέσματα Αναζήτησηςσελ.62	
Πίνακας 4.5: Άρθρο 1 ^οσελ.64	
Πίνακας 4.6: Άρθρο 2 ^οσελ.65	
Πίνακας 4.7: Άρθρο 3 ^οσελ.66	
Πίνακας 4.8: Άρθρο 4 ^οσελ.67	
Πίνακας 4.9: Άρθρο 5 ^οσελ.68	
Πίνακας 4.10: Άρθρο 6 ^οσελ.69	
Πίνακας 4.11: Άρθρο 7 ^οσελ.70	
Πίνακας 4.12: Άρθρο 8 ^οσελ.70	
Πίνακας 4.13: Άρθρο 9 ^οσελ.71	
Πίνακας 4.14: Χρονοδιάγραμμασελ.78	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια έχει διαπιστωθεί σημαντική αύξηση του αριθμού των αλλοδαπών που εισέρχονται στη χώρα και ζητούν διεθνή προστασία. Μεταξύ αυτών εμφανίζονται, ολοένα και συχνότερα, ανήλικοι, παιδιά ή έφηβοι, που φθάνουν στη χώρα μόνοι τους, χωρίς την οικογένειά τους ή άλλον ενήλικα που να τους συνοδεύει και να μεριμνά για αυτούς. Αυτά τα παιδιά που ζητούν διεθνή προστασία ονομάζονται ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά χωρισμένα από την οικογένειά τους.

Η κατηγορία των ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων είναι μία από τις λιγότερο μελετημένες πληθυσμιακές ομάδες με τις οποίες ασχολείται η Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία. Γεγονός που στηρίζει τα παραπάνω είναι ο εξαιρετικά μικρός αριθμός ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί στον ελλαδικό χώρο σχετικά με τις θεωρίες και τις πρακτικές της Κοινωνικής Εργασίας με ασυνόδευτους ανήλικους που εισέρχονται στη χώρα. Οι υπάρχουσες μελέτες στην εγχώρια βιβλιογραφία είναι σε μεγάλο βαθμό προσανατολισμένες σε τομείς όπως η ψυχική υγεία, ο κοινωνικός αποκλεισμός καθώς και οι εμπειρίες των ανηλίκων. Ενώ παρατηρείται έλλειψη γύρω από το κομμάτι της Κοινωνικής Εργασίας και στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στην εργασία τους με τους ασυνόδευτους ανήλικους.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως σκοπό τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας και των πρακτικών εφαρμογών που ακολουθούνται από τους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς με τα ασυνόδευτα παιδιά. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο φαινόμενο των προσφύγων, μέσω μιας συνοπτικής ιστορικής αναδρομής στο νομικό καθεστώς που διέπει τους πρόσφυγες και στη διαδικασία της αίτησης ασύλου σε Ελλάδα και Ευρώπη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνεται υπάρχουσα γνώση σχετικά με τα ασυνόδευτα παιδιά. Πιο συγκεκριμένα αναλύονται: η εξέλιξη του όρου, τα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τα ποσοστά εισροής των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα και Ευρώπη, το νομικό καθεστώς που διέπει τα ασυνόδευτα παιδιά καθώς και οι δομές φιλοξενίας που υπάρχουν στην Ελλάδα.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία. Αποσαφηνίζονται ορισμοί και έννοιες που χρησιμοποιούνται στη θεωρία της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας, γίνεται αναφορά στη μεθοδολογία που

εφαρμόζεται και στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στην άσκηση της κοινωνικής εργασίας σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τη μεθοδολογία έρευνας που ακολουθήθηκε, τους σκοπούς και στόχους της συγκεκριμένης μελέτης, τη μεθοδολογία ανάλυσης δεδομένων, τις δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν και τα ηθικά ζητήματα που προέκυψαν από την έρευνα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας, παρουσιάζονται τα στάδια και οι τομείς δράσεων των κοινωνικών λειτουργών στην εργασία τους με ασυνόδευτα παιδιά και συγκεντρώνονται οι πρακτικές εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας. Στο επόμενο κεφάλαιο ακολουθεί η συζήτηση πάνω στα ευρήματα και τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο περιλαμβάνονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις που προέκυψαν από την έρευνα αυτή.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

1.1 Ιστορική Αναδρομή- Ορισμοί

Η ιστορία του ανθρώπου χαρακτηρίζεται από συνεχείς μετακινήσεις πληθυσμών. Οι άνθρωποι μετακινούνται συχνά για να βελτιώσουν το βιοτικό τους επίπεδο, να δώσουν στις οικογένειες και τα παιδιά τους καλύτερες ευκαιρίες, να αποφύγουν τη φτώχεια ή για να γλιτώσουν από διώξεις, ανασφάλεια και πολέμους. Το προσφυγικό ζήτημα και του ασύλου αποτελούν όλο και περισσότερο μέρος της καθημερινότητάς μας, καθώς η ευρωπαϊκή κοινωνία γίνεται περισσότερο πολυπολιτισμική και ποικιλόμορφη, μια κατάσταση η οποία αποτελεί πρόκληση αλλά και πηγή πλούτου για την κοινωνία.

1.1.1. Ιστορική Αναδρομή

Η προσφυγιά σαν κοινωνικό φαινόμενο, έχει μεγάλη έκταση μέσα στον προηγούμενο αιώνα ο οποίος χαρακτηρίστηκε από τους διαρκείς και έντονους σε χαρακτήρα πολέμους, αφήνοντας εκατομμύρια νεκρούς, εκδιωχθέντες και κυνηγημένους. Το φαινόμενο των προσφύγων από την πρώτη του σχεδόν εμφάνιση απασχόλησε τη διεθνή κοινότητα, η οποία προσπάθησε με υλικά μέσα αλλά και με θεσμοθετήσεις να επέμβει στο πρόβλημα (Νάσκου – Περάκη,1991).

Η πρώτη εμφάνιση αυτού του τοποθετείται το 1917, όπου η επικράτηση της επανάστασης των μπολσεβίκων στην Ρωσία, ανάγκασε πολλούς πολίτες αυτής της χώρας να διαφύγουν στην Ευρώπη. Τις χιλιάδες των Ρώσων προσφύγων λίγο αργότερα θα ακολουθήσουν στην φυγή κάτοικοι και εθνότητες της Μικράς Ασίας που είτε λόγω του ελληνοτουρκικού πολέμου (1922), είτε της πολιτικής του κράτους του Κεμάλ θα αναγκαστούν να εγκαταλείψουν τους τόπους τους: Έλληνες, Αρμένιοι, Ασσύριοι, Τούρκοι. Ένα ακόμα κύμα προσφύγων εμφανίζεται με την επικράτηση του Χίτλερ στη Γερμανία, και της μετέπειτα επέκτασης του καθεστώτος σε γειτονικές χώρες (Νάσκου-Περάκη, 1991).

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου βρήκε τη διεθνή κοινότητα μπροστά σε 1.250.000 πρόσφυγες. Τη δεκαετία του '50 η επέμβαση της ΕΣΣΔ στην Ουγγαρία (1956) θα προκαλέσει 200.000 πρόσφυγες, όπως και ο πόλεμος στην Αλγερία που θα

προκαλέσει το πρώτο μεγάλο κύμα προσφύγων στην αφρικανική ήπειρο (Γιαννίρη, 2000).

Η δεκαετία του '60, εποχή αντιαποικιακών και εθνικοαπελευθερωτικών αγώνων θα δημιουργήσει έναν μεγάλο αριθμό προσφύγων στο Κέρασ της Αφρικής.

Η δεκαετία του '70 είναι ίσως η πιο δραματική σε έκταση περίοδος: ένας αριθμός 10 εκατ. καταφεύγει στην Ινδία λόγω πολέμου στο Πακιστάν, 200.000 Χιλιανοί μετά το πραξικόπημα του Πινοσέτ διαφεύγουν στο εξωτερικό, δεκάδες χιλιάδες Ινδοκινέζοι εγκαταλείπουν το Λάος, την Καμπότζη και το Βιετνάμ, στο Κέρασ της Αφρικής 3 εκατ. εκτοπίζονται λόγω πολέμου και τέλος 400.000 Κύπριοι που εγκαταλείπουν την Κύπρο, μετά την εισβολή του τούρκικου κράτους (Γιαννίρη, 2000).

Τη δεκαετία του '80, 5 εκατ. Αφγανοί εγκαταλείπουν λόγω εμφυλίου τη χώρα τους, κύματα προσφύγων δημιουργούνται στην κεντρική Αμερική (από Νικαράγουα, Σαλβαδόρ και Γουατεμάλα), στην Σρι Λάνκα 100.000 άνθρωποι εγκαταλείπουν τη χώρα λόγω πολέμου, ο εμφύλιος πόλεμος στην Μοζαμβίκη εξαναγκάζει το 1/3 (6 εκατ. περίπου) του πληθυσμού να εγκαταλείψει τη χώρα, τέλος επίσης λόγω πολέμου 700.000 άτομα θα εγκαταλείψουν τη Λιβερία (Νάσκου- Περράκη, 1991).

Η δεκαετία του '90 θα ξαναφέρει στο προσκήνιο εθνικούς πολέμους, κυρίως στις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ, και θα εκτινάξει τον αριθμό των προσφύγων από τα 15 εκατ. περίπου στα 22 εκατ. Στον πόλεμο του κόλπου 1,4 Κούρδοι θα διαφύγουν στο Ιράν και 500.000 στην Τουρκία, στον εμφύλιο της Γιουγκοσλαβίας 700.000 Βόσνιοι μετατρέπονται σε πρόσφυγες και σχεδόν 2 εκατ. είναι οι εκτοπισμένοι μέσα στα σύνορα της χώρας, πάνω από 1 εκατ. σκοτώνονται στην Ρουάντα και 1,7 εκατ. εγκαταλείπουν την χώρα, στην πρώην ΕΣΣΔ υπάρχει ένα σύνολο 9 εκατ. ξεριζωμένων ανθρώπων, εγκαταλείπουν 400.000 άνθρωποι την Σιέρα Λεόνε τέλος η κρίση του Κοσσυφοπεδίου θα προκαλέσει 1,3 περίπου εκατ. πρόσφυγες (Γιαννίρη, 2000).

Τη δεκαετία του '00, γύρω στα 2 εκατομμύρια Αφγανοί ανά χρόνο να εγκαταλείπουν και πάλι τη χώρα τους, λόγω της κατάστασης που επικρατούσε. Άλλα μεγάλα προσφυγικά ρεύματα ξεκινάνε από το Ιράκ, λόγω του πολέμου, καθώς και από τη Σομαλία και το Σουδάν.

Η δεκαετία που διανύεται φέρνει ένα από τα μεγαλύτερα προσφυγικά ρεύματα. Υπολογίζεται πως πάνω 44, 5 εκατομμύρια άνθρωποι διέφυγαν από τη

χώρα τους. Ο αριθμός αυτός αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους των τελευταίων δεκαετιών με κύριο λόγο τον πόλεμο στη Συρία.

1.1.2. Πρόσφυγας- Μετανάστης

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, πρόσφυγας είναι το πρόσωπο που έχει σοβαρούς φόβους ότι καταδιώκεται για λόγους φυλετικούς, θρησκευτικούς, λόγους εθνικότητας, γιατί συμμετέχει σε μια κοινωνική ομάδα, ή έχει μια πολιτική θέση, βρίσκεται έξω από τη χώρα του και δεν μπορεί να επιστρέψει γιατί κινδυνεύει. Ο πρόσφυγας εγκαταλείπει τη χώρα του γιατί κινδυνεύει και απειλείται με διωγμό και δεν μπορεί να επιστρέψει ασφαλής στη χώρα του (*Dolceta, 2015*).

Οι πρόσφυγες αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την εστία τους επειδή απειλείται η ζωή ή η ελευθερία τους αν επιστρέψουν στον τόπο τους, πολλές φορές κινδυνεύει η ίδια τους η ζωή. Οι άνθρωποι αυτοί έχουν δικαίωμα να κάνουν αίτηση για άσυλο σε μια άλλη χώρα, δηλαδή να ζητήσουν προστασία και να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες. Όσο περιμένουν να εξεταστεί το αίτημά τους ονομάζονται αιτούντες άσυλο. Η προσφυγική ιδιότητα και κατάσταση δεν είναι μόνιμες. Όταν εκλείψουν οι λόγοι φόβου δίωξης, αρκετοί πρόσφυγες επιστρέφουν στην πατρίδα τους, προσπαθώντας να ανακτήσουν το χαμένο έδαφος και χρόνο. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου ο εθελοντικός επαναπατρισμός δεν είναι εφικτός και οι πρόσφυγες καλούνται να κάνουν ένα νέο, πλην δύσκολο, ξεκίνημα ζωής στη χώρα υποδοχής. Οι πρόσφυγες ωθούνται από τη φτώχεια και την ανέχεια να αφήσουν τη χώρα τους με σκοπό να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής τους αν αποφασίσουν να γυρίσουν πίσω, θα συνεχίσουν να έχουν την προστασία της πατρίδας τους. Ορισμένες φορές γίνεται επίκληση του ασύλου από άτομα που δεν είναι πρόσφυγες με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται η σχετική με το άσυλο διαδικασία (*British Red Cross, 2015*).

Σύμφωνα με τη Συνθήκη του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, 1951 που έχει υπογραφεί από 147 χώρες, πρόσφυγας είναι κάποιος που:

- βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του
- κινδυνεύει πραγματικά να υποστεί παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του στη χώρα του εξαιτίας της ταυτότητάς του ή των πεποιθήσεών του.
- Δεν μπορεί ή δεν θέλει να επιστρέψει επειδή η κυβέρνησή του δεν μπορεί ή δεν θέλει να τον προστατέψει.

Εξαιτίας της δίωξης που μπορεί να αντιμετωπίσει, ένας πρόσφυγας δικαιούται να προστατευθεί από μια εξαναγκαστική επιστροφή στη χώρα καταγωγής του (*αρχή*

της μη επαναπροώθησης). Εκτός από τα δικαιώματα που έχουν όλοι οι άνθρωποι, ο πρόσφυγας δικαιούται αυτήν της προστασία, όπως επίσης και προστασία από δίωξη για παράνομη είσοδο, έγγραφα ταυτότητας και ταξιδιωτικά έγγραφα και πρόσβαση σε μια μακροπρόθεσμη λύση. Αυτή μπορεί να είναι η ενσωμάτωση στη χώρα που του παρέχει άσυλο, η επανεγκατάσταση σε μια άλλη χώρα ή ο εθελούσιος επαναπατρισμός στη χώρα καταγωγής του, εφόσον αυτή γίνεται με ασφάλεια και αξιοπρέπεια (Σπανού και Αλεξάκης, 2007).

Ο όρος μετανάστης συνήθως περιγράφει κάποιον που παίρνει μια ελεύθερη απόφαση να μετακινηθεί σε κάποια άλλη περιοχή ή χώρα, συχνά για καλύτερες οικονομικές ή κοινωνικές συνθήκες και για να βελτιώσει τις προσωπικές του προοπτικές και αυτές της οικογένειάς του. (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, χ.χ.).

Πρόσφυγας είναι αυτός που δεν είχε άλλη επιλογή παρά να φύγει από την πατρίδα του. Ο όρος πρόσφυγας αναφέρεται σε άτομο το οποίο βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του και έχει «δικαιολογημένο φόβο δίωξης εξαιτίας της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας, της συμμετοχής του σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή των πολιτικών του πεποιθήσεων» (ορισμός της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων) και γι' αυτό το λόγο δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα του.

Οι πρόσφυγες, ενώ αντιμετωπίζονται ως ξεχωριστή κατηγορία από τους μετανάστες, συχνά ταξιδεύουν μαζί, χρησιμοποιούν τους ίδιους μεταναστευτικούς δρόμους ή πέφτουν θύματα των ίδιων κυκλωμάτων εμπορίας ανθρώπων και πολλές φορές αντιμετωπίζουν τις ίδιες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις χώρες μετάβασης ή στις χώρες προορισμού. Εκτιμάται ότι υπάρχουν περίπου 11,4 εκατομμύρια πρόσφυγες στον κόσμο (Διεθνής Αμνηστία, 2015).

1.1.3. Αιτίες Προσφυγιάς

Οι παράγοντες που ωθούν στην προσφυγιά και την αναζήτηση ασύλου είναι γενικά αρνητικοί και οδηγούν τους ανθρώπους εκτός μιας χώρας ή περιοχής. Παραδείγματα τέτοιων παραγόντων είναι οι συγκρούσεις, οι διώξεις, η πολιτική αστάθεια, οι κοινωνικές ανισότητες και οι λιγοστές οικονομικές ευκαιρίες. Οι παράγοντες όμως που προσελκύουν τους μετανάστες και πρόσφυγες σε μια χώρα είναι θετικοί, όπως το υψηλότερο βιοτικό επίπεδο, οι θέσεις εργασίας, οι εκπαιδευτικές προοπτικές, η οικογενειακή επανένωση, ή μια πιο ελεύθερη και ασφαλής ζωή στη χώρα προορισμού.

Η Ε.Ε. είναι ένας ελκυστικός προορισμός για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες για πολλούς λόγους, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών προοπτικών, των επαγγελματικών ευκαιριών, του επιπέδου εκπαίδευσης και υγείας και του σεβασμού των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων. Σε μερικές περιπτώσεις, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες διαπιστώνουν ότι η πραγματικότητα της μετακίνησης στην Ευρώπη δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τους. Οι μετανάστες και οι πρόσφυγες ίσως δυσκολευτούν να ενταχθούν και να προσαρμοστούν στη διαφορετική κουλτούρα και γλώσσα ή στο γεγονός ότι βρίσκονται μακριά από τις οικογένειές τους. Για άλλους, η Ευρώπη προσφέρει μια ποιότητα ζωής ή ασφάλεια που δεν θα μπορούσαν να βρουν στις πατρίδες τους και έτσι βλέπουν το μέλλον τους στην Ευρώπη, παρά τις δυσκολίες που ίσως αντιμετωπίζουν ως ξένοι. Τα ζητήματα τα οποία σχετίζονται με την υποδοχή και την ένταξη μεταναστών και προσφύγων αποτελούν συνεχείς προκλήσεις, που απαιτούν κατανόηση και καλύτερη γνώση τού γιατί οι άνθρωποι μετακινούνται και από πού προέρχονται (*Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης και Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, 2009*).

1.2. Το Νομικό Καθεστώς

1.2.1. Διεθνείς Συμβάσεις

Σχεδόν από την πρώτη στιγμή (τα χρόνια ύστερα από το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου) που εμφανίστηκε το φαινόμενο των προσφύγων, υπήρξαν προσπάθειες να επιλυθούν σε διεθνές επίπεδο και σε κάποια έκταση μια σειρά προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι πρόσφυγες, σε θεσμικό (έκδοση ταυτοτήτων) και υλικό επίπεδο (ανθρωπιστική βοήθεια). Κάποιες πρώτες απόπειρες έκαναν τα ευρωπαϊκά κράτη και οι οργανώσεις του Ερυθρού Σταυρού, τα πρώτα θεσμοθετώντας κάποιες διατάξεις και οι δεύτερες παρέχοντας υλική βοήθεια. Η ανάληψη όμως ακόμα περισσότερων μέτρων κρίθηκε αναγκαία μέσα στα πλαίσια της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ), που ιδρύθηκε εκείνη την περίοδο. Μέσα στα πλαίσια της ΚτΕ γίνεται και η πρώτη απόπειρα θέσπισης διεθνών κανόνων για την προστασία των προσφύγων, η οποία κινήθηκε αφενός σε ένα θεσμικό πλαίσιο με σκοπό την προστασία και την συνδρομή των προσφύγων, και αφετέρου σε μια σειρά διεθνών συμφωνιών για τον καθορισμό της έννοιας του πρόσφυγα. Όμως, «η επικύρωση των πράξεων αυτών από ελάχιστες πολιτείες και οι πολλές επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν σε διατάξεις τους, καθιστούσαν ανομοιόμορφη την προσέγγιση προς ένα καθεστώς

προστασίας οικουμενικής αποδοχής. Έτσι τελικά οι συμβάσεις της περιόδου αυτής κρίθηκαν στοιχειώδης» (Νάσκου- Περάκη, 1991).

Συνοπτικά, όσον αφορά το διεθνές καθεστώς των προσφύγων πριν την υπογραφή της Σύμβασης του 1951 θα πρέπει να αναφέρουμε τις εξής ακόμα συμβατικές πράξεις:

1. Η συμφωνία για την "Έκδοση Πιστοποιητικού Ταυτότητας για τους Ρώσους πρόσφυγες", που υπογράφηκε από 33 κράτη στις 5/7/1922, καθώς και μία αναλόγου περιεχομένου για τους Αρμενίους που υπογράφηκε στις 31/5/1924. Η πρώτη σύμβαση, έμεινε γνωστή ως διαβατήριο Nansen.
2. Στις 30/6/1928 το σύστημα διαβατηρίου Nansen επεκτάθηκε και σε άλλες κατηγορίες προσφύγων.
3. Στις 28/10/1933 θα υπογραφεί και η πρώτη διεθνής συνθήκη, περί του "διεθνούς καθεστώτος των προσφύγων.
4. Στις 10/2/1938 υπογράφεται η "Σύμβαση περί του καθεστώτος των προσφύγων από την Γερμανία". Σε αυτή λίγο αργότερα θα ενσωματωθεί και το πρωτόκολλο για τους πρόσφυγες από την Αυστρία.
5. Μετά την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, υιοθετείται από την Γενική Συνέλευση των Η.Ε. το καταστατικό της Διεθνούς Οργάνωσης Προσφύγων.
6. Το 1949 ιδρύεται το Γραφείο του ΟΗΕ Αρωγής και Έργων για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στην Μέση Ανατολή.
7. Το 1950 ιδρύεται η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (Γιαννίρη, 2000).

Στις 28/7/1951 υιοθετείται στην Γενεύη η συνθήκη για το καθεστώς των προσφύγων, η οποία όμως αναφέρεται σε όσους έγιναν πρόσφυγες πριν από την 1/1/1951. Αργότερα στις 31/1/1967 θα υιοθετηθεί το Πρωτόκολλο που επεκτείνει την ισχύ της Διεθνούς Σύμβασης για τους Πρόσφυγες σε όλους ανεξάρτητα από το πότε αυτοί έγιναν πρόσφυγες (Γιαννίρη, 2000).

1.2.2. Σύμβαση της Γενεύης του 1951

Η διαδικασία για την ανάπτυξη ενός σώματος διεθνών νόμων και συμβάσεων για τους πρόσφυγες ξεκίνησε στις αρχές του 20ου αιώνα υπό την αιγίδα της Κοινωνίας των Εθνών (του προπομπού των Ηνωμένων Εθνών). Η διαδικασία ολοκληρώθηκε το 1951 όταν μια Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών αφιερωμένη στο θέμα των προσφύγων υιοθέτησε τη Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων. Από

το 1952, όπου η Δανία ήταν η πρώτη χώρα που προσυπέγραψε τη Σύμβαση, 140 έθνη έχουν υιοθετήσει τη Σύμβαση (*Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, 2014*).

Η Σύμβαση του 1951 (με το επακόλουθό της Πρωτόκολλο 1967, όπου απαλείφθηκαν οι γεωγραφικοί και εποχιακοί περιορισμοί της Σύμβασης) είναι το σημαντικότερο νομικό κείμενο για την εφαρμογή αρχών στη μεταχείριση προσφύγων. Καθώς εμπνέεται από τη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες του 1933 και την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948, η Σύμβαση του 1951, με έναν ευρύ ορισμό της έννοιας πρόσφυγας, προβλέπει την ελευθερία άσκησης της θρησκείας και την παροχή θρησκευτικής εκπαίδευσης στα παιδιά των προσφύγων, παρέχει πρόσβαση στα δικαστήρια, στη βασική εκπαίδευση και στις κοινωνικές παροχές. Σε ό,τι αφορά την κατοικία και την εργασία, η Σύμβαση κηρύσσει ότι ο πρόσφυγας πρέπει να αντιμετωπίζεται το λιγότερο όπως όλοι οι άλλοι ξένοι της χώρας (*Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, 2014*).

Η Σύμβαση συνιστά ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα στη μεγάλη μάχη για την χωρίς διακρίσεις εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, και έχει αναγνωριστεί ως μια αρχή της διεθνούς διπλωματίας (*Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, 2014*).

1.2.3. Νομικό Καθεστώς στην Ελλάδα

Τον Αύγουστο του 2010, η Ελλάδα κατέθεσε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ένα Εθνικό Σχέδιο Δράσης για το Άσυλο και τη Διαχείριση των Μεταναστευτικών Ροών, το οποίο επικαιροποίησε τον Ιανουάριο του 2013. Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης περιλαμβάνει περιγραφή των προγραμματισμένων δράσεων της ελληνικής κυβέρνησης για τα θέματα πρώτης υποδοχής, το νέο σύστημα ασύλου, την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, των ευάλωτων ομάδων και των ασυνόδευτων ανηλίκων, τα προ-αναχωρησιακά (pre-removal) κέντρα κράτησης, τις επιστροφές και τον έλεγχο συνόρων (*Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, 2015*).

Το αρχικό Εθνικό Σχέδιο Δράσης προέβλεπε αλλαγές τόσο στη νομοθεσία όσο και στην πρακτική σχετικά με τον τρόπο που η Ελλάδα αντιμετωπίζει τα ζητήματα ασύλου και μετανάστευσης. Σε αυτό το πλαίσιο, το Νοέμβριο του 2010, υιοθετήθηκε το Προεδρικό Διάταγμα (ΠΔ) 114/2010 (ΕΝ), με το οποίο ρυθμίσθηκε η μεταβατική διαδικασία ασύλου στην Ελλάδα. Το ΠΔ 114/2010 αντικατέστησε το παλαιότερο ΠΔ 90/2008 και κατήγγησε το ΠΔ 81/2009 που είχε δεχθεί κριτική τόσο

από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και από την Ύπατη Αρμοστεία και άλλους ευρωπαϊκούς φορείς, όσον αφορά τη συμφωνία του με τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα. Σε συνέχεια αυτού, η Ύπατη Αρμοστεία είχε αποφασίσει να μη συμμετέχει στα γνωμοδοτικά όργανα στη διαδικασία του ασύλου, όπως αυτά είχαν θεσπισθεί με τοΠΔ81/2009.

Μεταξύ άλλων, το ΠΔ 114/2010 άνοιξε το δρόμο για την επανασύσταση και τη βελτίωση της λειτουργίας των Επιτροπών Προσφυγών, ενώ αποκέντρωσε τα όργανα εξέτασης σε πρώτο βαθμό των αιτημάτων ασύλου σε 14 Αστυνομικές Διευθύνσεις της χώρας. Τον Ιανουάριο του 2011, υιοθετήθηκε ο νέος Νόμος (3907/2011), για την αναμόρφωση του συστήματος ασύλου στην Ελλάδα. Ο νέος νόμος προβλέπει τη δημιουργία αυτοτελούς Υπηρεσίας Ασύλου και ενός συστήματος υποδοχής και διαπίστωσης του «προφίλ» και των αναγκών όσων εισέρχονται στην Ελλάδα χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις, συμπεριλαμβανομένων και ατόμων που επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο (*Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες, 2015*).

1.3. Το Άσυλο

1.3.1 Ορισμοί

Στην Ευρώπη, αλλά και σε πολλά άλλα μέρη του κόσμου (Β. Αμερική, Ν. Αφρική, Μέση Ανατολή κλπ.), καταφθάνουν πολλοί υπήκοοι άλλων χωρών με πρόθεση να παραμείνουν για κάποιο χρονικό διάστημα, έχοντας αφήσει τη χώρα τους είτε επειδή εκεί κινδυνεύει η ζωή τους, η σωματική τους ακεραιότητα ή ασφάλειά τους, είτε επειδή θέλουν να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση και εν γένει τις συνθήκες της διαβίωσής τους. Στην πρώτη περίπτωση οι χώρες στις οποίες φθάνουν, εφόσον έχουν υπογράψει τις σχετικές διεθνείς συνθήκες, έχουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις «διεθνής προστασίας», ενώ στη δεύτερη δεν έχουν συνήθως την υποχρέωση να τους δεχθούν. Οι υποχρεώσεις παροχής διεθνούς προστασίας πηγάζουν από διεθνείς συμβάσεις, το ευρωπαϊκό δίκαιο αλλά και εθνικούς κανόνες, που με τη σειρά τους αποτυπώνουν και ενσωματώνουν πανάρχαιες αξίες για την προστασία του «ξένου» από τον κίνδυνο (*Συνήγορος του Πολίτη, 2014*).

Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. αναγνωρίζουν όλο και περισσότερο την ανάγκη να συνεργαστούν σε θέματα ασύλου, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν και να παρέχουν προστασία σε άτομα που την έχουν

ανάγκη. Έτσι, συμφωνήθηκε μια πρώτη σειρά δεσμευτικών νόμων που καθορίζουν τα ελάχιστα κριτήρια, κατά την πρώτη φάση εργασιών για ένα κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (μεταξύ 1999 και 2005). Ο απώτερος στόχος σε επίπεδο Ε.Ε. ήταν να διασφαλιστεί ότι οι πρόσφυγες έχουν ίση πρόσβαση στην προστασία σε όλα τα κράτη-μέλη.

Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (2014) ο αιτών άσυλο είναι κάποιος που έχει υποβάλει το αίτημα να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας και περιμένει το αίτημά του να γίνει αποδεκτό ή να απορριφθεί. Ο όρος δεν προδικάζει σε καμία περίπτωση την έκβαση της απόφασης - απλώς περιγράφει το γεγονός ότι κάποιος έχει υποβάλει αίτημα ασύλου. Μερικοί αιτούντες άσυλο θα αναγνωριστούν ως πρόσφυγες και κάποιοι άλλοι όχι.

1.3.2. Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου

Από το 1999, η ΕΕ εργάζεται για τη δημιουργία ενός Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ) και τη βελτίωση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου. Σήμερα έχουν πλέον συμφωνηθεί νέοι κανόνες της ΕΕ, οι οποίοι καθορίζουν κοινά υψηλά πρότυπα και ενισχυμένη συνεργασία ώστε να εξασφαλιστεί η ίση μεταχείριση των αιτούντων άσυλο σε ένα ανοικτό και δίκαιο σύστημα, οπουδήποτε και αν υποβάλουν αίτηση.

Όσον αφορά τις διαδικασίες ασύλου ο κανονισμός προβλέπει τη λήψη δικαιότερων, ταχύτερων και καλύτερων αποφάσεων σχετικά με τη χορήγηση ασύλου. Επίσης τονίζεται πως αιτούντες άσυλο με ειδικές ανάγκες θα λαμβάνουν την αναγκαία στήριξη για να εξηγήσουν το αίτημά τους αλλά και γίνεται αναφορά στην ύπαρξη μεγαλύτερης προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων και των θυμάτων βασανιστηρίων.

Σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής διασφαλίζεται η ύπαρξη ανθρώπινων υλικών συνθηκών υποδοχής (όπως η στέγαση) για αιτούντες άσυλο στην ΕΕ και ο πλήρης σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων. Επίσης, εξασφαλίζεται ότι η κράτηση θα εφαρμόζεται μόνο ως μέτρο εσχάτης ανάγκης.

Αναφορικά με την αναγνώριση, διευκρινίζεται οι όροι για την παροχή διεθνούς προστασίας και ως εκ τούτου οδηγούνται στην ενίσχυση των αποφάσεων σχετικά με το άσυλο. Επίσης, βελτιώνεται η πρόσβαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας σε δικαιώματα και μέτρα ένταξης.

Βάσει του αναθεωρημένου κανονισμού του Δουβλίνου ενισχύεται η προστασία των αιτούντων άσυλο, κατά τη διαδικασία καθορισμού του κράτους και αποσαφηνίζονται οι κανόνες που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών. Δημιουργείται ένα σύστημα εντοπισμού αρχικών προβλημάτων στα εθνικά συστήματα ασύλου ή υποδοχής και αντιμετωπίζονται τα βαθύτερα αίτια τους πριν εξελιχθούν σε πλήρως αναπτυγμένες κρίσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

1.3.3. Δικαιώματα Αιτούντων Άσυλο

Στο ψήφισμα του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουνίου 1995 αναγράφονται αναλυτικά τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο στα πλαίσια των διαδικασιών εξέτασης της προσφυγής και επανεξέτασης, σε περίπτωση απόρριψης. Αρχικά θα πρέπει να παρέχεται στο αιτούντα η δυνατότητα υποβολής αίτησης με τον ταχύτερο δυνατό τρόπο. Από τη στιγμή εκείνη και ύστερα μέχρι και την τελική απόφαση από τις αρμόδιες αρχές ο αιτών έχει δικαίωμα παραμονής στο έδαφος του κράτους στο οποίο υπέβαλλε την αίτηση (Σιταρόπουλος, 2002).

Ο αιτών άσυλο απολαμβάνει μιας σειράς δικαιωμάτων:

- α) Να ενημερώνεται για τη διαδικασία ου ακολουθείται, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχει, σε γλώσσα κατανοητή σε αυτόν.
- β) Να ζητά διερμηνέα που θα αμείβεται από το δημόσιο, εφόσον διορίζεται από αυτό.
- γ) Να συμβουλευέται δικηγόρο που θα τον επικουρεί καθ όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.
- δ) Να έρχεται σε επαφή με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες ή άλλες οργανώσεις αρωγής προσφύγων που εξουσιοδοτούνται από την Ύπατη Αρμοστεία
- ε) Να έχει τη δυνατότητα να ομιλεί ιδιαίτερος με εξειδικευμένο υπάλληλο αρμόδιο βάσει της εθνικής νομοθεσίας
- στ) Να λαμβάνει την απόφαση επαρκώς αιτιολογημένη και να ενημερώνεται για τη δυνατότητα άσκησης ειδικού μέσου.
- ζ) Να ζητά την επανεξέταση της υπόθεσής του
- η) Να μην απομακρύνεται μέχρις ότου εκδοθεί η τελική απόφαση

(Σιταρόπουλος, 2002)

1.3.4. Υποχρεώσεις Αιτούντων Άσυλο

Εκτός από δικαιώματα, κάθε άτομο που ζητά άσυλο στην Ελληνική Επικράτεια αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει και ορισμένες υποχρεώσεις τις οποίες οφείλει να τηρεί.

- α) Να παραμείνει στη χώρα μέχρι να τελειώσει η εξέταση της αίτησης
- β) Να συνεργάζεται με τις αρχές σε κάθε θέμα σχετικό με την αίτηση και την εξακρίβωση στοιχείων ταυτότητας
- γ) Να ανανεώνει ο ίδιος το δελτίο πριν την λήξη του.
- δ) Να ενημερώνει την αντίστοιχη υπηρεσία για τον τόπο διαμονής του ώστε να του αποστέλλονται όλα τα απαραίτητα έγγραφα
- ε) Να υπάρχει συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που σας τίθενται σε περίπτωση στέγασης σε Κέντρο Φιλοξενία ή σε άλλο χώρο.

(Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, 2014)

1.3.5. Ανάγκες Αιτούντων Ασύλου

Οι πρόσφυγες προέρχονται από περιβάλλοντα που έχουν διαφορετική κουλτούρα και συνήθειες, γλώσσα, θρησκεία - από την κυρίαρχη στη χώρα υποδοχή, πολιτική, νομική και κοινωνική κατάσταση. Καθώς έχουν δικαιολογημένο φόβο διωγμού λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικής προέλευσης, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα και βρίσκονται έξω από τη χώρα καταγωγής τους, συχνά ή δεν μπορούν, ή δεν επιθυμούν, λόγω του φόβου, να προσφύγουν στην προστασία της χώρας καταγωγής τους. Έχουν κάνει ένα δύσκολο, μακρόχρονο «ταξίδι» και έχουν αντιμετωπίσει την «υποδοχή» στα σύνορα μέσω της κράτησης σε χώρους ακατάλληλους, όπου έχει περιοριστεί η ελευθερία τους και έχει καταπατηθεί η αξιοπρέπεια τους πέραν τούτου οι άνθρωποι αυτοί έρχονται αντιμέτωποι με προβλήματα που παρεμποδίζουν την ομαλή διαμονή και ένταξη στην χώρα υποδοχής (*Ιδρυμα Χάινριχ Μπελ, 2013*)

Συγκεκριμένα παρουσιάζονται εμπόδια σχετικά με πρωταρχικές ανάγκες του ανθρώπου και όχι μόνο όπως η στέγαση η οποία είναι ένα από τα βασικά δικαιώματα του ατόμου και χρειάζεται να βρεθούν τρόποι διασφάλισης της.

Η σίτιση αποτελεί σημαντικό πρόβλημα, οι δομές πολλές φορές δεν αρκούν. Την κάλυψη των αναγκών σε σίτιση του πληθυσμού έχει σε μεγάλο βαθμό αναλάβει η εκκλησία καθώς και μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Υγειονομική περίθαλψη: Οι αιτούντες άσυλο και οι κάτοχοι ειδικού δελτίου αναγνωρισμένου πρόσφυγα δικαιούνται δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

Ακόμα και σήμερα παρουσιάζονται προβλήματα στη δωρεάν εξυπηρέτηση των αιτούντων άσυλο από τα νοσοκομεία παρότι είναι ξεκάθαρο το νομικό πλαίσιο, πολλές φορές χρειάζεται διαμεσολάβηση. Επιπλέον, παρότι αναφέρεται ότι οι αιτούντες άσυλο μπορούν να λάβουν φαρμακευτική αγωγή από το φαρμακείο του νοσοκομείου σχεδόν ποτέ δε λαμβάνουν την αγωγή τους από αυτά. Σημαντικό να σημειωθεί ότι χωρίς τις παρεμβάσεις ΜΚΟ (όπως PRAKSIS, Γιατροί του Κόσμου) και άλλων πρωτοβουλιών (όπως το Ιατρείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης) δε θα μπορούσε να καλυφθεί η φαρμακευτική κάλυψη και σε πολλές περιπτώσεις ο εμβολιασμός των παιδιών.

Μόρφωση και εκπαίδευση: η εκπαίδευση είναι ένα από τα βασικότερα δικαιώματα του ανθρώπου και είναι καθοριστικής σημασίας για την ανάπτυξη αλλά και την εξέλιξη ενός παιδιού αλλά και ενός ενήλικα. Τα προβλήματα που παρουσιάζονται σχετίζονται με την έλλειψη τάξεων ένταξης και υποδοχής καθώς και της μεγάλης ανεπάρκειας προγραμμάτων εκμάθησης ελληνικής γλώσσας σε ενήλικες. Η ανησυχητική αύξηση κρουσμάτων ρατσιστικής βίας στο σχολεία, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στη μελλοντική κοινωνική ένταξη των ανηλίκων προσφύγων και των αιτούντων άσυλο. Η δημιουργία έντονου κλίματος ξενοφοβίας συμβάλλει αρνητικά στην ανάπτυξη και εξέλιξη αυτών των παιδιών.

Εργασία: Η περίοδος αυτή είναι πολύ δύσκολη όχι μόνο για τους πρόσφυγες αλλά και για όλον τον πληθυσμό που διαμένει στην Ελλάδα. Σε συνδυασμό με την έλλειψη άλλης υποστήριξης από το ελληνικό κράτος οι πρόσφυγες μένουν εκτός αγοράς εργασίας χωρίς άλλη προτεινόμενη λύση. Για να μπορέσει ένα άτομο να αναζητήσει εργασία χρειάζεται καταρχάς να είναι κάτοχος ειδικού δελτίου αιτήσαντος ασύλου – με ότι δυσκολίες συνεπάγεται αυτή η διαδικασία. Μετά τη νομιμοποίηση του αρχίζει να εντείνεται η ανάγκη για την κάλυψη των αναγκών του αιτούντα (*Ιδρυμα Χάινριχ Μπελ, 2013*).

Ψυχική Υγεία: Εκτός από τις φυσικές πληγές τους ή την πείνα τους, ένα μεγάλο ποσοστό των προσφύγων αναπτύσσουν συμπτώματα μετατραυματικού στρες (PTSD) ή και κατάθλιψη. Μακροπρόθεσμα, τα ψυχικά προβλήματα πιθανόν να εμποδίζουν τη λειτουργικότητα του ατόμου σε καθημερινές καταστάσεις. Ενδεχομένως να κάνει τα πράγματα ακόμη χειρότερα για τους εκτοπισθέντες οι οποίοι είναι αντιμέτωποι με ένα νέο περιβάλλον και προκλήσεις. Επίσης, βρίσκονται σε υψηλό κίνδυνο ως άτομα αφού εμφανίζουν υψηλά ποσοστά αποπειρών αυτοκτονίας (*CNN, 2002*).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ ΧΩΡΙΣΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥΣ

2.1. Περιγραφή και Εξέλιξη του Όρου

2.1.1. Ασυνόδευτα Παιδιά και Παιδιά Χωρισμένα από την Οικογένειά τους

Το φαινόμενο της μετανάστευσης ασυνόδευτων παιδιών έκανε αρχικά την εμφάνισή του στην Ευρώπη κυρίως κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 70· στη συνέχεια υπήρξε σημαντική αύξηση του το 1990 και κατέληξε να απασχολεί τα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό τα τελευταία χρόνια. Παιδιά από την Αφρική, το Μάγκρεμπ, τη Μέση Ανατολή και την Ασία φθάνουν κάθε χρόνο μόνα τους στην Ευρώπη αναζητώντας προστασία, μια καλύτερη ζωή ή την επανένωσή τους με κάποιο από τα μέλη της οικογένειάς τους το οποίο ζει ήδη εκεί (*France Terre d'Asile, ,2010*).

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια έχει διαπιστωθεί σημαντική αύξηση του αριθμού των αλλοδαπών που εισέρχονται στη χώρα και ζητούν διεθνή προστασία. Μεταξύ αυτών εμφανίζονται, ολοένα και συχνότερα, ανήλικοι, παιδιά ή έφηβοι, που φθάνουν στη χώρα μόνοι τους, χωρίς την οικογένειά τους ή άλλον ενήλικα που να τους συνοδεύει και να μεριμνά για αυτούς. Αυτά τα παιδιά που ζητούν διεθνή προστασία είναι γνωστά στην προσφυγική ορολογία ως ασυνόδευτα παιδιά (*Δημητροπούλου, Γ. και Παπαγεωργίου, Ι, 2008*).

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. το 2010, ως ασυνόδευτο παιδί ορίζεται: «Άτομο χωρίς εθνικότητα κάποιας χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάτω της ηλικίας των δεκαοκτώ (18) που έρχεται σε χώρες της Ευρώπης χωρίς συνοδεία κάποιου ενήλικου υπεύθυνου για αυτόν/η και για όσο καιρό δεν είναι υπό την προστασία υπεύθυνου ενήλικου, περιλαμβάνοντας και τους ανηλίκους που έμειναν μόνοι τους μετά την είσοδο στη χώρα».

Στην ελληνική νομοθεσία ο ορισμός που υπάρχει είναι παρόμοιος με αυτόν της Ε.Ε.. Σύμφωνα λοιπόν με το Προεδρικό Διάταγμα 220/2007 (άρθρο 1 σημείο στ') ως ασυνόδευτος ανήλικος θεωρείται ο «υπήκοος τρίτης χώρας ή άπατρις, ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ (18) ετών ο οποίος φθάνει στην ελληνική επικράτεια χωρίς να συνοδεύεται από ενήλικα υπεύθυνο για τη φροντίδα του, και για όσο χρόνο δεν έχει

τεθεί υπό την ουσιαστική φροντίδα ενός τέτοιου προσώπου, ή ο ανήλικος που αφέθηκε ασυνόδευτος μετά την είσοδό του στην Ελλάδα».

Παρόλο που στη νομοθεσία είναι ευρέως γνωστός ο όρος «ασυνόδευτα παιδιά», όλο και συχνότερα στη διεθνή βιβλιογραφία αρχίζει να συναντάται η αντικατάστασή του με τον όρο «παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους». Μολονότι θεωρείται πως οι δύο αυτοί όροι έχουν την ίδια περίπου σημασία, το πρόγραμμα Separated Children in Europe προτείνει τη χρήση του «παιδιά χωρισμένα από την οικογένειά τους» καθώς περιγράφει με μεγαλύτερη ακρίβεια τα προβλήματα που αυτά αντιμετωπίζουν (*Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά, 2010*).

Τα παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους είναι άτομα κάτω της ηλικίας των 18 ετών, που έρχονται σε χώρες της Ε.Ε. χωρίς τη συνοδεία γονέων ή νόμιμων κηδεμόνων τους. Παρότι κάποια χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά είναι «συνοδευόμενα» όταν φθάνουν στην Ευρώπη, οι ενήλικες που τα συνοδεύουν μπορεί να μην είναι ικανοί ή κατάλληλοι να αναλάβουν την ευθύνη της προστασίας τους. Τα παιδιά αυτά δεν απολαμβάνουν την επιμέλεια και την προστασία των γονέων τους ή των νόμιμων κηδεμόνων τους ή των υπεύθυνων για τη φροντίδα τους και κατά συνέπεια υποφέρουν κοινωνικά και ψυχολογικά από τον αποχωρισμό. Οι επαγγελματίες, που εργάζονται με τη συγκεκριμένη ομάδα παιδιών, οφείλουν να γνωρίζουν ότι, ακόμα και όταν υπάρχει κάποιος υπεύθυνος για τη φροντίδα του παιδιού, στην πραγματικότητα το παιδί είναι χωρισμένο από την οικογένειά του και ενδέχεται να μην ικανοποιούνται πλήρως οι ανάγκες του (*Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά, 2010*).

2.1.2. Ασυνόδευτοι Ανήλικοι Αιτούντες Άσυλο

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται τα παιδιά κάτω των 18 ετών που έρχονται μόνα τους στη χώρα ή μένουν μόνα τους μετά την είσοδό τους σε αυτή και αιτούνται από τη χώρα υποδοχής παροχή πολιτικού ασύλου. Προκειμένου να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες που χρήζουν προστασίας, όλοι οι αιτούντες άσυλο, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών, πρέπει να προσκομίσουν αποδεικτικά των ισχυρισμών τους στοιχεία κατά την έννοια της Σύμβασης της Γενεύης του 1951. Πρέπει να τεκμηριώσουν ότι εκδιώχθηκαν στο παρελθόν ή έχουν «δικαιολογημένο φόβο διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων. Έχουν μάλιστα το δικαίωμα να ζητήσουν τη χορήγηση επικουρικής προστασίας, μια άλλη μορφή διεθνούς προστασίας που εισήγαγε η Ευρωπαϊκή

Ένωση το 2004, σε περίπτωση που διατρέχουν πραγματικό κίνδυνο να υποστούν σοβαρή βλάβη εάν επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους. Τέλος, το δικαίωμα στο άσυλο εγγυάται η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, καθώς στο άρθρο 22 προβλέπει ότι «τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, το οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δυνάμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, να χαίρει της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας (*France terre d'asile, 2012*).

2.1.3. Ασυνόδευτοι Ανήλικοι Μη- Αιτούντες Άσυλο.

Τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των ανηλίκων που δεν ζητούν άσυλο έχει αυξηθεί σημαντικά και ξεπερνά κατά πολύ τον αριθμό των ανηλίκων που ζητούν άσυλο. Οι λόγοι για τους οποίους τα παιδιά αυτά δεν εισέρχονται στη διαδικασία ασύλου είναι πολλοί και διάφοροι: άγνοια της έννοιας και των συνεπειών του ασύλου, ανάγκη για απασχόληση κάτω από την πίεση της οικογένειας που έχει παραμείνει στη χώρα προέλευσης, επιθυμία συνέχισης του ταξιδιού σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Οι ανήλικοι αυτοί δεν εντάσσονται σε κανένα σύστημα προστασίας ανηλίκων και δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία για τον αριθμό τους, παρά μόνο κατά προσέγγιση ο υπολογισμός τους και αναγωγές με βάση τον αριθμό των συλληφθέντων. Η Πολιτεία δεν εμφανίζει στοιχεία, ανά ηλικία, για τους αλλοδαπούς που συλλαμβάνονται για παράνομη είσοδο, ούτε για τα υπηρεσιακά σημειώματα απέλασης που εκδίδονται από τις κατά τόπους αστυνομικές διευθύνσεις (*Δημητροπούλου, Γ. και Παπαγεωργίου, Ι, 2008*).

2.1.4. Λόγοι που Οδηγούν τα Παιδιά στην Προσφυγιά.

Οι λόγοι για τους οποίους τα παιδιά φεύγουν από τη χώρα τους είναι παρόμοιοι με αυτούς για τους οποίους την εγκαταλείπουν και οι ενήλικες, οι οποίοι διαφέρουν ωστόσο σε κάποια βασικά σημεία (*Δημητροπούλου, Γ. και Παπαγεωργίου, Ι, 2008*).

Αναλυτικότερα:

A. Διώξεις - Προστασία

Αποτελεί το σημαντικότερο λόγο προσφυγιάς ενός παιδιού, ίσως γιατί η συμπλήρωση μιας αίτησης για παροχή πολιτικού ασύλου είναι η κύρια μέθοδος νομιμοποίησης ενός ασυνόδευτου ανηλίκου στη χώρα. Πολλοί και διάφοροι λόγοι μπορεί να οδηγήσουν ένα παιδί στην αναζήτηση ενός ασφαλέστερου περιβάλλοντος, όπως πόλεμοι, εμφύλιοι πόλεμοι, κρίσεις, επαναστάσεις, βασανιστήρια, συνεχείς αναταράξεις και διαμάχες, φτώχεια, φυσικές καταστροφές, πολιτικές διώξεις λόγω εθνικών ή θρησκευτικών πεποιθήσεων ή πράξεων εκδήλωσης αυτών. Ένας ανήλικος είναι πιθανό να ξεκίνησε το ταξίδι του με τους γονείς, κάποιο κηδεμόνα ή άλλο μέλος της οικογένειάς του, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού όμως η οικογένεια είναι πιθανό να διασπάστηκε με αποτέλεσμα ο ανήλικος να φθάσει ασυνόδευτος στη χώρα.

B. Επανένωση Οικογένειας

Κάποιοι ασυνόδευτοι ανήλικοι φθάνουν στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με σκοπό να συναντήσουν τους γονείς και/ή άλλα μέλη της οικογένειάς τους, οι οποίοι πολλές φορές διαμένουν και οι ίδιοι παράνομα στη χώρα. Η επανένωση με την οικογένεια κάποιες φορές αποτελεί μια περίπλοκη και χρονοβόρα διαδικασία οπότε ο ερχομός ενός ασυνόδευτου ανηλίκου στη χώρα αποτελεί τον πιο γρήγορο τρόπο. Ένα παρόμοιο φαινόμενο που συναντάται σε πολλές χώρες της Ε.Ε. είναι η αποστολή ενός ασυνόδευτου ανηλίκου πριν από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας με σκοπό τη χορήγηση πολιτικού ασύλου και έπειτα την αίτησή του για επανένωση με την οικογένειά του.

Γ. Οικονομικοί Λόγοι

Στη συγκεκριμένη περίπτωση το κύριο κίνητρο της προσφυγιάς είναι «μια καλύτερη ζωή στην Ευρώπη», κάτι το οποίο τις περισσότερες φορές αποτελεί φιλοδοξία των γονέων για τα παιδιά τους. Ένα παιδί μπορεί να «επιλεγεί» ως το ικανότερο από τους γονείς του και να ταξιδέψει στην Ευρώπη με σκοπό να εκπληρώσει το όνειρο τους για την παροχή καλύτερης ποιότητας εκπαίδευσης, η οποία δεν παρέχεται στη χώρα που διαμένει. Οι γονείς στην πλειονότητα των περιπτώσεων έχουν υψηλές προσδοκίες από το παιδί και θεωρούν την προσφυγιά ως «παράγοντα ώθησης» για την εξέλιξή του.

Δ. Θύματα Διακίνησης (Trafficking)

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τα θύματα εμπορίας και διακίνησης ανθρώπων, όπως αυτά αναγνωρίζονται από τα Κράτη Μέλη της Ε.Ε. Τα ασυνόδευτα παιδιά αποστέλλονται σε χώρες της Ε.Ε., με σκοπό, μεταξύ άλλων, τη σεξουαλική εκμετάλλευση την παράνομη εργασία ή την παράνομη οικιακή εργασία (σκλάβοι).

Ε. Λαθρεμπόριο

Παράνομες οργανώσεις ειδικεύονται στο να φέρνουν λαθραία ανήλικους σε χώρες της Ε.Ε. χορηγώντας πλαστά χαρτιά κυρίως για οικονομικούς λόγους.

ΣΤ. Ιατρικοί Λόγοι

Στη συγκεκριμένη κατηγορία ασυνόδευτοι ανήλικοι αποστέλλονται σε χώρες της ΕΕ. Με σκοπό να λάβουν ιατρική φροντίδα η οποία δεν παρέχεται στη χώρα καταγωγής, είτε λόγω έλλειψης υποδομών, είτε λόγω ανικανότητας των γονέων να ανταπεξέλθουν οικονομικά στη θεραπεία. Κυρίως αφορά μακροχρόνιες ασθένειες όπως Δρεπανοκυτταρική Αναιμία ή Ηπατίτιδα Β.

Ζ. Εγκατάλειψη

Η συγκεκριμένη κατηγορία αφορά παιδιά που εγκαταλείφθηκαν από τους γονείς τους σε κάποια χώρα της Ε.Ε., επειδή απορρίφθηκε το αίτημά τους για παροχή ασύλου και γνωρίζουν πως το παιδί που μένει πίσω θα έχει περισσότερα δικαιώματα ως ασυνόδευτος ανήλικος.

Η. Φυγάδες και Περιπλανώμενοι

Αυτή την κατηγορία αποτελούν ασυνόδευτοι ανήλικοι οι οποίοι συχνά αλλάζουν ταυτότητα και μετακινούνται σε διαφορετικές ομάδες. Είναι κυρίως αγόρια μεταξύ των 14 με 18 ετών, με λίγη ή και καθόλου μόρφωση, οι οποίοι αρχικά έφυγαν για να ζήσουν μόνοι τους αλλά μπορεί να έχουν κάποια επικοινωνία με τις οικογένειές τους.

(European Migration Network, 2009)

2.2. Στατιστικά Στοιχεία

2.2.1 Στατιστικά Στοιχεία Ευρώπης

Έπειτα από έρευνα που πραγματοποιήθηκε για την καταγραφή των ποσοστών των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ευρώπη, παρατηρήθηκε πως τα στατιστικά στοιχεία που παρουσιάζονται τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα είναι ανακριβή και δεν μπορεί να θεωρηθεί πως αντανακλούν την πραγματική διάσταση του φαινομένου. Οι αριθμοί και τα ποσοστά, ακόμα και από επίσημες υπηρεσίες αρμόδιες για την καταγραφή τους, φαίνεται να έχουν μεγάλη απόκλιση μεταξύ τους, αμφισβητώντας, έτσι, την εγκυρότητά τους.

Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν αναφέρονται στο έτος 2013, καθώς τα ποσοστά για το 2014 δεν έχουν δημοσιοποιηθεί επίσημα.

Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με την *Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat)*, ο **συνολικός αριθμός** αιτήσεων ασύλου (*ενηλίκων και ανηλίκων*), που κατατέθηκαν στις αρμόδιες υπηρεσίες, ήταν **434.450**, σημαντικά μεγαλύτερος από το 2012 όπου κατατέθηκαν 335.290.

Η Γερμανία κατέχει την πρώτη θέση με 127.000 αιτήσεις, ακολουθεί η Γαλλία με 66.265, η Σουηδία με 54.000 και το Ηνωμένο βασίλειο με 30.000. Η **Ελλάδα** σύμφωνα με τη Eurostat παρουσιάζεται να εξέτασε **συνολικά 8.225** αιτήσεις ασύλου.

Ο αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων που αιτήθηκαν άσυλο κατά το 2013 και στις 28 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι 12.685, με το 30% (3.850 αιτήσεις) αυτών να έγιναν στη Σουηδία, το 19,5% (2.485 αιτήσεις) στη Γερμανία, το 9,2% (1.175 αιτήσεις) στο Ηνωμένο Βασίλειο κ.ο.κ. Οι αιτήσεις ασύλου ασυνόδευτων ανηλίκων που έλαβαν χώρα στην **Ελλάδα** σύμφωνα με τη Eurostat είναι **325**.

Πίνακας 2.1: Ετήσια Στοιχεία Αιτήσεων Ασύλου Ασυνόδευτων Ανηλίκων- Eurostat

Asylum applicants considered to be unaccompanied minors – annual data						
Έτος	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Βέλγιο	470	710	860	1385	975	420
Βουλγαρία	15	10	20	25	60	185
Τσεχία	35	10	5	10	5	0
Δανία	300	520	410	270	355	350
Γερμανία	765	1305	1950	2125	2095	2485
Εσθονία	0	0	0	0	0	5
Ιρλανδία	100	55	35	25	25	20

Ελλάδα	295	40	145	60	75	325
Ισπανία	15	20	15	10	15	10
Γαλλία	410	445	610	595	490	365
Κροατία	:	:	:	:	70	55
Ιταλία	575	420	305	825	970	805
Κύπρος	70	20	35	15	25	55
Λετονία	5	0	5	0	0	5
Λιθουανία	0	5	10	10	5	0
Λουξεμβούργο	0	10	20	20	15	45
Ουγγαρία	175	270	150	60	185	380
Μάλτα	20	45	5	25	105	335
Ολλανδία	725	1040	700	485	380	310
Αυστρία	695	1040	600	1005	1375	935
Πολωνία	375	360	230	405	245	255
Πορτογαλία	5	0	5	5	10	55
Ρουμανία	55	40	35	55	135	15
Σλοβενία	20	25	25	60	50	30
Σλοβακία	70	30	5	20	5	5
Φινλανδία	705	555	330	150	165	160
Σουηδία	1510	2250	2395	2655	3580	3850
Ηνωμένο Βασίλειο	4285	2990	1715	1400	1125	1265
Ισλανδία	0	0	0	0	5	0
Λιχτενστάιν	0	15	0	0	0	0
Νορβηγία	1365	2500	890	860	965	1070
Ελβετία	595	415	220	310	495	355

Το 83,5% (10.600) των αιτήσεων ασυνόδευτων ανηλίκων που κατατέθηκαν συνολικά ήταν από αγόρια, ενώ το 16,5% (2.085) έγιναν από κορίτσια. Όσον αφορά τις ηλικίες, το 89% ήταν παιδιά ηλικίας δεκατεσσάρων έως δεκαοκτώ (14-18) ετών. Κάτω των δεκατεσσάρων (14) ετών αποτελούσε το 10% ενώ απροσδιόριστης ηλικίας ήταν το 1%.

Αναφορικά με τις χώρες προέλευσης των παιδιών παρατηρείται πως το Αφγανιστάν έρχεται πρώτο με ποσοστό 25% (3.295), ακολουθεί η Σομαλία με 12% (1.580) και η Συρία με 8% (1.020).

Αξίζει να αναφερθεί πως, σύμφωνα με σημείωση της Eurostat, τα ακριβή νούμερα ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ευρώπη είναι δύσκολο να υπολογιστούν καθώς τα δεδομένα που παρουσιάζει η Υπηρεσία αφορούν μόνο υποθέσεις που διεκπεραιώθηκαν από δημόσιους φορείς, χωρίς να γίνεται αναφορά στους ασυνόδευτους ανήλικους που δεν εισέρχονται με νόμιμες οδούς, διαμένουν παράνομα

στη χώρα και δεν επιθυμούν να έλθουν σε οποιαδήποτε επαφή με τις υπεύθυνες αρχές.

Στοιχεία σχετικά με τα ποσοστά των αιτημάτων ασύλου στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρουσιάζει και η Ύπατη Αρμοστεία για τους πρόσφυγες, τα οποία όμως αποκλίνουν από τους αριθμούς της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας.

Πιο συγκεκριμένα, το σύνολο των αιτημάτων ασύλου στις χώρες της Ευρώπης είναι 484.600, φαίνεται δηλαδή να εξετάστηκαν 50.150 αιτήσεις περισσότερες από αυτές που αναφέρει η Eurostat. Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας, η Γερμανία κατέχει την πρώτη θέση με 109.600 αιτήσεις, ακολουθεί η Γαλλία με 66.100 και η Σουηδία με 54.300. Η Ελλάδα φαίνεται να έχει δεχθεί 8.200 αιτήσεις συνολικά, χωρίς να γίνεται ειδική αναφορά στους ασυνόδευτους ανήλικους, ως ξεχωριστή κατηγορία, ούτε να διευκρινίζονται περισσότερα στοιχεία, όπως ακριβής ηλικία, φύλο, χώρα προέλευσης κ.α (Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες, 2014).

2.2.2. Στατιστικά Στοιχεία Ελλάδας

Τα ποσοστά των προσφύγων και ασυνόδευτων παιδιών αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, τα οποία ανακοινώθηκαν από αρμόδιες υπηρεσίες, φαίνεται να διαφέρουν σημαντικά από τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας και της Ύπατης Αρμοστείας που προαναφέρθηκαν.

Τα στατιστικά στοιχεία για την Ελλάδα προέρχονται από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ), Υπηρεσία Διαχείρισης Αιτημάτων Στέγασης Αιτούντων Άσυλο και Ασυνόδευτων Ανηλίκων. Αφορούν το **2013** καθώς τα στοιχεία για το έτος 2014 δεν έχουν ανακοινωθεί επίσημα.

Πίνακας 2.2: Στοιχεία Ασυνόδευτων Ανηλίκων στην Ελλάδα- Έτος 2013

A/A	ΠΗΓΗ – ΥΠΗΡΕΣΙΑ	ΑΙΤΗΣΕΙΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΙΤΗΣΕΩΝ ΑΣΥΛΟΥ
1	Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία	350	8.225
2	Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες	-	8.200
3	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης.	1.150	3.220

Το σύνολο των ατόμων που αιτήθηκαν στέγη από την υπηρεσία για το 2013 ήταν **3.220**. Παρατηρείται σημαντική αύξηση σε σχέση με τα 2.264 αιτήματα που είχε δεχθεί η υπηρεσία το 2012. Το 50,22% των αιτημάτων έφτασε στο ΕΚΚΑ μέσω ΜΚΟ και το 49,53% από τις Αρχές και τους Δημόσιους Φορείς.

Όσον αφορά τους *ασυνόδευτους ανήλικους*, τα αιτήματα ανήλθαν σε **1.150**. Από αυτά, τα **αγόρια** ήταν το **95,65%** και τα **κορίτσια** το **4,35%** (50 αιτήματα). Αναφορικά με τις ηλικίες, οι ανήλικοι άνω των 12 ετών αποτέλεσαν το **97,04%** ενώ 34 αιτήματα δηλαδή 2,96% ήταν ανήλικοι μικρότεροι των 12 ετών. Ως προς τη χώρα προέλευσης τα ασυνόδευτα παιδιά από τη **Συρία** αποτελούσαν το **9,39%** του συνόλου σε σχέση με το 6,5% του προηγούμενου έτους.

Το έτος 2013, ο μέσος όρος αναμονής από τη στιγμή που το ΕΚΚΑ λάμβανε γνώση του αιτήματος μέχρι την εξεύρεση θέσης σε ξενώνα ήταν 13 μέρες, ενώ άλλες 12 μέρες μεσολαμβάνουν από την έκδοση του σχετικού εγγράφου από την υπηρεσία μέχρι ο ανήλικος να φτάσει στον ξενώνα (εν αναμονή συνοδείας από την Αστυνομία ή την ΜΚΟ Μετάδραση). Το σύνολο των 25 αυτών ημερών τα παιδιά βρίσκονταν υπό «κράτηση», άστεγα ή σε επισφαλή στέγη με τους κινδύνους που αυτό συνεπάγεται. Ο μέσος όρος διαμονής των ανηλίκων στις δομές ήταν 60 ημέρες, γεγονός που, όπως τονίζεται από την Υπηρεσία, οφείλεται κυρίως στις «άτυπες φυγές» των ανηλίκων στην προσπάθειά τους να εγκαταλείψουν τη χώρα. Αυτές οι φυγές δημιουργούν προβλήματα στο σύστημα της επιτροπείας, οδηγούν σε εκ νέου συλλήψεις των ανηλίκων, σε έκθεση τους σε κινδύνους και σε επανενεργοποίηση της διαδικασίας ευρέσεως στέγης (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2014).

Όπως παρατηρείται από τα αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις ανάμεσα στους επίσημους αριθμούς που ανακοινώθηκαν από διαφορετικούς φορείς, σχετικά με τα αιτήματα ασύλου στην Ελλάδα κατά το έτος 2013.

Σύμφωνα με τους, Δημητροπούλου Γ. και Παπαγεωργίου Ι., (2008) οι αποκλίσεις αυτές κατά κύριο λόγο οφείλονται σε διοικητική αβελτηρία (καθυστέρηση αναφορών, μη διασταύρωση στοιχείων από διαφορετικές υπηρεσίες ή αμέλεια καταχωρήσεων), καθιστώντας αμφισβητήσιμη την εγκυρότητα των στοιχείων και υποδηλώνοντας την ανάγκη δημιουργίας ενός ολοκληρωμένου και έγκυρου συστήματος χαρτογράφησης προσφύγων και ασυνόδευτων παιδιών σε Ελλάδα και Ευρώπη.

2.3 Το Νομικό Καθεστώς

Η κατηγορία των ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων απασχολεί τη διεθνή κοινότητα από το ξεκίνημα της λειτουργίας του συστήματος διεθνούς προστασίας, ωστόσο δεν υπήρχαν μέχρι σχετικά πρόσφατα ειδικές διατάξεις για τα παιδιά πρόσφυγες. Η Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων δεν περιλαμβάνει ειδική μνεία για τα παιδιά αλλά εφαρμόζεται σε όλους τους πρόσφυγες, ανεξάρτητα από την ηλικία. Η υιοθέτηση, το 1989, από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποτέλεσε την αφετηρία για μια νέα ενασχόληση με το ζήτημα των παιδιών προσφύγων σε πολλές χώρες της Ευρώπης (Δημητροπούλου, Γ. και Παπαγεωργίου, Ι., 2008).

Και στην Ελλάδα, το θέμα της ειδικότερης προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο εμφανίζεται ως χωριστό ζήτημα στην ελληνική νομοθετική και προνοιακή πραγματικότητα, σχετικά πρόσφατα, πολύ αποσπασματικά και των υστέρων, αφού εμφανίστηκαν στη χώρα μας ανήλικοι που δεν συνοδεύονται από ενήλικα. Καθοριστική σημασία στην αναγνώριση της ανάγκης ειδικής αντιμετώπισης των παιδιών προσφύγων είχαν οι παρεμβάσεις Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που ασχολούνται με τα δικαιώματα των προσφύγων, με τα δικαιώματα του παιδιού ή εν γένει με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα διαβήματα της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες και τα πορίσματα του Συνηγόρου του Πολίτη (Δημητροπούλου, Γ. και Παπαγεωργίου, Ι., 2008).

2.3.1 Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Το πληρέστερο έως σήμερα νομικό εργαλείο διασφάλισης των ατομικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων του παιδιού αποτελεί η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989) που, μετά την κύρωσή της με τον ν. 2101/199219, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του ελληνικού εσωτερικού δικαίου και υπερισχύει κάθε άλλης διάταξης νόμου (Δημητροπούλου, Γ. και Παπαγεωργίου, Ι., 2008).

Η Σύμβαση του 1989 για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι το κύριο νομικό όργανο για την προστασία των παιδιών. Η ίδια ενσωματώνει τέσσερις (4) βασικές αρχές:

- Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη σε όλες τις ενέργειες που αφορούν τα ίδια τα παιδιά (άρθρο 3).

- Δεν πρέπει να υπάρχει καμία διάκριση λόγω φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής, εθνοτικής ή κοινωνικής καταγωγής, της περιουσίας, της αναπηρίας ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης (άρθρο 2)
- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει δικαίωμα στη ζωή και εξασφαλίζει στο μέγιστο δυνατό βαθμό την επιβίωση και την ανάπτυξή του (άρθρο 6).
- Διασφαλίζεται το δικαίωμα στα παιδιά να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους σε όλα τα θέματα που τους αφορούν, στις οποίες απόψεις δίνεται η δέουσα βαρύτητα σύμφωνα με την ηλικία του παιδιού και του επιπέδου ωριμότητας (άρθρο 12).

Εκτός από αυτές τις τέσσερις αρχές, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού προβλέπει έναν αριθμό θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την ανάγκη για προστασία από κακοποίηση, εκμετάλλευση, παραμέληση και τη σημασία της φυσικής και πνευματικής ανάπτυξης του παιδιού. Δίνει προσοχή στο ρόλο της οικογένειας, στην παροχή φροντίδας για το παιδί, με ειδική προστασία στις ανάγκες των παιδιών που στερούνται το οικογενειακό τους περιβάλλον. (United Nation Humans Rights, 1989).

Όσον αφορά το άσυλο, η Σύμβαση, στο άρθρο 22 αναφέρει τις σχετικές υποχρεώσεις των κρατών, υπογραμμίζοντας ότι όλα τα κράτη πρέπει να «παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, το οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας...είτε αυτό είναι μόνο...να χαίρει της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζουν η παρούσα Σύμβαση...» ενώ τονίζεται η σημασία της αναζήτησης των γονέων και της καταβολής κάθε προσπάθειας για την επανένωση του παιδιού με την οικογένεια του». Επίσης τονίζεται η υποχρέωση του κράτους, σε περίπτωση που «..κανένα άλλο μέλος της οικογένειας [δεν] είναι δυνατόν να ανευρεθεί, το παιδί [να] έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερημένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιονδήποτε λόγο» (United Nation Humans Rights, 1989).

2.3.2. Η Νομοθεσία στην Ελλάδα

Το νομοθετικό πλαίσιο για τους ασυνόδευτους ανηλίκους αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα παραμένει ελλιπές. Μέχρι τη θέση σε ισχύ του Προεδρικού Διατάγματος 220/2007 η μόνη αναφορά σε ασυνόδευτους ανηλίκους βρισκόταν στο Προεδρικό Διάταγμα 61/1999 20, άρθρο 1 παρ. 4, που ανέφερε ότι: «Αίτημα ασύλου δύναται να υποβάλλεται και από αλλοδαπό ηλικίας 14 έως 18 ετών που δεν συνοδεύεται από τους γονείς του, εφόσον από τις εν γένει περιστάσεις διαπιστώνεται από τον ενεργούντα την εξέταση ότι η πνευματική του ωριμότητα του επιτρέπει να αντιληφθεί τη σημασία της πράξης του. Σε κάθε άλλη περίπτωση που υποβάλλεται αίτημα ασύλου από αλλοδαπό ηλικίας κάτω των 18 ετών, ο οποίος δεν συνοδεύεται από τους γονείς του ή άλλο κηδεμόνα, η αρμόδια αστυνομική αρχή ενημερώνει τον Εισαγγελέα Ανηλίκων και, όπου δεν υπάρχει, τον κατά τόπο αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών, για να ενεργήσει ως ειδικός προσωρινός επίτροπος του ανηλίκου μέχρι την οριστική κρίση του αιτήματός του» (*Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, 2009*).

Στο Προεδρικό Διάταγμα 220/2007 για το άσυλο που ισχύει ως σήμερα γίνεται ειδική αναφορά στους ανήλικους πρόσφυγες καθώς και στους ασυνόδευτους ανήλικους, επισημαίνοντας τις ιδιαίτερες ανάγκες τους και το διαχωρισμό τους από τη γενική κατηγορία των προσφύγων.

Το άρθρο 18 του Π.Δ. τονίζει πως το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των αρμόδιων αρχών και διασφαλίζεται η πρόσβαση των ανηλίκων σε αρμόδιες υπηρεσίες για την κάλυψη των αναγκών τους.

Ακολουθεί το άρθρο 19 περί Ασυνόδευτων Ανηλίκων, στο οποίο εξασφαλίζεται η αναγκαία εκπροσώπηση των παιδιών από τον Εισαγγελέα Ανηλίκων, ή από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών σε περίπτωση που ο πρώτος δεν υπάρχει, ο οποίος και ενεργεί ως προσωρινός επίτροπος και προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες για το διορισμό επιτρόπου.

Εν συνεχεία του ίδιου άρθρου καθορίζονται οι υποχρεώσεις των αρμόδιων αρχών μετά την υποβολή της αίτησης ασύλου. Οι αρχές οφείλουν να διασφαλίζουν την ανάγκη στέγασης του ανηλίκου σε ένα ασφαλές και κατάλληλο για αυτό περιβάλλον, λαμβάνουν υπόψη η ύπαρξη αδελφών και γίνονται οι απαραίτητες κινήσεις για την από κοινού στέγαση τους. Οι αλλαγές διαμονής των ανηλίκων περιορίζονται στο ελάχιστο. Γίνεται άμεσα αναζήτηση της οικογένειας του παιδιού και διασφαλίζεται η εχεμύθεια των στοιχείων του ανηλίκου σε περίπτωση που η ζωή

του ή της οικογένειάς του βρίσκεται σε κίνδυνο. Τέλος τονίζεται η αναγκαιότητα της κατάλληλης κατάρτισης του προσωπικού που ασχολείται με ασυνόδευτους ανήλικους ώστε οι ίδιοι να είναι σε θέση να κατανοήσουν τις ιδιαίτερες ανάγκες τους.

Τέλος στο άρθρο 20 γίνεται αναφορά στα θύματα βασανιστηρίων και βίας, εξασφαλίζοντας τη μεταφορά των θυμάτων σε εξειδικευμένες υπηρεσίες, για την απαραίτητη υποστήριξη και θεραπεία των τραυμάτων που προκάλεσαν οι προαναφερόμενες πράξεις (*Προεδρικό Διάταγμα, 2007*).

Πέραν των ειδικών ρυθμίσεων της περί ασύλου νομοθεσίας, οι ασυνόδετοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο καλύπτονται από τις γενικές περί ανηλίκων διατάξεις. Έτσι οι διατάξεις των άρθρων 1589 επ. του Αστικού Κώδικα περί επιτροπείας ανηλίκων ρυθμίζουν και θέματα διορισμού επιτρόπου για αυτούς τους ανήλικους. Ομοίως εφαρμόζονται ανάλογα και για τους ανήλικους οι περί ανηλίκων διατάξεις του Ποινικού Κώδικα και ιδίως του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Το ίδιο ισχύει και στις ειδικότερες ρυθμίσεις περί ανηλίκων, όπως την νομοθεσία που ρυθμίζει την εργασία των ανηλίκων κ.ο.κ (*Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά, 2010*).

2.3.4. Δομές Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων στην Ελλάδα.

Καθοριστική σημασία στην αναγνώριση της ανάγκης ειδικής αντιμετώπισης των παιδιών προσφύγων είχαν οι παρεμβάσεις Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που ασχολούνται με τα δικαιώματα των προσφύγων, με τα δικαιώματα του παιδιού ή εν γένει με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα διαβήματα της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τα πορίσματα του Συνηγόρου του Πολίτη. Κατά συνέπεια, λόγω της όξυνσης του φαινομένου αυτού αλλά και της αύξησης του αριθμού των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα, έχουν δημιουργηθεί φορείς και οργανώσεις σε όλη την Ελλάδα που ασχολούνται με τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες, το παρόν έτος (2015) λειτουργούν στην Ελλάδα συνολικά δεκατέσσερις (14) δομές φιλοξενίας και υποστήριξης ασυνόδευτων ανηλίκων και παιδιών που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους. Κοινό σκοπό όλων των μονάδων αποτελεί η υποδοχή και η παροχή προσωρινής φιλοξενίας σε ανήλικους αιτούντες άσυλο, η ψυχολογική τους υποστήριξη, αλλά και η προώθηση της κοινωνικής τους ένταξης.

Κάποιες από τις υπηρεσίες που παρέχονται στα κέντρα είναι: ψυχοκοινωνική στήριξη, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, παροχή μετάφρασης και νομικής υποστήριξης και προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας για ευκολότερη πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην αγορά εργασίας και ένταξη στην ελληνική κοινωνία. Τέλος ασχολούνται με αθλητικές και διαπολιτισμικές δραστηριότητες.

Στόχοι των φορέων γενικότερα είναι η κάλυψη όλων των αναγκών των φιλοξενούμενων με βάση τη Σύμβαση των δικαιωμάτων του παιδιού, τους σχετικούς νόμους και Συμφωνίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και κάθε σχετική Σύσταση και Οδηγία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Αναλυτικότερα:

Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης

1. Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αλλοδαπών Ανωγείων.

Στεγάζεται στις εγκαταστάσεις της Μονάδας των Ανωγείων Κρήτης από το 2000 και χρηματοδοτείται από το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας και το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων. Η δυναμικότητά του ανέρχεται στα 25 άτομα (Οικονόμου - Πάρλαρης).

2. Ξενώνας Υποδοχής και Στήριξης Ασυνόδευτων Κοριτσιών, Γυναικών και Μονογονεϊκών Οικογενειών, Αθήνας

Έχει χωρητικότητα 70 ατόμων και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων.

Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός

3. Το Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αλλοδαπών Αγριάς Βόλου,

Στεγάζεται στην Παιδόπολη «Αγ. Σοφία» στην Αγριά Βόλου και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων και το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Το κέντρο έχει δυνατότητα Φιλοξενίας 48 αγοριών εφηβικής και προεφηβικής ηλικίας.

4. Κέντρο Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο Λαυρίου

Το Κέντρο έχει χωρητικότητα 260 ατόμων και χρηματοδοτείται από τον Κρατικό προϋπολογισμό.

PRAKSIS

5. Διαμερίσματα σε Αθήνα - Θεσσαλονίκη και Λέσβο.

Χωρητικότητας 120 ατόμων.

6. Στέγη PLUS - Ξενώνας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, Αθήνα.

Η Στέγη Plus πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού με το PRAKSIS και η δυναμικότητά της ανέρχεται στους 30 ασυνόδευτους ανήλικους. Χρηματοδοτείται από τον Ενιαίο Οικονομικό Χώρο (Πρόγραμμα (SOAM)

7. *Στέγη PLUS - Ξενώνας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και Αιτούντων Άσυλο, Πάτρα.* Πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού με το PRAKSIS και η χωρητικότητά της είναι 70 άτομα (30 ασυνόδετοι ανήλικοι και 40 κυρίως μονογονεϊκές). Χρηματοδοτείται από τον Ενιαίο Οικονομικό Χώρο (Πρόγραμμα SOAM)

ΑΡΣΙΣ - Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων

8. *Το Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Μακρινίτσα, Βόλου.*

Δημιουργήθηκε το 2006 και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων και το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Η δυναμικότητά του ανέρχεται στα 30 άτομα.

9. *Το Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, Ωραιόκαστρου Θεσ/νικης.*

Ο ξενώνας δημιουργήθηκε το 2009 και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων και το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Το κέντρο είναι δυναμικότητας 30 κλινών και βρίσκεται στην περιοχή της παλαιάς παιδόπολης του Δήμου Ωραιοκάστρου.

10. *Ξενώνας Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, Αλεξανδρούπολη.* Λειτουργεί από τον Ιανουάριο του 2013 με δυναμικότητα 22 ατόμων αγόρια έως 12 ετών, κορίτσια έως 18 και μονογονεϊκές οικογένειες (μητέρες με παιδιά).

Μη Κυβερνητική Οργάνωση «ΝΟΣΤΟΣ»

11. *Ξενώνας Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο και Οικογενειών, Αθήνα*

Η χωρητικότητά του ξενώνα ανέρχεται στα 70 άτομα και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων.

12. *Ξενώνας Φιλοξενίας Αιτούντων Άσυλο «Μέλλον», Αθήνα*

Η δυναμικότητα του ξενώνα ανέρχεται στα 102 άτομα (60 ανήλικοι και 42 μονογονεϊκές οικογένειες) και χρηματοδοτείται από τον Ενιαίο Οικονομικό Χώρο (Πρόγραμμα SOAM)

Σύλλογος Μεριμνης Ανηλίκων

13. *Το Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αλλοδαπών Αθήνας.*

Ο Ξενώνας φιλοξενίας δημιουργήθηκε το 1925 και από τότε λειτουργεί χωρίς διακοπή. Η δυναμικότητα του είναι 17 θέσεις για ασυνόδευτους ανήλικους που έχουν πληγεί από πολέμους και καταστροφές.

Αποστολή της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών

14. Ξενώνας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Προσφύγων «Εστία», Άγιος Δημήτριος.

Το κέντρο έχει δυναμικότητα 20 ατόμων και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων και το Υπουργείο Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Μ.Κ.Ο. Αποστολή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

3.1. Έννοιες και όροι

Ένα από τα βασικά σημεία που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής στη θεωρία της Κοινωνικής Εργασίας με πολυπολιτισμικές ομάδες είναι η αποσαφήνιση των βασικών εννοιών που χρησιμοποιούνται. Η ορολογία συνεχώς αλλάζει, καθώς έννοιες και όροι που προηγουμένως θεωρούνταν ορθοί, δέχονται πλέον κριτική. Η χρήση της γλώσσας αντικατοπτρίζει συγκεκριμένες θεωρίες, πολιτικές ιδεολογίες και αξίες και ως εκ τούτου θεωρείται αναγκαίο να είναι το αντικείμενο συνεχούς αναθεώρησης και διευκρίνισης. Ο προσδιορισμός των βασικών εννοιών είναι σημαντικός καθώς συντελεί στην κατανόηση των διαστάσεων της πολυπολιτισμικής κοινωνίας, συνδράμει στην εμπάθυνση και την αποφυγή τυχόν παρερμηνεύσεων και συντείνει στη πληρέστερη αντίληψη των δυναμικών που διαμορφώνονται (*Williams et al. 2002*). Παρακάτω, παρουσιάζονται συνοπτικά οι βασικότεροι όροι που απασχολούν τη διαπολιτισμική κοινωνική εργασία.

3.1.1. Πολυπολιτισμικότητα - Διαπολιτισμικότητα

Με τον όρο πολυπολιτισμικότητα εννοούμε την συνύπαρξη σε ένα δεδομένο γεωγραφικό χώρο διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων, με εθνοτικές, θρησκευτικές και γλωσσικές διαφορές. Η πολιτισμική διαφορετικότητα εκφράζεται επίσης μέσω του συστήματος αξιών, των προτύπων ζωής και διαβίωσης, της κοινωνικής οργάνωσης και συμπεριφοράς, του ενδυματολογικού κώδικα, της τέχνης και της λογοτεχνίας, καθώς και της θεώρησης του κόσμου και της αντιμετώπισης των φιλοσοφικών υπαρξιακών ζητημάτων. Η πολυπολιτισμικότητα, δηλαδή, αναφέρεται σε ουσιώδεις αλλαγές που συντελούνται στη δομή της κοινωνίας ως αποτέλεσμα της συνύπαρξης πληθυσμιακών ομάδων με διαφορετικές πολιτισμικές παραδόσεις, αξίες και τρόπο ζωής (*Καραμάνου, 2011*).

Ο όρος διαπολιτισμικότητα αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο άτομα ή ομάδες ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης διαχειρίζονται την πολιτισμική ετερότητα, δημιουργώντας μία νέα πολιτισμική ταυτότητα μέσω της συνεργασίας και του συγκερασμού χαρακτηριστικών από διαφορετικούς πολιτισμούς (*Κανακίδου και Παπαγιάννη, 1998*).

3.1.2. Εθνοτικές Ομάδες - Εθνότητα.

Ο όρος εθνότητα αναφέρεται στις πολιτισμικές πρακτικές και στις νοοτροπίες μιας ορισμένης κοινότητας ανθρώπων που τους κάνει να ξεχωρίζουν από τους άλλους. Η εθνοτική ομάδα ορίζεται ως μία κατηγορία ατόμων που συνταυτίζονται βασιζόμενοι σε κοινή κοινωνική, πολιτισμική ή εθνική εμπειρία. Τα μέλη μιας εθνοτικής ομάδας τείνουν να προσδιορίζονται από την κοινή πολιτισμική κληρονομιά τους, την ιστορία τους, τη θρησκεία, καθώς την κοινή γλώσσα ή διάλεκτο βλέπουν τους εαυτούς τους να διαφέρουν από τις άλλες ομάδες και έτσι τους βλέπουν και οι άλλες ομάδες με βάση τα χαρακτηριστικά της γλώσσας, της ιστορίας, της καταγωγής, της θρησκείας και της εμφάνισης. Οι εθνοτικές διαφορές είναι καθαρά προϊόν κοινωνικής μάθησης (Δημοπούλου, 2009).

3.1.3. Προκατάληψη - Στερεότυπα

Η υποκειμενική και η αντικειμενική διάσταση όχι μόνο της προσφυγικής ιδιότητας αλλά και οποιουδήποτε μέλους της εθνοτικής ομάδας βιώνονται ταυτόχρονα και σε αλληλεπίδραση. Είναι το βίωμα των ατόμων με την ευάλωτη πλέον προσωπική ταυτότητα σε αλληλοσυσχέτιση με το βίωμα των μελών της εθνοτικής ομάδας, με ευάλωτη επίσης πολιτισμική και εθνοτική ταυτότητα. Οι παράγοντες αυτοί θεωρείται ότι λειτουργούν ανασταλτικά στη διεργασία προσαρμογής και ένταξής τους στο νέο περιβάλλον. Αυτές οι αναστολές που εκφράζονται συχνά με αμφιθυμία, δισταγμό, καχυποψία, μηχανισμούς άμυνας όπως άρνηση, απώθηση προβολή παλινδρόμηση αλλά και με βαθιά ώθηση και δύναμη για επιβίωση και ζωή συχνά περιπλέκονται από τη στάση των μελών της κυρίαρχης κουλτούρας. Αυτή η στάση σε όλες τις χώρες υποδοχής μετακινούμενων πληθυσμών αρχίζει από την ανοχή για να καταλήξει σε προκατάληψη ακόμα και σε ρατσισμό. (Κανδυλάκη, 2009, Williams et al., 2002).

Η προκατάληψη αναφέρεται στις στάσεις αποστροφής και εχθρότητας που νιώθει κάποιος για τα μέλη μιας άλλης ομάδας μόνο και μόνο επειδή ανήκουν σε αυτή την ομάδα, καθώς θεωρεί ότι διαθέτουν εξ ορισμού τις μη αποδεκτές ιδιότητες που αποδίδονται σε αυτή την ομάδα. Οι φυλετικές προκαταλήψεις χαρακτηρίζονται σε γενικές γραμμές από τρία στοιχεία: α. ένα νοητικό στοιχείο, που σχετίζεται με την εικόνα που σχηματίζει το άτομο για τα μέλη της ομάδας- στόχου. Η εικόνα περιλαμβάνει συνήθως αρνητικά στερεότυπα. β. ένα συναισθηματικό στοιχείο, που περιλαμβάνει αρνητικές αντιδράσεις και συναισθήματα για την ομάδα – στόχο, και γ.

ένα στοιχείο συμπεριφοράς, που μπορεί να αιτιολογεί τη τάση για κοινωνική διάκριση ή την αρνητική συμπεριφορά προς τα μέλη της ομάδας. Ο Brown (1995) τονίζει πως οι προκαταλήψεις έχουν αρνητικό χαρακτήρα καθώς οφείλονται σε ψευδείς απόψεις που σχηματίζονται και εκφράζονται μέσα από στάσεις διάκρισης για τις ομάδες που υπόκεινται σε αυτές (Κανδυλάκη, 2009, Williams et al., 2002).

Τα στερεότυπα αναφέρονται σε κατασκευασμένες διαπιστώσεις για μια κοινωνική κατηγορία οι οποίες διεκδικούν γενικευτική ισχύ ενώ δεν στηρίζονται σε αληθινά δεδομένα. Ως κοινωνική κατηγορία νοείται ένα σύνολο ανθρώπων που ξεχωρίζουν από ένα κοινό χαρακτηριστικό τους, χωρίς ωστόσο να αλληλεπιδρούν όλοι μεταξύ τους. Τα στερεότυπα κωδικοποιούν αντικειμενικές γνώσεις, ενώ δεν είναι παρά γνώμες και μάλιστα γνώμες συναισθηματικά φορτισμένες εναντίον της κοινωνικής κατηγορίας (ή της κοινωνικής ομάδας, του θεσμού ή των γεγονότων) που αφορούν (Σωτηρόπουλος, 2003).

3.1.4. Ρατσισμός, αντιρατσισμός και φυλή

Ο ρατσισμός περιγράφει το φαινόμενο των φυλετικών και κοινωνικών διακρίσεων. ορίζεται ως “η πεποίθηση σε μια εγγενή ανωτερότητα μιας φυλής έναντι όλων των άλλων”. Από τη πεποίθηση αυτή πηγάζει το δικαίωμα της κυριαρχίας της εν λόγω φυλής. Αφορά επίσης, στο λόγο και στην πρακτική που σκοπό έχουν να υποβιβάσουν πολιτισμικά διαφέρουσες ομάδες. Ο ρατσισμός μπορεί να διακριθεί σε ατομικό, θεσμικό και πολιτισμικό. Ο ατομικός ρατσισμός αναφέρεται στις προσωπικές στάσεις και συμπεριφορές που έχουν μεμονωμένα άτομα και επαγγελματίες. Ο θεσμικός ρατσισμός “νομιμοποιεί τις φυλετικές προκαταλήψεις και αιτιολογεί την άσκηση εξουσίας μέσω του κοινωνικού αποκλεισμού ομάδων”. Τέλος ο πολιτισμικός ρατσισμός επικεντρώνεται στις αξίες, τις στάσεις, τις πεποιθήσεις και τις απόψεις που συχνά θεωρούνται ως “κοινή λογική” και οι οποίες αναφέρονται στην ανωτερότητα των λευκών πολιτισμών (Κανδυλάκη, 2009).

Ο αντιρατσισμός περιλαμβάνει πράξεις, κινήματα και πολιτικές που αναπτύσσονται ή υιοθετούνται με σκοπό την καταπολέμηση του ρατσισμού. Προωθεί μία ισότιμη κοινωνία στην οποία οι άνθρωποι δεν θα αντιμετωπίζουν διακρίσεις με βάση τη φυλή τους. Από τη φύση του, ο αντιρατσισμός τείνει να προωθεί την άποψη ότι ο ρατσισμός σε μία συγκεκριμένη κοινωνία είναι ολέθριος και διαβρωτικός γι’ αυτήν, και πως είναι αναγκαίο να γίνουν συγκεκριμένες πολιτικές, οικονομικές και/ή κοινωνικές αλλαγές για να εξαλειφθεί (Bonnet, 1998).

Ο όρος φυλή χρησιμοποιείται για να ορίσει μια ομάδα ατόμων που μοιράζονται όμοια και διακριτά χαρακτηριστικά. Ο όρος αυτός έχει σταματήσει να χρησιμοποιείται από πολλές Ευρωπαϊκές χώρες καθώς έχει πλέον συνδεθεί με την ύπαρξη νεο-φασιστικών ομάδων. Επιπλέον οι γενετιστές έχουν πάψει να τον χρησιμοποιούν ως βιολογική κατηγοριοποίηση έτσι ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος της αναβίωσης του ναζισμού. Ο όρος πλέον χρησιμοποιείται με την κοινωνιολογική του διάσταση που παραπέμπει σε πολιτισμικά και εθνοτικά διαφορετικές ομάδες (Κανδυλάκη, 2009).

3.1.5. Κοινωνικός Αποκλεισμός

Η πολυμορφία και η πολυπολιτισμικότητα αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της σύγχρονης ευρωπαϊκής κοινωνίας. Η προβληματική που οδήγησε στη χρήση του όρου αυτού ήταν η εμφάνιση στις Ευρωπαϊκές χώρες καινούριων μορφών αποστέρησης, με πολυδιάστατο χαρακτήρα, καθώς τα άτομα ή οι ομάδες που τις βιώνουν δεν αποστερούνται από έναν μόνο τομέα αλλά από περισσότερους. Αποτέλεσμα αυτής της αποστέρησης είναι η παρεμπόδιση της συμμετοχής των ομάδων αυτών σε κοινωνικές ανταλλαγές και πρακτικές, καθώς και σε κοινωνικά δικαιώματα (Poray J. et al., 2008).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι η αδυναμία ή/και η παρεμπόδιση ατόμων και ομάδων να συμμετέχουν στις διαδικασίες κοινωνικής ανάπτυξης με συνέπεια την ελλιπή απορρόφηση των κοινωνικών αγαθών. Περιορίζει ή απαγορεύει τη συμμετοχή στην οικονομική, πολιτική, πολιτιστική και κοινωνική ζωή και εμφανίζεται όταν οι υπηρεσίες και οι πόροι δεν είναι διαθέσιμοι, προσβάσιμοι ή αποδεκτοί. Συνεπάγεται την περιθωριοποίηση ατόμων ή ομάδων και συνδέεται άμεσα με την φτώχεια, την ανεργία και τα χαμηλά εισοδήματα, την υγεία, το επίπεδο εκπαίδευσης και ευκαιριών, τη δυνατότητα συμμετοχής στις κοινωνικές λειτουργίες, διαδικασίες και εξελίξεις, την προσβασιμότητα σε κοινωνικά αγαθά, την κοινωνική ένταξη. (Poray J. et al., 2008).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί απόρροια της οικονομικής κρίσης, που προκάλεσε ανεργία και αλλαγές στα μισθολογικά δεδομένα. Προκλήθηκε, επίσης, από άλλες οικονομικές, τεχνολογικές και κοινωνικές μεταβολές που οδήγησαν και αυτές με τη σειρά τους σε νέες μορφές φτώχειας και περιθωριοποίησης. Ωστόσο, οι μεταβολές αυτές δεν είναι οι μόνες που σχετίζονται με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι μεταβολές διαφέρουν από χώρα σε χώρα ως προς την έντασή τους. Έτσι, οι

καταστάσεις που δημιουργούνται, διαφέρουν και ως προς τη μορφή τους, την ποικιλία τους και την έκτασή τους (Καβουνίδη, 2005).

3.1.6. Κοινωνική ένταξη

Στον αντίποδα του κοινωνικού αποκλεισμού βρίσκεται η κοινωνική ένταξη. Η κοινωνική ένταξη υποβοηθείται σημαντικά από την προώθηση των αρχών της κοινωνικής δικαιοσύνης και της διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δεν προϋποθέτει την υιοθέτηση από τη μειονοτική ομάδα των πολιτισμικών στοιχείων της κυρίαρχης ομάδας, αλλά, χωρίς να χάσει την ιδιαίτερη πολιτισμική της ταυτότητα, η μειονοτική ομάδα εντάσσεται στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας υποδοχής ως ισότιμο μέλος. Η κοινωνική ένταξη προϋποθέτει πολιτικές που ενισχύουν την ισότιμη πρόσβαση της μειονότητας στις ευκαιρίες για εργασία, εκπαίδευση, υγεία, κ.λπ. και την άρση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων σε βάρος της (Ζαϊμάκης, 2002:151).

Οι τομείς της καθημερινής ζωής του ατόμου που συνδέονται με το δημόσιο βίο, αποτελούν τους βασικούς παράγοντες της κοινωνικής ένταξης. Εδώ εντάσσονται, η απασχόληση που θεωρείται ένας από τους πρώτιστες σημασίας μηχανισμούς ένταξης στην κοινωνία υποδοχής, οι όροι εισόδου και παραμονής στη χώρα με το νόμιμο ή όχι χαρακτήρα τους, ο χρόνος παραμονής, η ισότητα πρόσβασης στις δημόσιες και κοινωνικές υπηρεσίες σε σύγκριση με τον ντόπιο πληθυσμό, η εκμάθηση της γλώσσας, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η σταθερότητα στην κατοικία και ότι άλλο εντάσσεται στο δημόσιο βίο (Ζαϊμάκης, 2002).

3.2. Μεθοδολογία και Μοντέλα Παρέμβασης της Διαπολιτισμικής Κοινωνικής Εργασίας.

Η πολυπολιτισμικότητα γίνεται μια καθολική πραγματικότητα μη αναστρέψιμη για τις περισσότερες χώρες του κόσμου σήμερα. Στο πλαίσιο της κοινωνικής και πολιτικής παγκοσμιοποίησης, όμως, τείνουν να παράγονται τακτικές διάσπασης, διαχωρισμού ανισοτήτων και κοινωνικού αποκλεισμού, αντί ισότητας και ομαλοποίησης στη συνύπαρξη των διάφορων πολιτισμών. Κατά συνέπεια τα προβλήματα των εθνοτικών ομάδων στις χώρες υποδοχής οξύνονται, τα μέλη τους συχνά περιθωριοποιούνται, ενώ η κοινωνική και οικονομική ανισότητα εντείνεται (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2009).

Η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία θεωρείται μια υπό διαμόρφωση προσέγγιση, εφόσον προσθέτονται συνεχώς νέες γνώσεις, τεχνικές, και δεξιότητες λόγω της συνεχώς μεταβαλλόμενης κοινωνικοπολιτισμικής δυναμικής. Διαμορφώνεται ως ανταπόκριση στις αυξανόμενες ανάγκες που προέκυψαν από τις μετακινήσεις πληθυσμών και τη συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών στον ίδιο χώρο (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2009).

Στο τομέα της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας περιλαμβάνονται όλες εκείνες οι γνώσεις και οι έννοιες που θα ευαισθητοποιήσουν τον επαγγελματία στη διαπολιτισμική δυναμική σε έννοιες και όρους όπως εθνότητα, φυλή, στερεότυπα, προκατάληψη καθώς και σε χαρακτηριστικά της υποκειμενικής ιδιότητας του μέλους της εθνοτικής ομάδας. Η υποκειμενική αυτή ιδιότητα διαμορφώνεται μέσα από τις εμπειρίες και τα βιώματα του κάθε πρόσφυγα, τα οποία περιλαμβάνουν φόβο, ξερίζωμα από τη πατρίδα, πολλαπλές απώλειες προσώπων, πένθος, διαταραχή ταυτότητας, φόβος για τη ζωή ή και ενοχές που ο ίδιος ζει ενώ άλλοι έχουν πεθάνει. Η υποκειμενική εμπειρία συμπληρώνεται με την αντικειμενική διάσταση της προσφυγικής ιδιότητας, η οποία αναλύεται από την κοινωνιολογική σκοπιά (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2009).

Στο πλαίσιο αυτό της νέας πραγματικότητας, η κοινωνική εργασία αναζητά τα κατάλληλα μοντέλα, στρατηγικές και δεξιότητες για την υποστήριξη ενδυνάμωση και διεκδίκηση των δικαιωμάτων των μειονοτικών ομάδων. Αντλεί την πρακτική της από το ψυχοδυναμικό μοντέλο, το προσωποκεντρικό, το μοντέλο παρέμβασης σε καταστάσεις κρίσης, το επικεντρωμένο σε στόχους μοντέλο, το συστημικό – οικολογικό, το γενικό – διαμεθοδικό, το μοντέλο εναντίωσης στην καταπίεση και τις διακρίσεις και το μεταμοντέρνο μοντέλο των «κοινωνικών κατασκευών» (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2009).

Ωστόσο, δεν περιορίζεται στη χρήση ενός μόνου μοντέλου, αλλά διατηρεί ό,τι είναι χρήσιμο για την προσέγγιση, την επικοινωνία, και την επιβοήθηση των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και απορρίπτει ως ασυμβίβαστο ό,τι παρακωλύει την υποστήριξη, την ενδυνάμωση και τη συνηγορία αυτών των πληθυσμών. Περιλαμβάνει δηλαδή, όλες εκείνες τις αξίες, γνώσεις και δεξιότητες που αποδεικνύονται αποτελεσματικές για την υποστήριξη ατόμων, οικογενειών ομάδων και συστημάτων στην πολυπολιτισμική κοινωνία (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2009).

Η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία εμπεριέχει τη συμβουλευτική στο μικροεπίπεδο (με άτομα, οικογένειες, μικρές ομάδες) αλλά και παρεμβάσεις στο

μακροεπίπεδο, που δεν περιλαμβάνουν μονάχα στρατηγικές ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης της κοινότητας, αλλά και προσπάθειες για θεσμικές αλλαγές προς όφελος των εθνοτικών ομάδων και της ομαλής συνύπαρξής τους με τη κοινωνία υποδοχής. Σύμφωνα με το γενικό - ολιστικό μοντέλο, τα δύο αυτά επίπεδα παρέμβασης συσχετίζονται από τη στιγμή που οι εθνοτικές ομάδες βιώνουν πολλαπλές κρίσεις και έχουν άμεση ανάγκη κάλυψης βασικών βιοτικών αναγκών, εκπαίδευσης, εργασίας, επικοινωνίας και συμβουλευτικής υποστήριξης (Δημοπούλου - Λαγωνίκα, 2009).

Σύμφωνα με τις Κανδυλάκη (2008) και Δημοπούλου - Λαγωνίκα (2009), τα μοντέλα παρέμβασης της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας επηρεάστηκαν από θεωρητικά ρεύματα και ιδεολογίες, όπως η ψυχαναλυτική θεωρία, η θεωρία των κοινωνικών συστημάτων, η ριζοσπαστική - μαρξιστική κ.α. Παρακάτω αναφέρονται συνοπτικά τα μοντέλα αυτά που θεωρούνται πιο αποτελεσματικά στην άσκηση της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας:

a. το ψυχοδυναμικό - ψυχοκοινωνικό μοντέλο: Προέρχεται από τη φροϋδική και ψυχοδυναμική παράδοση. Το μοντέλο αυτό δημιουργεί μια προβληματική σχετικά με την εφαρμογή του με εθνοτικές ομάδες καθώς αποτελεί κατασκευή του “δυτικού κόσμου” και πολλές από τις αξίες δεν γίνονται κατανοητές από μέλη κάποιων εθνοτικών ομάδων καθώς δεν αποτελούν μέρος της κουλτούρας τους. Βασικό χαρακτηριστικό του μοντέλου αυτού είναι η εκτόνωση συναισθημάτων και η παθητική - διερευνητική στάση του κοινωνικού λειτουργού. Ωστόσο στη σύγχρονη πρακτική του, η παθητική στάση του κοινωνικού λειτουργού έχει τροποποιηθεί ανάλογα με τις ανάγκες του εξυπηρετούμενου. Η στάση που κυρίως ακολουθείται είναι ενεργητική και καθοδηγητική και έχει σκοπό να μεταφέρει ενσυναίσθηση, γνησιότητα συναισθήματος και ενδιαφέροντος. Παράλληλα θεωρείται αναγκαίο ο πρόσφυγας να περάσει από τη διεργασία πένθους είτε ατομικά είτε ομαδικά.

b. το ροτζεριανό - προσωποκεντρικό: Διαμορφώθηκε από τον Rogers και έχει ως βασική αρχή τη μοναδικότητα και αξία του κάθε ατόμου ανεξάρτητα από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει . Ο κοινωνικός λειτουργός σύμφωνα με το μοντέλο αυτό χαρακτηρίζεται από αυθεντικότητα και είναι μη κατευθυντικός. Αποδέχεται τον εξυπηρετούμενο άνευ όρων και επεξεργάζεται την ιδιότητα της ενσυναίσθησης. Ωστόσο η μη κατευθυντικότητα δυσκολεύει την επικοινωνία με άτομα εθνοτικών ομάδων καθώς αναμένουν από τον επαγγελματία ρόλο πατερναλιστικό και καθοδηγητικό.

γ. το μοντέλο παρέμβασης σε καταστάσεις κρίσης: Ως κρίση ορίζεται «η ανατροπή μιας κατάστασης ισορροπίας» (Parad, 1966 στο Κανδυλάκη, 2008:112). Μπορεί να εμφανιστεί στο άτομο, στην ομάδα, την οικογένεια ή στην κοινότητα. Οι πρόσφυγες, οι οποίοι εγκαταλείπουν την πατρίδα τους και την οικογένειά τους είτε για βιοποριστικούς λόγους είτε για να σωθούν, βιώνουν έντονα την κρίση του ξεριζωμού και της εγκατάλειψης. Στόχος της παρέμβασης στη κρίση είναι η συναισθηματική εκφόρτιση και η εκτόνωση της κρίσης καθώς και η ανασυγκρότηση και αναδόμηση του ατόμου μέσα από την οπτική της νέας κατάστασης. Οι δεξιότητες που χρειάζονται στη παρέμβαση σε κρίση είναι η διαπολιτισμική ενσυναίσθηση, η αντανάκλαση συναισθημάτων, η υποστήριξη, η παραδοχή της διαφορετικότητας, ο επιμερισμός και η εστίαση του προβλήματος, η ενδυνάμωση και η συνηγορία με παράλληλα τη συνεργασία για χρήση των κοινοτικών πόρων (Κανδυλάκη, 2008).

Σύμφωνα με την Δημοπούλου - Λαγωνίκα (2009), το μοντέλο παρέμβασης σε καταστάσεις κρίσης που ανταποκρίνεται περισσότερο στην πολυπολιτισμική πραγματικότητα είναι του Roberts, ο οποίος προτείνει τις παρακάτω οδηγίες για την αντιμετώπιση των οικογενειών σε καταστάσεις κρίσης:

- α. Εκτίμηση της επίδρασης της κρίσης στα άτομα και στην οικογένεια ως σύνολο. Η έννοια της κρίσης ενδείκνυται να διαφέρει μεταξύ διαφόρων πολιτισμών.
- β. Αναγνώριση των δυνάμεων αλλά και τυχόν προηγούμενης επιτυχημένης διαπραγμάτευσης μιας κρίσης.
- γ. Διαμόρφωση ενός σαφούς και συγκεκριμένου σχεδίου δράσης.
- δ. Χρησιμοποίηση φυσικών συστημάτων όπως η οικογένεια ή η κοινότητα (εάν είναι φιλική).
- ε. Διατύπωση αποδεκτών εναλλακτικών λύσεων από την εθνοτική ομάδα.
- στ. Ομαλοποίηση και γενίκευση των εμπειριών κρίσης.
- ζ. Ενδυνάμωση της οικογένειας με σκοπό να διαμορφώσει σταδιακά ένα σχέδιο δράσης που θα την βοηθήσει να επιβιώσει της κρίσης.

δ. το μοντέλο της επικεντρωμένης σε στόχους κοινωνικής εργασίας: Πρόκειται για μία σύντομη θεραπεία που προέρχεται από τη κοινωνική εργασία με άτομα κατά το ψυχοδυναμικό μοντέλο. Κεντρική θέση έχει η διατύπωση του προβλήματος - στόχου από το άτομο. Θεωρείται πως ο καλύτερος τρόπος για την χρησιμοποίηση των δυνατοτήτων του ατόμου είναι η επικέντρωση στα προβλήματα - στόχους όπως τα αντιλαμβάνεται το ίδιο το άτομο. Ο επαγγελματίας πρέπει να είναι ιδιαίτερα

προσεκτικός όταν εφαρμόζει αυτό το μοντέλο με πολυπολιτισμικές ομάδες όσον αφορά την εφαρμογή του συμβολαίου και το χρόνο παρακολούθησης καθώς πολλές εθνοτικές ομάδες έχουν διαφορετική αίσθηση του χρόνου. Συχνά δεν είναι συνεπείς, έρχονται όποτε θέλουν στην υπηρεσία και δίνουν την εντύπωση ότι στερούνται συνέπειας.

e. το συστημικό - οικολογικό: Το συστημικό - οικολογικό μοντέλο υπογραμμίζει την αλληλεπίδραση ατόμου και περιβάλλοντος. Το άτομο βρίσκεται σε σχέση αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας προσαρμογής με το φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον, η οποία συνεχίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου. Το άτομο προσαρμόζεται στις περιβαλλοντικές αλλαγές και με τη σειρά του επηρεάζει το περιβάλλον στο οποίο ζει. Πρόκειται δηλαδή για μια “κυκλική” αιτιατή σχέση όπου τα συστήματα αλληλοεπιδρούν και αλληλοεπηρεάζονται. Κατά τη θεωρία αυτή, το ευρύτερο περιβάλλον διακρίνεται σε δύο συστήματα: α. το σύστημα κοινωνικοποίησης, που περιλαμβάνει οικογένεια, φίλους, την κοινότητα και την κουλτούρα, και β. το υποστηρικτικό θεσμικό σύστημα, που αφορά τις κοινωνικές οργανώσεις και υπηρεσίες που προσφέρουν στήριξη στο άτομο.

f. το γενικό - ολιστικό - διαμεθοδικό: Αναφέρεται στην ενσωμάτωση των τριών μεθόδων της κοινωνικής εργασίας (κοινωνική εργασία με άτομα, ομάδες και κοινότητα) και στη κατασκευή μιας σύγχρονης ενιαίας πρακτικής που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες των ατόμων/ συστημάτων. Η προσέγγιση αυτή δίνει βαρύτητα στο οικολογικό - συστημικό μοντέλο, στην ισότιμη σχέση κοινωνικού λειτουργού - ατόμου/συστήματος, στην πολυεπίπεδη παρέμβαση σε μικρο, μέσο και μακροεπίπεδο, στην επιλεκτική χρήση θεωριών και στη διεργασία επίλυσης προβλημάτων. Η διαπολιτισμική πρακτική δεν μπορεί να κατανοηθεί παρά ως μία γενικευμένη, ολιστική πρακτική που περιλαμβάνει όλα τα επίπεδα παρέμβασης καθώς και τις αξίες, τις γνώσεις και τις δεξιότητες που αναφέρονται στην πολυπολιτισμικότητα και την εναντίωση στις διακρίσεις.

g. το μοντέλο εναντίωσης στη καταπίεση και τις διακρίσεις: Σύμφωνα με την Dominelli (στο Strier & Binyamin, 2014) ,το μοντέλο εναντίωσης στην καταπίεση και τις διακρίσεις αποτελεί μια προσωποκεντρική φιλοσοφία, ένα ισότιμο σύστημα αξιών που ασχολείται με τη μείωση των επιβλαβών αποτελεσμάτων που προέρχονται από τις διαρθρωτικές ανισότητες στις ζωές των ατόμων. Στόχος είναι η ανταπόκριση στα αιτήματα των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων. Η καταπίεση αναφέρεται σε διακρίσεις εξαιτίας της φυλής, της πολιτισμικής προέλευσης, της κοινωνικής τάξης,

της ηλικίας, του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού και στην απόκλιση από τη σωματική και ψυχική υγεία. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, η καταπίεση είναι διευρυμένη σε όλες τις μορφές της κοινωνικής ζωής, όπως στο νομικό πλαίσιο, στον πολιτισμό, στους θεσμούς, στο πολιτικό σύστημα, στην κοινωνικοοικονομική διάρθρωση και στις διαπροσωπικές σχέσεις

Η ιδεολογία της πρακτικής αναφέρεται στην απόδοση κοινωνικής δικαιοσύνης και στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των καταπιεσμένων ατόμων/ομάδων/κοινοτήτων από τις κοινωνικές δομές. Στοχεύει στη παροχή κατάλληλων υπηρεσιών που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των χρηστών, ανεξάρτητα από την κοινωνική τους θέση. Αποβλέπει στην αναγνώριση των βιωμάτων ρατσισμού και διακρίσεων και στοχεύει στην ενδυνάμωση των πληθυσμιακών ομάδων που είναι κοινωνικά απομονωμένες από την κοινωνία, με τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της ιεραρχίας. Οι βασικές δεξιότητες της προσέγγισης αυτής είναι η ενδυνάμωση και η συνηγορία (Κανδυλάκη, 2008, Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2009).

h. το μεταμοντέρνο μοντέλο των «κοινωνικών κατασκευών»: Το μοντέλο αυτό διατυπώνει ουσιαστικά έναν ιδεολογικό προσανατολισμό για την πολυπολιτισμικότητα χωρίς να διαμορφώνει μια σαφή μέθοδο προσέγγισης. Επεξεργάζεται θεωρητικά τις κοινωνικές κατασκευές κάθε τμήματος της κοινωνίας και κατ' επέκταση τις εθνοτικές και μειονοτικές ομάδες. Περιλαμβάνει ιδέες και υποθέσεις που προέρχονται από τη θεωρία του κονστρουκτιβισμού, από τη δύναμη της γλώσσας, από το ανθρώπινο δυναμικό, τη φύση των προβλημάτων και την αλλαγή. Περιλαμβάνει επίσης αξίες και έννοιες της αντικαταπιεστικής πρακτικής, τη δέσμευση για κοινωνική δικαιοσύνη, την ενδυνάμωση, τη βοήθεια και τη φροντίδα καθώς και την εφαρμογή του κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας που ισχύει σε κάθε χώρα. Ο ορισμός των «κοινωνικών κατασκευών» που βασίζεται η μέθοδος αυτή αναφέρει πως η ζωή των ανθρώπων διαμορφώνεται από τις κυρίαρχες αλήθειες που καθιερώνονται ως πρότυπα σε κάθε πολιτισμό και αυτές οι αλήθειες παράγονται κάτω από την άσκηση εξουσίας. Η εξουσία κατασκευάζει ιδέες που αναφέρονται στο φύλο, την ηλικία, την κοινωνική τάξη, τη φυλή, το χρώμα του δέρματος κλπ. και αποδίδει σε αυτές τις ιδέες το κύρος της αλήθειας. Ως εκ τούτου κατασκευάζονται πρότυπα κοινωνικο-πολιτισμικά καθορισμένα, βάση των οποίων διαμορφώνεται η ζωή των ανθρώπων με τέτοιο τρόπο ώστε να υποτάσσεται σε αυτά.

3.3 Ο Ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού

Η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία επικεντρώνεται στην κατανόηση των ψυχοκοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών δυναμικών που λειτουργούν μεταξύ της κοινωνίας υποδοχής και των εθνοτικών ομάδων. Για το λόγο αυτό, είναι χρήσιμο ο κοινωνικός λειτουργός να κατανοήσει όσο κατά το δυνατόν αντικειμενικά τις συναλλακτικές διεργασίες που λαμβάνουν χώρα μεταξύ της κυρίαρχης κουλτούρας και των εθνοτικών ομάδων (Δημοπούλου - Λαγωνίκα, 2009).

Ο κοινωνικός λειτουργός, οφείλει μέσω της συστηματικής εκπαίδευσής του να αρχίσει να ευαισθητοποιείται στην πολιτισμική διαφορετικότητα αλλά και στις δικές του αξίες, στάσεις και συμπεριφορές σε σχέση με τη «διαφορετικότητα». Βάση για την κατανόηση των πολιτισμικών ομάδων είναι να γνωρίζει ο επαγγελματίας τον ίδιο του τον εαυτό, τις στάσεις, τους ρόλους και τις προκαταλήψεις του απέναντι σε αυτές τις ομάδες. Οφείλει να δουλέψει πάνω στις υπάρχουσες προκαταλήψεις και στερεότυπα με στόχο την άρση τους, έτσι ώστε το επαγγελματικό του έργο να μην επηρεάζεται από αυτές. (Καλλινικάκη, 2009).

Είναι πολύ σημαντικό ο κοινωνικός λειτουργός να βλέπει κάθε πρόσφυγα ως άτομο με μοναδική αξία ανεξάρτητα από την εθνικότητα, το φύλο, την ηλικία, τις πεποιθήσεις, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση ή τη συνεισφορά του στην κοινωνία. Κάθε άτομο αυτής της πληθυσμιακής ομάδας είναι ικανό να θέτει στόχους και να αναζητά τη βελτίωση και τη μεγιστοποίηση των ωφελειών που αναμένει από την επίτευξη των στόχων αυτών και να αλλάζει αν το ίδιο το επιθυμεί, αν έχει το κίνητρο για αλλαγή και εφόσον οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες του το επιτρέπουν (Καλλινικάκη, 2009).

Ο κοινωνικός λειτουργός καλείται να χρησιμοποιήσει όλες τις μεθόδους της Κοινωνικής Εργασίας (εργασία με άτομα, ομάδες, οικογένειες και κοινότητα) με σκοπό την υποστήριξη, την ενδυνάμωση την ενθάρρυνση και την πληροφόρηση των εξυπηρετούμενων. Στη συμβουλευτική με εθνότητες είναι παρούσες όλες οι γνωστές έννοιες, τεχνικές και προσεγγίσεις, πάντοτε όμως προσαρμοσμένες στο ιδιαίτερο περιβάλλον και το πλαίσιο που ορίζει η πραγματικότητα της εθνοτικής ομάδας (Λινού, 2011).

Σύμφωνα με την Οικονόμου (2011:132), «χρειάζεται», (ο κοινωνικός λειτουργός), «να αναπτύσσει ιδιαίτερες δεξιότητες επικοινωνίας και παρέμβασης και να υιοθετεί ποικίλους ρόλους για τη διαχείριση των καταστάσεων που παρουσιάζονται». Οι ρόλοι που υιοθετούνται από τον κοινωνικό λειτουργό είναι

άμεση απόρροια της στρατηγικής που έχει επιλέξει, της φύσης και της πολιτικής της εκάστοτε κοινωνικής υπηρεσίας στην οποία εργάζεται καθώς και των ιδιαιτέρων αναγκών του κάθε εξυπηρετούμενου. Οι ρόλοι δεν είναι μεμονωμένοι αλλά «διαπλέκονται, αλληλοσυμπληρώνονται και εμφανίζονται ταυτόχρονα».

Η Λινού (2011) αναφέρει πως η εμπιστοσύνη ανάμεσα στον κοινωνικό λειτουργό και τον εξυπηρετούμενο είναι βασικό να καλλιεργηθεί και να κατακτηθεί, ωστόσο είναι πολύ δύσκολο καθώς στα άτομα αυτά προϋπάρχουν ιδιαίτερα άσχημες εμπειρίες με αποτέλεσμα να έχει κλονιστεί η εμπιστοσύνη τους απέναντι σε άλλα άτομα. Η επαγγελματική σχέση αναπτύσσεται σταδιακά και μετά από αρκετό χρόνο, προκειμένου οι εξυπηρετούμενοι να αποβάλλουν αισθήματα καχυποψίας και φόβου που τυχόν έχουν και να αισθανθούν ασφάλεια και εμπιστοσύνη.

Οι βασικοί ρόλοι του κοινωνικού λειτουργού με πολυπολιτισμικές ομάδες είναι αυτοί του εμπνευστή, του καθοδηγητή και του υποστηρικτή με στόχο την βοήθεια και προσαρμογή των κοινωνικών αυτών ομάδων (Λινού, 2011). Επιπλέον, η Δεμένικα (2011) αναφέρει, πως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού περιλαμβάνει την ψυχοκοινωνική στήριξη των προσφύγων, την πληροφόρηση γύρω από τις διαδικασίες ασύλου καθώς και των δικαιωμάτων που προκύπτουν από την ιδιότητα του αιτούντος ασύλου. Επίσης περιλαμβάνει παρεμβάσεις ώστε να εξασφαλιστεί η στέγαση, η σίτιση, η εκπαίδευση, η επαγγελματική κατάρτιση και η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας καθώς και η υποδοχή σε ξενώνες, η πρόσβαση σε υπηρεσίες διαπολιτισμικής συμβουλευτικής, επαγγελματικής προετοιμασίας για απορρόφηση, διασύνδεσης του εξυπηρετούμενου με την αγορά εργασίας, παραπομπής σε θεραπευτικές παρεμβάσεις καθώς και σε υπηρεσίες δικτύωσης με φορείς.

Συνοψίζοντας, ο κοινωνικός λειτουργός στην εργασία του με τους πρόσφυγες διακατέχει ποικίλους και αλληλοσυμπληρούμενους ρόλους που συνοψίζονται ως εξής:

- Μεσολαβητής – διαπραγματευτή - Συνήγορος: Αναλαμβάνει τη μεσολάβηση ανάμεσα στην ευπαθή ομάδα και στις διάφορες υπηρεσίες και φορείς με σκοπό το συμφέρον της ομάδας.
- Σύμβουλος, εμπνευστής, υποστηρικτής: Παρέχει ψυχοκοινωνική στήριξη και βοηθάει για να αντιμετωπίσουν οι εξυπηρετούμενοι τα προσωπικά και κοινωνικά προβλήματα που μπορεί να έχουν.
- Εμπειρογνώμονας: Παρέχει στοιχεία και γνωματεύσεις που αφορούν τις εθνοτικές ομάδες, όπως πληροφορίες για έκδοση ασύλου, ροζ κάρτας κ.λπ.

- Παιδαγωγός: Διδάσκει μέσω βιωματικής μάθησης τις δεξιότητες που απαιτούνται για την κοινωνική προσαρμογή της εκάστοτε εθνοτικής ομάδας.
- Αξιολογητής: Αξιολογεί τη δουλειά του καθώς και τα προβλήματα και τις ανάγκες που προκύπτουν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. Σκοπός και Στόχοι της Έρευνας.

Σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης είναι η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της θεωρίας της Κοινωνικής Εργασίας με τα ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά χωρίς την οικογένειά τους και των πρακτικών εφαρμογών που ασκούνται με τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα.

Επιμέρους στόχοι είναι:

- A. Να συγκεντρωθούν οι πρακτικές που ακολουθούνται από επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς στην εργασία τους με ασυνόδευτα παιδιά στις χώρες της Ευρώπης.
- B. Να παρουσιαστούν τα στάδια και οι τομείς παρέμβασης των κοινωνικών λειτουργών στην εργασία τους με τα ασυνόδευτα παιδιά.

4.2. Επιλογή Μεθοδολογίας – Συστηματική- Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Σημαντικό βήμα στο σχεδιασμό και την πραγματοποίηση μιας έρευνας είναι η επιλογή της κατάλληλης ερευνητικής μεθόδου ή μεθόδων για την προσέγγιση του εκάστοτε κοινωνικού φαινομένου ή διαδικασίας. Διαφορετικές επιστημολογικές ή θεωρητικές παραδοχές και διαφορετικοί τρόποι διερώτησης για την κοινωνική πραγματικότητα οδηγούν στην επιλογή διαφορετικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων. Ο βασικός λόγος που η ποιοτική κοινωνική έρευνα χαρακτηρίζεται από μια πληθώρα μεθόδων είναι η πολυπλοκότητα της κοινωνικής πραγματικότητας καθώς και το είδος των θεωρητικών και πρακτικών ερωτήσεων (Ιωσιφίδης Θ. 2008).

Έπειτα από τη διερεύνηση του θέματος που επιλέχθηκε στην παρούσα μελέτη, παρατηρήθηκε η ύπαρξη πληθώρας ερευνών στις χώρες της Ευρώπης σχετικά με την εργασία των Κοινωνικών Λειτουργών με την ομάδα των ασυνόδευτων ανηλίκων. Οι έρευνες διεξήχθησαν σε διαφορετικές χώρες της Δυτικής Ευρώπης και κάλυπταν πολλούς τομείς παρέμβασης των επαγγελματιών στην εργασία τους με τους νέους. Ωστόσο, δεν βρέθηκε κάποια ολοκληρωμένη δουλειά που να παρουσιάζει

συγκεντρωτικά τις πρακτικές εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας στη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα.

Βάσει της πρώτης αυτής αναζήτησης πληροφοριών σχετικών με το θέμα, αποφασίστηκε από την ομάδα εργασίας πως η μέθοδος της συστηματικής-βιβλιογραφικής ανασκόπησης και η συγκέντρωση των στοιχείων σε ένα συλλογικό έργο είναι η πλέον κατάλληλη για τη διερεύνηση του θέματος.

Η ανάγκη για έγκυρα και έγκαιρα αποτελέσματα τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο σε θέματα καθημερινής πρακτικής από τους επαγγελματίες Κοινωνικούς Λειτουργούς, καθώς και η ολοένα αυξανόμενη πληροφορία σχετικά με την ευάλωτη πληθυσμιακή ομάδα των ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων, καθιστούν απαραίτητη τη σύνθεση των αποτελεσμάτων που προέρχονται από την πληθώρα των μελετών που διεξάγονται στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, ο ρυθμός με τον οποίο παράγεται και εμπλουτίζεται η γνώση είναι ταχύτατος. Η πληθώρα των δημοσιεύσεων και η παροχή μεγάλου όγκου πληροφοριών καθιστούν δύσκολη την προσπάθεια των επαγγελματιών να αξιολογήσουν ό,τι τους ενδιαφέρει και να ασκήσουν τη βασισμένη σε ενδείξεις πρακτική. Ένας τρόπος αξιολόγησης του υλικού είναι η πραγματοποίηση μιας ανασκόπησης της βιβλιογραφίας. Οι ανασκοπήσεις αποτελούν δευτερογενή δημοσιεύματα και διακρίνονται σε περιγραφικές και συστηματικές (*Πατελάρου Ε., Μπροκαλάκη Η., 2010*).

Η συστηματική ανασκόπηση, σε αντίθεση με την περιγραφική, αποτελεί μια ερευνητική εργασία και η διεξαγωγή της βασίζεται σε συγκεκριμένη επιστημονική μεθοδολογία. Αποτελεί σημαντικό εργαλείο αντικειμενικής προσέγγισης της βιβλιογραφίας, της σύνθεσης και της κριτικής ανάλυσης των αποτελεσμάτων πρωτογενών μελετών, με εξαιρετική συμβολή στην αποσαφήνιση θεμάτων και την αναζήτηση νέων ερευνητικών κατευθύνσεων (*Πατελάρου Ε., Μπροκαλάκη Η., 2010*).

Τέλος, η συστηματική ανασκόπηση αποτελεί μια διαδικασία συνδυασμού των αποτελεσμάτων ενός αριθμού μελετών αναφορικά με μια συγκεκριμένη επιστημονική υπόθεση, με σκοπό τον υπολογισμό με μεγαλύτερη ακρίβεια και εγκυρότητα σε σχέση με κάθε επιμέρους μελέτη ξεχωριστά ενός συγκεντρωτικού αποτελέσματος, το οποίο εκτιμά ουσιαστικά τη σχέση μεταξύ προσδιοριστή και έκβασης (*Γαλάνης Π., 2009*).

Τα αποτελέσματα της έρευνας, εκτός από τη συγκέντρωση και παρουσίαση των πληροφοριών, θα αναδείξουν πιθανά κενά που υπάρχουν στη βιβλιογραφία και

στους τομείς έρευνας και θα αποτελέσουν κίνητρο για περαιτέρω μελέτη του θέματος. Τέλος, η συνολική παρουσίαση των πρακτικών της κοινωνικής εργασίας στην καθημερινότητα των επαγγελματιών, θα αποτελέσουν ένα χρήσιμο εγχειρίδιο στην εργασία των ειδικών με τα ασυνόδευτα παιδιά.

4.3. Πηγές Δεδομένων - Στρατηγική Αναζήτησης

Η συστηματική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας έλαβε χώρα το διάστημα Απρίλιος 2014 – Σεπτέμβριος 2014 και περιελάμβανε αναζήτηση σε ηλεκτρονικές βιβλιογραφικές βάσεις και επιλεγμένους διαδικτυακούς τόπους. Πιο συγκεκριμένα αναζητήθηκαν δεδομένα στις βάσεις *scopus*, *jstor*, *jurn*, *wiley* τα οποία αποτελούν σημαντικά εργαλεία αναζήτησης σε θέματα κοινωνικής εργασίας.

Ακόμα έγινε ηλεκτρονική αναζήτηση συγκεκριμένα στα περιοδικά *SAGE Journals*, *PubMed*, *British Journal of Social Work*, *Social Work.Oxford Journals* και *Taylor and Francis*, τα οποία επέφεραν σημαντικά αποτελέσματα στην αναζήτηση. Τα συγκεκριμένα περιοδικά βρέθηκε ότι περιέχουν τα σχετικότερα με το θέμα άρθρα, σύμφωνα με τις αναζητήσεις που προηγήθηκαν στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων.

Στη στρατηγική αναζήτησης χρησιμοποιήθηκαν συγκεκριμένοι όροι και λέξεις - κλειδιά τα οποία διευκόλυναν τη διαδικασία της αναζήτησης - επιλογής και απόκλισης δημοσιεύσεων. Οι λέξεις κλειδιά που επιλέχθηκαν ενδεικτικά ήταν: «*Ανήλικος πρόσφυγας*», «*ασυνόδευτο παιδί*», «*Κοινωνική Εργασία*», «*Unaccompanied Minor*», «*Unaccompanied Children*», «*Separated Children*», «*Refugee Children*» και «*social work*» (Πίνακας 3).

Πίνακας 4.1: Λέξεις – Κλειδιά

A/A	Λέξεις – κλειδιά
1	<i>Ανήλικος πρόσφυγας</i>
2	<i>Ασυνόδευτο παιδί</i>
3	<i>Κοινωνική Εργασία</i>
4	<i>Unaccompanied minor</i>
5	<i>Unaccompanied children</i>
6	<i>Separated Children</i>
7	<i>Refugee children</i>
8	<i>Social Work</i>

Επίσης, έγινε δια χειρός αναζήτηση (hand searching) στο υλικό της βιβλιοθήκης του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Κρήτης, στο οποίο βρέθηκε το επιστημονικό περιοδικό «Κοινωνική Εργασία» το οποίο πληρούσε τα κριτήρια της αναζήτησης. Αυτός ο τρόπος αναζήτησης είναι χρήσιμος γιατί δεν υπάρχουν όλες οι μελέτες στις βάσεις δεδομένων και επειδή ακόμα και αν υπάρχουν, είναι πολύ πιθανό να μην έχουν τους σχετικούς όρους αναζήτησης στον τίτλο, περίληψη κλπ. (*Higgins JPT, Green S 2008*).

Επιπλέον έγινε προσπάθεια να βρεθούν μη δημοσιευμένα δεδομένα (γκρίζα βιβλιογραφία). Για την υλοποίηση της προσπάθειας αυτής χρησιμοποιήθηκε η μηχανή αναζήτησης *Google Scholar* η οποία απέφερε τα περισσότερα αποτελέσματα στην αναζήτηση (<http://scholar.google.gr>).

Τέλος για να ολοκληρωθεί η ανασκόπηση χρησιμοποιήθηκε η τεχνική σάρωσης των αναφορών των επιλεγμένων μελετών και έγινε χρήση των ονομάτων των συγγραφέων ως όρων ευρετηριασμού με σκοπό να εντοπιστούν όλες οι σχετικές μελέτες.

4.4. Κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού της αναζήτησης.

Απαραίτητο ήταν να οριστούν κάποια κριτήρια επιλογής των μελετών για να εστιάσουμε στα αποτελέσματα που θα έχουν ενδιαφέρον για το ερώτημα της έρευνας. Έτσι, το πρώτο κριτήριο που εισήχθηκε για να ενταχθεί κάποια μελέτη στην παρούσα έρευνα, ήταν να είναι γραμμένη στην ελληνική ή αγγλική γλώσσα.

Επιπλέον, τέθηκε όριο στη χρονολογία που είναι δημοσιευμένες οι μελέτες. Επιλέχθηκαν λοιπόν μελέτες που είναι δημοσιευμένες από το 2004 έως σήμερα, θεωρώντας πως ότι τα έτη αυτά είναι αρκετά ώστε να συγκεντρωθεί το απαραίτητο υλικό για την υλοποίηση της έρευνας, ενώ παράλληλα, με τον περιορισμό των δέκα (10) ετών εξάγονται έγκυρα αποτελέσματα τα οποία ανταποκρίνονται στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας σχετικά με τις πρακτικές άσκησης της Κοινωνικής εργασίας με ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειες τους.

Ζητούμενο ήταν επίσης το υλικό που θα συλλεγόταν για την ολοκλήρωση της μελέτης να αναφέρεται σε προγράμματα σχετιζόμενα με τα ασυνόδευτα παιδιά, πρόσφυγες αιτούντες πολιτικό άσυλο αλλά και γενικότερα υλικό το οποίο αναφερόταν σε πολυπολιτισμικά διαφέρουσες ομάδες καθώς και στις πρακτικές της

Διαπολιτισμικής Κοινωνικής Εργασίας και Κοινωνικής Εργασίας με ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειες τους.

Επιπλέον, ως κριτήριο ένταξης ορίστηκε η χώρα στην οποία έλαβε μέρος η έρευνα. Πιο συγκεκριμένα, για να ανταποκρίνονται τα αποτελέσματα στην πραγματικότητα και να μπορούν να γενικευτούν σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού κρίθηκε ότι οι έρευνες που θα χρησιμοποιούνταν στην παρούσα μελέτη θα έπρεπε να αφορούν ανεπτυγμένες χώρες, όπως αυτές της Δυτικής Ευρώπης, της Αμερικής και την Αυστραλία. Βάσει των πρώτων αποτελεσμάτων της αναζήτησης αποφασίστηκε από την ομάδα εργασίας να περιοριστεί το υλικό που θα χρησιμοποιηθεί μόνο σε έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στη Δυτική Ευρώπη και την Ελλάδα, καθώς το υλικό για τους ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες είναι πλουσιότερο στις χώρες αυτές.

Ταυτόχρονα αποκλείστηκαν άρθρα τα οποία είναι editorials, letters και book reviews. Επίσης αποκλείστηκαν μελέτες, που αναφέρονταν σε αξιολόγηση ενός συγκεκριμένου προγράμματος ή που αφορούσαν μία χώρα με πολύ διαφορετικό πολιτισμικό πλαίσιο.

Τέλος, αποκλείστηκαν άρθρα τα οποία δεν διαθέτουν περίληψη καθώς και όσα διαθέτουν περίληψη αλλά δεν είναι σχετική με το αντικείμενο της έρευνας ή η πρόσβαση στο ολοκληρωμένο άρθρο απαιτεί χρηματικό αντίτιμο. Τα κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού των άρθρων που τέθηκαν παρουσιάζονται συγκεντρωμένα στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4.2: Κριτήρια Ένταξης- Αποκλεισμού

Κριτήρια	Περιγραφή
Τόπος	Ευρώπη
Χρόνος	Δημοσιεύσεις 2004 – 2014
Γλώσσα	Αγγλικά, Ελληνικά
Θεματικός Τομέας	Οι λέξεις κλειδιά όπως ορίστηκαν
Φίλτρο αναζήτησης	Να διαθέτουν όλα περίληψη
Ελεύθερη πρόσβαση στο άρθρο	Εκπαιδευτικός στόχος: όχι χρήματα
Ερευνητική ομάδα	Τρεις φοιτητές Κοινωνικής Εργασίας υπό

	την επίβλεψη αρμόδιου καθηγητή.
Περίληψη	Σχετική με το θέμα

4.5. Κριτική αποτίμηση ποιότητας μελετών

Κριτική αποτίμηση ονομάζεται η διαδικασία της προσεκτικής και λεπτομερούς – συστηματικής εξέτασης των αποτελεσμάτων της αναζήτησης που προηγήθηκε, με σκοπό να κριθεί η αξία τους, ο βαθμός που μπορούμε να εμπιστευτούμε τα αποτελέσματά τους και η σχετικότητα με το δικό μας αντικείμενο μελέτης (*Chambers R. 1998 στο An introduction to critical appraisal. Keele university www.keele.ac.uk/depts/li/hl*).

Υπάρχουν αρκετές λίστες κριτηρίων για να συμβάλλουν στην αποτίμηση της ποιότητας και αυτά διαφοροποιούνται ανάλογα με τον τύπο μελέτης που αναλύουν. Όλες όμως οι λίστες καλύπτουν τρεις κύριες περιοχές που αποτελούν και προϋπόθεση για την ένταξη στην ανάλυση: την εγκυρότητα, τα αποτελέσματα και τη σχετικότητα με το θέμα - καταλληλότητα. Επίσης όλες οι λίστες ξεκινούν με δυο συνήθως ερωτήσεις – φίλτρα, όπου αν ο ερευνητής απαντά αρνητικά σε αυτές, συνήθως δεν χρειάζεται να συνεχίσει τη διαδικασία. Οι ερωτήσεις αυτές αφορούν τη σαφήνεια του ερευνητικού ερωτήματος της μελέτης – άρθρου και την ορθότητα του τύπου μελέτης – άρθρου και την ορθότητα που επιλέχθηκε για να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα. (*CASP. www.phru.nhs.uk/casp πρόσβαση στις 25/07/2014, University of Glasgow www.gla.ac.uk πρόσβαση στις 22/07/2014, www.medicine.ox.ac.uk, www.shef.ac.uk, Centre for evidence based medicine www.cebm.net πρόσβαση στις 28/06/2014*).

Στη συστηματική αυτή ανασκόπηση, χρησιμοποιήθηκαν επτά κριτήρια (Πίνακας 3.) για την αποτίμηση της ποιότητας. Με τα κριτήρια αυτά ελέγχθηκε η σαφήνεια του σκοπού της μελέτης, η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε, ο τρόπος συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων και τα ευρήματα.

Πίνακας 4.3: Κριτήρια Αποτίμησης Ποιότητας Άρθρων.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΑΡΘΡΩΝ	
1.	Έχει σαφές ερευνητικό ερώτημα;
2.	Περιλαμβάνει σωστό τύπο μελέτης;
3.	Είναι ξεκάθαρος ο σκοπός και οι στόχοι της μελέτης;

4.	Είναι δικαιολογημένο το δείγμα; (ανάλυση δείγματος, δειγματοληψίας)
5.	Οι μετρήσεις έγιναν με έγκυρο και αξιόπιστο τρόπο;
6.	Στατιστικές μέθοδοι (γίνεται περιγραφή τους, είναι επαρκής, αξιολόγηση στατιστικής σημαντικότητας)
7.	Περιγραφή και έκβαση αποτελεσμάτων (γίνεται επαρκής περιγραφή τους, της σημασίας τους, ελήφθησαν υπόψη σφάλματα, ταιριάζουν με τη γενική – υπάρχουσα γνώση; External validity; οδηγεί σε κάποια αλλαγή; στην εκπαίδευση; Στην πολιτική;)

4.6. Αποτελέσματα Αναζήτησης

Η αναζήτηση που προηγήθηκε στις βάσεις δεδομένων και τα ηλεκτρονικά περιοδικά που προαναφέρθηκαν, έπειτα από την εφαρμογή των φίλτρων απέφερε συνολικά 436 άρθρα και δημοσιεύσεις που φαίνεται πως ήταν σχετικές με το θέμα. (Πίνακας 4).

Αναλυτικότερα, η μηχανή αναζήτησης *Scopus* εμφάνισε 36 αποτελέσματα στα οποία αναφερόταν οι λέξεις κλειδιά που ορίστηκαν. Η ηλεκτρονική βιβλιοθήκη *Wiley* απέδωσε μόνο 1 αποτέλεσμα, ενώ η μηχανή αναζήτησης *Jurn* 100 σχετικές εκθέσεις. Στο *Jstor* εμφανίστηκαν 63 σχετικά αποτελέσματα και στο *Google Scholar* 186.

Στη συνέχεια αναζητήθηκαν πηγές συγκεκριμένα σε ηλεκτρονικά περιοδικά της Κοινωνικής Εργασίας, τα οποία απέδωσαν και τα σχετικότερα αποτελέσματα. Πιο αναλυτικά στο περιοδικό *British Journal of Social Work* εμφανίστηκαν 18 σχετικά άρθρα, το *SAGE Journals* 25 ενώ το *S.W. Oxford Journals* εμφάνισε μόνο 3 αποτελέσματα. Τέλος, από στο *Pubmed* βρέθηκαν 3 σχετικές έρευνες ενώ στο *Taylor & Francis* μόνο 1.

Πίνακας 4.4: Αποτελέσματα Αναζήτησης

A/A	Μηχανές Αναζήτησης/ Ηλεκτρονικά Περιοδικά	Αποτελέσματα
1.	<i>Scopus</i>	36
2.	<i>Wiley</i>	1
3.	<i>Jurn</i>	100
4.	<i>Jstor</i>	63
5.	<i>Google Scholar</i>	186

6.	<i>British Journal of Social Work</i>	18
7.	<i>SAGE Journals</i>	25
8.	<i>S.W. Oxford Journals</i>	3
9.	<i>Taylor & Francis</i>	1
10.	<i>PubMed</i>	3

Με βάση τα κριτήρια ένταξης ή αποκλεισμού που θέσαμε, αλλά και τα κριτήρια αποτίμησης της ποιότητας, εξετάστηκαν λεπτομερώς τα αποτελέσματα της αναζήτησης που προηγήθηκε. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, βρέθηκαν εννέα (9) άρθρα που να πληρούν όλα τα κριτήρια που τέθηκαν και παρουσιάζονται αναλυτικά στη συνέχεια.

4.7. Περιγραφή μελετών που πληρούν τα κριτήρια

Οι μελέτες που πληρούν όλα τα κριτήρια που τέθηκαν είναι εννιά (9) και παρουσιάζονται αναλυτικότερα στους πίνακες που ακολουθούν στη συνέχεια.

Όπως προαναφέρθηκε, στην επιλογή των ερευνών τέθηκε ως χρονικό όριο δημοσίευσης το 2004, με αποτέλεσμα οι έρευνες που συμπεριλήφθησαν στο δείγμα να αναφέρονται στην τελευταία δεκαετία (2004-2014). Μία (1) έρευνα πραγματοποιήθηκε το 2005, δύο (2) το 2006, επίσης δύο (2) το 2007, τρεις (3) το 2011 και τέλος μία (1) το 2013.

Ως προς τον τόπο διεξαγωγής τους παρατηρείται πως η χώρα η οποία έχει μελετήσει σε μεγαλύτερο βαθμό το θέμα των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς έξι (6) από τις εννέα έρευνες πραγματοποιήθηκαν εκεί. Στη συνέχεια συμπεριλήφθηκαν δύο (2) μελέτες που έλαβαν χώρα στη Σουηδία και την Ιρλανδία αντίστοιχα, καθώς και μια συγκριτική μελέτη που απευθυνόταν σε δώδεκα (12) χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αναφορικά με τον τύπο μελέτης, λόγω του περιεχομένου του θέματος που επιλέχθηκε, βρέθηκαν και συμπεριλήφθηκαν μόνο ποιοτικές έρευνες. Το βασικό εργαλείο συλλογής στοιχείων ήταν η συνέντευξη. Δύο από τις έρευνες που παρουσίαζαν επιπλέον και φόρμα ερωτηματολογίου το οποίο χρησιμοποιήθηκε όμως μόνο για τη συλλογή κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων.

Τέλος, το δείγμα σε όλες τις μελέτες αποτελούσαν τα ίδια τα ασυνόδευτα παιδιά ή/και οι επαγγελματίες υπεύθυνοί τους (Κοινωνικοί Λειτουργοί, Φροντιστές).

Πίνακας 4.5: Άρθρο Ι°

A/A	1° ΑΡΘΡΟ	
1	Τίτλος	<i>Κοινωνική Εργασία με Ασυπόδευτους Ανήλικους Αιτούντες Άσυλο στο Ηνωμένο Βασίλειο.</i> Ravi K.S. Kohli (2007) <i>Social Work with Unaccompanied Asylum Seeking Children</i>
2	Σκοπός	<ul style="list-style-type: none"> • Διερεύνηση των πρακτικών των Κοινωνικών Λειτουργών με Ασυπόδευτους Ανήλικους Πρόσφυγες.
3	Ερευνητικό Ερώτημα	1. Ποιες είναι οι καλές πρακτικές που ακολουθούν οι Κοινωνικοί Λειτουργοί αναφορικά με τη φροντίδα και την προστασία των ασυπόδευτων ανήλικων προσφύγων που εισέρχονται στη χώρα;
4	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα.
5	Εργαλείο Έρευνας	Συνέντευξη.
6	Δείγμα	35 Επαγγελματίες Κοινωνικοί Λειτουργοί εργαζόμενοι σε 4 Τμήματα Κοινωνικών Υπηρεσιών στο Ηνωμένο Βασίλειο.
7	Αποτελέσματα (Συνοπτικά)	<ul style="list-style-type: none"> - Επικέντρωση τόσο σε γενικές όσο και ειδικές ανάγκες των εξυπηρετούμενων. - Προσεγμένος τρόπος προσέγγισης των παιδιών (Υπομονή και Επιμονή) - Παροχή στήριξης σε κάθε άτομο ξεχωριστά ανάλογα με τις ανάγκες που προκύπτουν. - Αξιοποίηση ενός δικτύου συνεργατών από τους επαγγελματίες Κοινωνικούς Λειτουργούς για καλύτερα αποτελέσματα. - Εξίσου βασικό με όσα προαναφέρθηκαν είναι και η επικέντρωση του επαγγελματία στην απόκτηση ασύλου και την επανένωση με την οικογένεια (εφόσον υπάρχει) του εξυπηρετούμενου.

Πίνακας 4.6: Άρθρο 2^ο

A/A	2 ^ο ΑΡΘΡΟ	
1	Τίτλος	Φροντίδα των ασυνόδευτων παιδιών/ παιδιών που έχουν χωρισθεί από τις οικογένειές τους. Απόψεις και εμπειρίες επαγγελματιών που εργάζονται στη Σουηδία. Nair Costa (2013), <i>Separated and Unaccompanied Children Placed in Care: Perspectives and Experiences of Professionals Working in Sweden.</i>
2	Σκοπός	<ul style="list-style-type: none"> • Διερεύνηση του φαινομένου των Ασυνόδευτων Ανήλικων στη Σουηδία μέσω των εμπειριών επαγγελματιών εργαζόμενων στον τομέα.
3	Ερευνητικά Ερωτήματα	<ol style="list-style-type: none"> 1. Πως ορίζουν οι επαγγελματίες τα ασυνόδευτα παιδιά/ παιδιά που έχουν χωρισθεί από τις οικογένειές τους και τις ανάγκες τους; 2. Πως ορίζουν οι επαγγελματίες την παροχή φροντίδας σε ασυνόδευτα παιδιά/ παιδιά που έχουν χωρισθεί από τις οικογένειές τους; 3. Ποιες είναι οι απόψεις των επαγγελματιών σχετικά με την κοινωνική ενσωμάτωση των ασυνόδευτων παιδιών/ παιδιών που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους; 4. Ποιες είναι οι προκλήσεις που συχνά αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες στην εργασία τους με ασυνόδευτα παιδιά/ παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους; 5. Λαμβάνονται υπόψη αρχές όπως «συμμετοχή των παιδιών στον καθορισμό αποφάσεων» και « το καλύτερο για το παιδί»;
4	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα.
5	Εργαλείο Έρευνας	Ημι-δομημένη Συνέντευξη
6	Δείγμα	25 Επαγγελματίες Κοινωνικοί Λειτουργοί που εργάζονται με ασυνόδευτους ανήλικους στη Σουηδία.
7	Αποτελέσματα (Συνοπτικά)	- Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες που εργάζονται με ασυνόδευτα παιδιά/ παιδιά που έχουν χωρισθεί από τις οικογένειές του είναι ποικίλες με κυριότερες αυτές της παροχής φροντίδας στους ανήλικους, τη δυσκολία στην κοινωνική ενσωμάτωση των παιδιών καθώς και την επανένωση τους με τις οικογένειές τους (εφόσον αυτές υπάρχουν). Επιπλέον αναφέρεται η ευάλωτη θέση των παιδιών υπό τη

		συνθήκη του Δουβλίνου. Τέλος, τονίζεται πως οι όροι «συμμετοχή των παιδιών στον καθορισμό αποφάσεων» και «το καλύτερο για το παιδί» χρίζουν ενδυνάμωσης.
--	--	--

Πίνακας 4.7: Άρθρο 3^ο

A/A	3 ^ο ΑΡΘΡΟ	
1	Τίτλος	<i>Ασυνόδευτοι Ανήλικοι Αιτούντες Άσυλο στο Ηνωμένο Βασίλειο: Η Απάντηση των Υπηρεσιών Κοινωνικής Εργασίας.</i> Wade J., Mitchell F., Baylis G. (2005) Unaccompanied Asylum Seeking Children: The Response of Social Work Services
2	Σκοπός	<ul style="list-style-type: none"> • Η διερεύνηση των πρακτικών των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών σχετικά με τις ανάγκες των ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων που παραπέμπονται στις υπηρεσίες.
3	Ερευνητικά Ερωτήματα	<p>1. Πως αξιολογούνται οι ανάγκες των νέων και κατά πόσο διαφέρουν οι αξιολογήσεις ανάλογα με τις υπηρεσίες που περιστασιακά έλαβαν;</p> <p>2.Τι είδους στήριξη έλαβαν οι νέοι κατά τη διάρκεια της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και σε ποιους τομείς της ζωής τους; Πως αυτές ποικίλουν ανάλογα με την ομάδα στην οποία στοχεύουν;</p> <p>3.Γιατί οι υπηρεσίες παρέχονται με τον συγκεκριμένο τρόπο;</p>
4	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα.
5	Εργαλείο Έρευνας	Συνέντευξη
6	Δείγμα	31 Ασυνόδευτοι Ανήλικοι Πρόσφυγες στο Ηνωμένο Βασίλειο και οι επαγγελματίες υπεύθυνοι τους.
7	Αποτελέσματα (Συνοπτικά)	<p>Τα βασικά αποτελέσματα που εξήχθησαν από την παρούσα έρευνα χωρίζονται στους ακόλουθους 8 άξονες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Προγράμματα Υπηρεσιών - Αξιολόγηση της Κατάστασης - Τοποθέτηση σε Πλαίσιο - Εκπαίδευση και Εξειδίκευση - Υγεία και Ευημερία

		<ul style="list-style-type: none"> - Κοινωνικά Δίκτυα - Μετάβαση στα 18 - Εξέλιξη των Επαγγελματιών
--	--	--

Πίνακας 4.8: Άρθρο 4^ο

A/A	4 ^ο ΑΡΘΡΟ	
1	Τίτλος	<p>Κοιτώντας Μπροστά: Ασυνόδευτοι Ανήλικοι Φεύγοντας από τις Υπηρεσίες Φροντίδας.</p> <p>Atlas B. (2006) <i>Looking Forward: unaccompanied asylum seekers leaving care.</i></p>
2	Σκοπός	<ul style="list-style-type: none"> • Διερεύνηση απόψεων επαγγελματιών και εξυπηρετούμενων σε κέντρα φροντίδας ασυνόδευτων ανήλικων, σχετικά με τις εμπειρίες τους κατά τη διάρκεια παραμονής τους εκεί, την προετοιμασία για την έξοδό τους και τη στήριξη που έλαβαν μετά την αποχώρησή τους από το πλαίσιο.
3	Ερευνητικά Ερωτήματα	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ποιες είναι οι εμπειρίες των ασυνόδευτων ανήλικων στις υπηρεσίες φροντίδας; 2. Ποιες είναι οι εμπειρίες των ασυνόδευτων ανηλίκων στο πρόγραμμα προετοιμασίας τους για την έξοδό τους από το πλαίσιο; 3. Ποιες είναι οι εμπειρίες των ασυνόδευτων ανηλίκων από τη μετέπειτα στήριξη των υπηρεσιών; 4. Ποιες είναι οι εμπειρίες των ασυνόδευτων ανήλικων κοριτσιών που περιμένουν παιδί; 5. Ποιες είναι οι πρακτικές και πολιτικές που ακολουθούν οι επαγγελματίες;
4	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα.
5	Εργαλείο Έρευνας	Συνέντευξη
6	Δείγμα	<p>-9 Ασυνόδευτοι Ανήλικοι</p> <p>-7 επαγγελματίες Κοινωνικοί Λειτουργοί.</p>
7	Αποτελέσματα (Συνοπτικά)	-Οι θεωρίες της κοινωνικής εργασίας ορισμένες φορές διαφέρουν από τις πρακτικές που ακολουθούνται απογοητεύοντας επαγγελματίες και

		<p>εξυπηρετούμενους.</p> <p>-Υπάρχει ξεκάθαρη ανάγκη για μια πιο στρατηγική και ολιστική προσέγγιση της παροχής υπηρεσιών από τους επαγγελματίες, η αφετηρία της οποίας θα έπρεπε να είναι οι ανάγκες και τα δικαιώματα των νέων.</p>
--	--	---

Πίνακας 4.9: Άρθρο 5^ο

A/A	5 ^ο ΑΡΘΡΟ	
1	Τίτλος	<p><i>Παιδιά χωρισμένα από τις οικογένειές τους, αιτούντα άσυλο στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μια συγκριτική έκθεση.</i></p> <p>European Union Agency for Fundamental Rights(2011) <i>Separated, asylum – seeking children in the European Member States. A comparative report</i></p>
2	Σκοπός	<ul style="list-style-type: none"> • Διερεύνηση των εμπειριών και των απόψεων των ασυνόδευτων ανήλικων αιτούντων άσυλο καθώς και των επαγγελματιών που εργάζονται μαζί τους.
3	Ερευνητικά Ερωτήματα	–
4	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5	Εργαλείο Έρευνας	Συνέντευξη
6	Δείγμα	336 παιδιά χωρισμένα από τις οικογένειές τους και 302 ενήλικους που ήταν υπεύθυνοι για τη φροντίδα τους ή δούλευαν με τα παιδιά.
7	Αποτελέσματα (Συνοπτικά)	<ul style="list-style-type: none"> - Τα δικαιώματα των παιδιών δεν είναι ξεκάθαρα στις νομικές διατάξεις και κατά συνέπεια δεν εκπληρώνονται. - Τα παιδιά ζουν σε συνθήκες που δεν τους ταιριάζουν. - Δεν τους παρέχεται ποιοτική φαρμακευτική αγωγή, το δικαίωμα στην εκπαίδευση και την ισότητα. - Τα θρησκευτικά τους πιστεύω καταπατούνται από τους υπόλοιπους. - Τα παιδιά πέφτουν θύματα διακρίσεων και ρατσισμού. - Δεν υπάρχει ορθή ενημέρωση για τις νομικές διαδικασίες. - Δεν συμμετέχουν στον σχεδιασμό του μέλλοντός τους.

Πίνακας 4.10: Άρθρο 6^ο

A/A	6 ^ο ΑΡΘΡΟ	
1	Τίτλος	<i>Ενθαρρύνοντας τους Ξένους: Πρακτικές της κοινωνικής εργασίας με ασυνόδευτους ανήλικους –αιτούντες άσυλο και νέους στο Ηνωμένο Βασίλειο.</i> Ravi K.S. Kohli (2007) <i>The Comfort of Strangers: Social work practice with unaccompanied asylum-seeking children and young people in the U.K.</i>
2	Σκοπός	<ul style="list-style-type: none"> • Διερεύνηση των πρακτικών που ακολουθούνται από τους επαγγελματίες στους ασυνόδευτους ανήλικους- αιτούντες άσυλο, στα πλαίσια των κοινωνικών υπηρεσιών.
3	Ερευνητικά Ερωτήματα	–
4	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5	Εργαλείο Έρευνας	Συνέντευξη
6	Δείγμα	29 κοινωνικοί λειτουργοί εργαζόμενοι σε 4 διαφορετικά πλαίσια φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων.
7	Αποτελέσματα (Συνοπτικά)	<p>Τα αποτελέσματα της έρευνας είναι συνολικά θετικά για τη δουλειά των Κοινωνικών Λειτουργών με ασυνόδευτους ανήλικους- αιτούντες άσυλο. Πιο συγκεκριμένα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Οι κοινωνικοί λειτουργοί φαίνεται να αναγνωρίζουν τη διαφορά ανάμεσα σε ερώτηση και εισβολή. - Κατανοούν πως τα παιδιά χρειάζονται ισορροπία και ηρεμία στη ζωή τους. - Διαφέρουν από τους υπόλοιπους πολίτες οι οποίοι είναι σκεπτικοί και προκατειλημμένοι προς τα ασυνόδευτα παιδιά. - Κρίνονται ικανοί να βοηθήσουν πρακτικά ένα ασυνόδευτο παιδί. - Τέλος, νοιάζονται πραγματικά για τη ζωή και το μέλλον των παιδιών με τα οποία συνεργάζονται.

Πίνακας 4.11: Άρθρο 7^ο

A/A	7 ^ο ΑΡΘΡΟ	
1	Τίτλος	Καλές Πρακτικές της Κοινωνικής Εργασίας σε πρόσφυγες και ανήλικους αιτούντες άσυλο. Newbigging K, Thomas N. (2011) <i>Good Practice in Social Care for Refugee ans Asylum- seeking Children.</i>
2	Σκοπός	<ul style="list-style-type: none"> Αναγνώριση καλών πρακτικών στις υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας που παρέχονται σε ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες.
3	Ερευνητικά Ερωτήματα	<p>1. Ποιες είναι οι ανάγκες και οι εμπειρίες των ασυνόδευτων ανηλίκων σε σχέση με την κοινωνική φροντίδα που τους παρέχεται;</p> <p>2. Ποιες είναι οι προτεινόμενες καλές πρακτικές στην κοινωνική φροντίδα για τους ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες;</p> <p>3. Τι εμπόδια αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες στην παροχή φροντίδας προς τους ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες;</p>
4	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5	Εργαλείο Έρευνας	Συνέντευξη
6	Δείγμα	2 εστιασμένες ομάδες (focus group) των 20 νέων (8 άνδρες- 12 γυναίκες) από 8 διαφορετικές χώρες.
7	Αποτελέσματα (Συνοπτικά)	<ul style="list-style-type: none"> Οι ανάγκες των ασυνόδευτων ανηλίκων έχουν μεγάλη απόκλιση από αυτές των παιδιών που ζουν σε οικογένειες προσφύγων. Οι καλές πρακτικές διαχωρίστηκαν σε τέσσερις (4) τομείς: Α. Γλώσσα και Επικοινωνία. Β. Συμπεριφορά και Εμπιστοσύνη. Γ. Ο Ρόλος της Οικογένειας. Δ. Συναισθηματική ευημερία.

Πίνακας 4.12: Άρθρο 8^ο

A/A	8 ^ο ΑΡΘΡΟ	
1	Τίτλος	Ο Ήχος της Σιωπής: Ακούγοντας όσα λένε και όσα δεν λένε τα ασυνόδευτα παιδιά- παιδιά που ζητούν άσυλο. Ravi K.S. Kohli (2006) <i>The Sound of Silence: Listening to what unaccompanied Asylum- seeking children say and do not say.</i>

2	Σκοπός	<ul style="list-style-type: none"> Διερεύνηση πρακτικών μεθόδων των επαγγελματιών για την εκμείευση πληροφοριών από τα ασυνόδευτα παιδιά.
3	Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> Να εξεταστεί πως η σιωπή, τα μυστικά και οι «αλήθειες» που παρουσιάζουν τα παιδιά βοηθούν ή εμποδίζουν τη μετεγκατάστασή τους. Να μελετηθεί με ποιους τρόπους οι επαγγελματίες βοηθούν τα παιδιά να ανοιχτούν και να πουν τις πραγματικές τους ιστορίες χωρίς φόβο απέλασης ή τιμωρίας.
4	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5	Εργαλείο Έρευνας	Συνέντευξη
6	Δείγμα	29 κοινωνικοί λειτουργοί εργαζόμενοι σε 4 διαφορετικά πλαίσια φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων.
7	Αποτελέσματα (Συνοπτικά)	Μέσα από τη μελέτη αποκαλύφθηκε πως οι επαγγελματίες έχουν κατανοήσει την έννοια της «σιωπής» των παιδιών και πως μπορούν οι ίδιοι να είναι χρήσιμοι στην πράξη, θεραπευτικοί και αξιόπιστοι σύντροφοι για τους νέους, με ή χωρίς τη γνώση της λεπτομερούς «αλήθειας» για το παρελθόν των παιδιών.

Πίνακας 4.13: Άρθρο 9^ο

A/A	9^ο ΑΡΘΡΟ	
1	Τίτλος	Κλείνοντας ένα κενό προστασίας: Διεθνής Έρευνα. Irish Refugee Council, Arnold S, Collins L.S. (2010-2011) <i>Closing a Protection Gap: National Report</i>
2	Σκοπός	<ul style="list-style-type: none"> Να κλείσει ένα μεγάλο κενό για τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ευρώπη επικεντρώνοντας την προσοχή στις πρακτικές των φροντιστών τους βάσει των απόψεων των ίδιων των παιδιών.
3	Ερευνητικά Ερωτήματα	–
4	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5	Εργαλείο Έρευνας	Ημι-δομημένη Συνέντευξη

6	Δείγμα	29 ασυνόδευτους ανηλίκους και 16 ειδικούς σε θέματα κοινωνικής φροντίδας.
7	Αποτελέσματα (Συνοπτικά)	- Βασικό πρόβλημα που προκύπτει από τη μελέτη είναι το γεγονός πως δεν υπάρχει ελευθερία κινήσεων των κοινωνικών λειτουργών στην εργασία τους με τα παιδιά, με αποτέλεσμα αυτό να έχει αντίκτυπο και στους ίδιους αλλά και στους εξυπηρετούμενους. Προτεινόμενη λύση στο πρόβλημα αποτελεί ο διορισμός ανεξάρτητου φροντιστή παράλληλα με τον υπεύθυνο κοινωνικό λειτουργό στο πλαίσιο.

4.8. Μεθοδολογία Ανάλυσης Αποτελεσμάτων

Η ανάλυση ποιοτικών δεδομένων αποτελεί το πιο κρίσιμο και αποφασιστικό στάδιο από το οποίο προκύπτει η θεωρητικοποίηση, ο έλεγχος τυχόν υποθέσεων, η απάντηση των αρχικών και μετέπειτα ερευνητικών ερωτημάτων και τα γενικά ή ειδικά συμπεράσματα του εκάστοτε ερευνητικού εγχειρήματος. Η ανάλυση αυτή περιλαμβάνει διαδικασίες νοηματοδότησης, κατηγοριοποίησης και θεωρητικοποίησης του ποιοτικού υλικού.

Η ανάλυση, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία περιλαμβάνει τρεις (3), αλληλοεξαρτώμενες μεταξύ τους, διαδικασίες. Αυτές είναι: Ο περιορισμός των δεδομένων, η παρουσίαση των δεδομένων και η απόδοση νοήματος στα δεδομένα.

Περιορισμός Δεδομένων: Αυτή η διαδικασία περιλαμβάνει τον αναγκαίο περιορισμό των δεδομένων στην κατεύθυνση αυτών που είναι καταλληλότερα να οδηγήσουν σε ικανοποιητική ερμηνεία και κατανόηση του υπό έρευνα φαινομένου. Από ένα ευρύ φάσμα δεδομένων επιλέγονται αυτά που προσιδιάζουν στη θεματική περιοχή της εκάστοτε έρευνας.

Παρουσίαση Δεδομένων: Η παρουσίαση των δεδομένων περιλαμβάνει όλες εκείνες τις διαδικασίες και τις τεχνικές που έχουν ως στόχο την οργάνωση της πληροφορίας ώστε να είναι δυνατή η επεξεργασία και ανάλυσή της. Τέτοιο τρόποι οργάνωσης είναι οι συνόψεις δεδομένων, οι εκτεταμένες περιλήψεις, η καταλογογράφησης τους κ.α.

Έλεγχος Απόδοσης Νοήματος Δεδομένων: Αυτό το στάδιο είναι το βασικότερο και κρίσιμότερο της αναλυτικής διαδικασίας αλλά εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την ποιότητα των προηγούμενων δραστηριοτήτων. Κατά το στάδιο αυτό αποδίδεται νόημα στα ποιοτικά δεδομένα, δηλαδή δομείται το ερμηνευτικό και

θεωρητικό πλαίσιο με στόχο την κατανόηση των υπό έρευνα φαινομένων, διαδικασιών ή συμπεριφορών (Ιωσηφίδης, 2008).

Αξίζει να σημειωθεί πως η διαδικασία ανάλυσης και παρουσίασης των δεδομένων ακολουθήθηκε πιστά κατά την εκπόνηση της έρευνας, με σκοπό την εγκυρότητά της και την εξαγωγή ορθών αποτελεσμάτων.

Κατά το πρώτο στάδιο συγκέντρωσης και οργάνωσης του υλικού, λόγω του μεγάλου αριθμού και όγκου των ερευνών που συμπεριλήφθηκαν στη μελέτη, κρίθηκε απαραίτητος ο Περιορισμός των Δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα, τα εννέα (9) άρθρα που συμπεριλήφθησαν στο δείγμα χωρίστηκαν ανάλογα με τη σχετικότητά και το μέγεθός τους στα μέλη της ομάδας εργασίας. Κάθε μέλος, ανέλαβε να μελετήσει σε βάθος τρία (3) άρθρα και να γράψει μία περίληψη για το κάθε ένα, τονίζοντας τα βασικά του σημεία και περιλαμβάνοντας όλα τα στοιχεία εκείνα που θεωρήθηκαν σημαντικά για την επίτευξη των σκοπών της παρούσας έρευνας. Στη συνέχεια οι περιλήψεις μελετήθηκαν από όλα τα μέλη της ομάδας με σκοπό την ολοκληρωμένη εικόνα της γενικότερης κατάστασης που παρουσίαζαν τα άρθρα, αλλά και τον καθορισμό των βασικών αξόνων αποτελεσμάτων που προέκυψαν.

Όσον αφορά την παρουσίαση των δεδομένων, όπως προαναφέρθηκε, χωρίστηκαν οι βασικοί άξονες που ορίστηκαν μετά την πρώτη επεξεργασία του υλικού, ανάλογα με τα *στάδια παρέμβασης* του επαγγελματία στην εργασία του με ασυνόδετους ανήλικους και κάθε σπουδάστρια ανέλαβε έναν από αυτούς για να τον αναλύσει. Ο κάθε άξονας στη συνέχεια χωρίστηκε σε υποκεφάλαια ανάλογα με τους *τομείς δράσεων* των κοινωνικών λειτουργών, περιλαμβάνοντας όλα τα σχετικά με το θέμα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν. Αξίζει να σημειωθεί πως κατά τη διάρκεια συγγραφής των αποτελεσμάτων, τα μέλη της ομάδας βρίσκονταν σε συνεχή επικοινωνία, παρακολουθώντας συνεχώς την πορεία των κεφαλαίων και παρεμβαίνοντας όπου κρινόταν απαραίτητο.

Τέλος, το στάδιο Απόδοσης Νοήματος Δεδομένων, στο οποίο συζητήθηκαν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα, αποτέλεσε εξ ολοκλήρου συλλογική δουλειά. Στο σημείο αυτό, και έπειτα από τη μελέτη της βιβλιογραφίας και των αποτελεσμάτων, συγκεντρώθηκαν συνολικά οι πρακτικές των κοινωνικών λειτουργών σε όλα τα στάδια εργασίας τους, όπως αυτά προέκυψαν από τους βασικούς άξονες, αξιολογώντας τα δυνατά σημεία των πρακτικών (καλές πρακτικές), καθώς και τα σημεία που χρήζουν ενδυνάμωσης.

Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων είναι διαδικασία, η οποία θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από συστηματικότητα, και ένα πλαίσιο οργάνωσης και περιεκτικής καταγραφής. Επίσης, πολύ σημαντικό στοιχείο είναι η ύπαρξη τμηματοποίησης των δεδομένων και του συνολικού πλαισίου αλλά καθώς και η ύπαρξη ενός συστήματος οργάνωσης των δεδομένων. Τα βασικά είδη ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων είναι τα ακόλουθα:

1. Τυπολογική Ανάλυση: Αφορά τη δόμηση του ποιοτικού υλικού σε κατηγορίες ή θεματικά πεδία.

2. Ταξινομική Ανάλυση: Αποτελεί συνέχεια της προηγούμενης μεθόδου, η οποία είναι μια συστηματικότερη και λεπτομερέστερη τυπολογία εννοιών σε πολλαπλά επίπεδα κατά την οποία τα ανώτερα επίπεδα περικλείουν προηγούμενες επεξεργασίες.

3. Συνεχής Σύγκριση: Αυτή η μέθοδος περιλαμβάνει τη συνεχή σύγκριση των τμημάτων των ποιοτικών δεδομένων και των κωδικών μεταξύ τους για την εύρεση προτύπων, συνάφειας, αιτιακών σχέσεων κ.α.

4. Αναλυτική Επαγωγή: Αναφέρεται κυρίως στον έλεγχο υποθέσεων με βάση τα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί από το ερευνητικό πεδίο.

5. Λογική Ανάλυση /Πινακοποιημένη Ανάλυση: Σε αυτό το σημείο δίνεται έμφαση στη λογική σειρά αιτιακών σχέσεων, οι οποίες παρουσιάζονται με διαγράμματα ή πίνακες.

6. Οιονεί Στατιστική Ανάλυση: Αφορά το μετασχηματισμό και στην παρουσίαση των ποιοτικών δεδομένων σε μορφές που συναντώνται συνήθως στην ποσοτική έρευνα ή τη στατιστική.

7. Ανάλυση Γεγονότων/ Μικροανάλυση: Αφορά την οριοθέτηση και τον σαφή προσδιορισμό των γεγονότων και στη συνέχεια η προσπάθεια εντοπισμού προτύπων.

8. Ανάλυση πεδίου: Αφορά τη διερεύνηση της γλώσσας και του λόγου των συμμετεχόντων στο πλαίσιο συγκεκριμένων πολιτισμικών και κοινωνικών πεδίων και πλαισίων.

9. Ερμηνευτική Ανάλυση: Η ανάδειξη νοήματος που οι ίδιοι οι συμμετέχοντες προσδίδουν στην υπό μελέτη κατάσταση ή διαδικασία ή στο υπό έρευνα φαινόμενο.

10. Ανάλυση Λόγου: Αφορά τη διερεύνηση της επικοινωνίας και της έκφρασης λόγου μεταξύ των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Τα είδη που προαναφέρθηκαν δεν είναι απόλυτα ξεχωριστά μεταξύ τους καθώς στην πληθώρα των περιπτώσεων χρησιμοποιείται συνδυασμός τους ανάλογα

με το είδος του ερευνητικού εγχειρήματος και τις απαιτήσεις της ερευνητικής διαδικασίας (Ratcliff 2002, Robson, 2002 στον Ιωσηφίδη, 2008).

Στην παρούσα έρευνα, βάσει των στόχων που τέθηκαν για την πραγματοποίηση της μελέτης, κρίθηκε σκόπιμο να επιλεγεί ένας συνδυασμός μεθόδων ανάλυσης δεδομένων. Αυτοί της Τυπολογικής Ανάλυσης, της Ταξινομικής Ανάλυσης αλλά και της Ερμηνευτικής Ανάλυσης.

Η τυπολογική ανάλυση, όπως προαναφέρθηκε αφορά τη δόμηση του υλικού σε κατηγορίες ή θεματικά πεδία. Στη συγκεκριμένη περίπτωση κάτι τέτοιο κρίθηκε απαραίτητο για την οργάνωση των στοιχείων που συλλέχθηκαν, καθώς ο όγκος των πληροφοριών ήταν αρκετά μεγάλος. Οι θεματικοί άξονες που καθορίστηκαν ήταν τέσσερις (4) και αφορούσαν τα στάδια παρέμβασης του κοινωνικού λειτουργού. Ως πρώτο στάδιο ορίστηκε η Πρώτη Επαφή του επαγγελματία με το παιδί. Δεύτερο άξονα αποτέλεσε η Παραμονή του ανηλίκου στο Πλαίσιο, τρίτο άξονα η Μετάβαση στα δεκαοκτώ (18) και ο Προγραμματισμός του Μέλλοντος και τέλος το στάδιο Μετά την Αποχώρηση από το πλαίσιο. Μέσα από αυτό τον διαχωρισμό γίνονται ξεκάθαρα οι πρακτικές των κοινωνικών λειτουργών σε κάθε στάδιο της εργασίας τους, ξεκινώντας από την υποδοχή του ανηλίκου έως και μετά την αποχώρησή του από τη δομή φιλοξενίας.

Η *ταξινομική ανάλυση*, που αφορά τη συνέχεια της προηγούμενης μεθόδου και αναφέρεται στην αναλυτικότερη περιγραφή και συστηματικότερη οργάνωση του υλικού, θεωρήθηκε πολύ σημαντική για την καλύτερη οργάνωση των αποτελεσμάτων. Κάθε ένας από τους τέσσερις (4) γενικούς άξονες χωρίστηκε σε υποκατηγορίες όπως αυτές προέκυψαν από τη μελέτη του υλικού. Τα υποκεφάλαια του κάθε άξονα αναφέρονται αναλυτικά σε επόμενο κεφάλαιο.

Τέλος, πολύ σημαντική μέθοδο αξιολόγησης αποτελεί η *ερμηνευτική ανάλυση*, στην οποία υπολογίζεται το νόημα που προσδίδουν οι συμμετέχοντες του δείγματος της έρευνας στο υπό μελέτη φαινόμενο. Στόχος σε αυτή τη μέθοδο, είναι η αναπαραγωγή νοημάτων των συμμετεχόντων και λιγότερο η ανάδειξη των ερμηνειών του ερευνητή. Η συγκεκριμένη μέθοδος επιλέχθηκε γιατί θεωρήθηκε πως οι πρακτικές της κοινωνικής εργασίας με ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους, συγκεντρώθηκαν μέσα από τις απόψεις των επαγγελματιών στην εργασία τους με ασυνόδευτους ανήλικους αλλά και μέσα από τις απόψεις των ίδιων των παιδιών. Οι απόψεις αυτές παρόλο που συγκεντρώθηκαν μέσα

από δευτερογενείς πηγές, πρέπει να συγκεντρωθούν και να αναλυθούν με τον κατάλληλο σεβασμό προς όλους τους συμμετέχοντες.

4.9. Δυσκολίες - Ενέργειες για άρση δυσκολιών

Όπως προαναφέρθηκε, το ζήτημα των ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων αποτελεί ένα από τα λιγότερο μελετημένα θέματα της Διαπολιτισμικής Κοινωνικής Εργασίας. Μία από τις κυριότερες δυσκολίες που αντιμετωπίστηκε ήταν η έλλειψη σύγχρονης σχετικής βιβλιογραφίας. Για να ξεπεραστεί η συγκεκριμένη δυσκολία αποφασίστηκε από την ομάδα εργασίας η αναζήτηση των πηγών να γίνει κατά κύριο λόγο ηλεκτρονικά, καθώς το έντυπο – σχετικό με το θέμα- υλικό που βρέθηκε ήταν παλαιότερης χρονολογίας.

Επιπλέον εμπόδιο για την εκπόνηση της έρευνας αποτέλεσε και ο περιορισμένος αριθμός ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί από άλλους μελετητές. Η εύρεση σχετικών ερευνών με το θέμα των ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων είναι απαραίτητη, καθώς βάσει της μεθοδολογίας που επιλέχθηκε, αυτές αποτέλεσαν τις πηγές από τις οποίες προέκυψαν τα τελικά αποτελέσματα. Ο τρόπος που βρέθηκε για να αρθεί το συγκεκριμένο εμπόδιο είναι το όριο των έντεκα (11) ετών που ορίστηκε στην αναζήτηση. Πιο αναλυτικά, όπως προαναφέρθηκε, η αναζήτηση και επιλογή των ερευνών που χρησιμοποιήθηκαν έγινε μόνο σε έρευνες που πραγματοποιήθηκαν από το 2003 και μετά. Αυτό το όριο διέυρνε την αναζήτηση ώστε να υπάρχει αρκετό υλικό μελετών από το οποίο επιλέχθηκαν οι καταλληλότερες, ενώ παράλληλα βοήθησε την ομάδα εργασίας να εξάγει έγκυρα αποτελέσματα που ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα της εποχής.

Επιπρόσθετη δυσκολία αποτέλεσε η δωρεάν πρόσβαση της ομάδας σε σχετικά άρθρα και ηλεκτρονικά περιοδικά. Πιο συγκεκριμένα, μέσω της πρώτης αναζήτησης βιβλιογραφίας που πραγματοποιήθηκε, παρατηρήθηκε ότι σε πολλές πηγές που θεωρήθηκαν χρήσιμες για τη μελέτη δεν υπήρχε ελεύθερη πρόσβαση. Για το λόγο αυτό τέθηκε ως κριτήριο για την εκπόνηση της εργασίας η επιλογή άρθρων και ερευνών στις οποίες δεν θα υπάρχει επιπλέον χρέωση στους φοιτητές.

Βασικό κώλυμα που αντιμετώπισε η ομάδα εργασίας ήταν η επιλογή της μεθοδολογίας στην οποία θα στηριζόταν η έρευνα. Η βιβλιογραφική - συστηματική ανασκόπηση είναι μεν ένα είδος ποιοτικής έρευνας για την οποία υπήρχε αντίστοιχο μάθημα κατά τη διάρκεια της σχολής, αποτελεί όμως ένα είδος στο οποίο δεν δόθηκε ιδιαίτερη βάση και η γνώση που υπήρχε γύρω από αυτή ήταν επιφανειακή. Για να

αντιμετωπιστεί η συγκεκριμένη δυσκολία αναζητήθηκε βιβλιογραφία και μελετήθηκε αρκετά από την ομάδα εργασίας η θεωρία της συστηματικής - βιβλιογραφικής ανασκόπησης, καθώς επίσης μελετήθηκαν αντίστοιχες πτυχιακές και μεταπτυχιακές εργασίες ώστε να κατανοηθεί πλήρως η χρήση της στον τομέα των ερευνών.

Τέλος, μια πρακτική δυσκολία που αντιμετωπίστηκε είναι αυτή των συναντήσεων της ομάδας. Λόγω υποχρεώσεων τα μέλη της ομάδας εργασίας επέστρεψαν στον τόπο καταγωγής τους με αποτέλεσμα να είναι σχεδόν απίθανες οι από κοινού συναντήσεις. Το πρόβλημα αυτό αντιμετωπίστηκε κυρίως με τη χρήση της τεχνολογίας. Μέσω των κοινωνικών δικτύων και των δυνατοτήτων που προσφέρουν (δωρεάν κλήσεις και βίντεο κλήσεις), οι αποστάσεις θα εκμηδενιστήκαν και κάθε εμπόδιο άρθηκε. Βασικός λόγος που η απόσταση δεν θεωρείται ότι αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα είναι η εξαιρετική επικοινωνία και συνεργασία των μελών που υπάρχει.

4.10. Ηθικά Ζητήματα

Εκτός των τεχνικών μεθόδων διεξαγωγής της έρευνας υπάρχει και μια έννοια εξίσου σημαντική που πρέπει να ληφθεί υπόψη, αυτή της ηθικής. Στην πραγματοποίηση μιας έρευνας δεν αρκεί μόνο η σωστή τεχνική που πρέπει να ακολουθηθεί αλλά ο σωστός τρόπος αξιοποίησης της τεχνικής αυτής. Πρέπει δηλαδή να δοθεί μεγάλη σημασία στην ηθική της έρευνας (*Singleton R.A, Straits B, 2005*).

Υπάρχουν τρεις (3) τομείς ηθικών ζητημάτων που προκύπτουν κατά τη διάρκεια μιας κοινωνικής έρευνας:

Αρχικά ο τομέας της συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων. Ο ερευνητής πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός στον τρόπο με τον οποίο συλλέγει, αναλύει και παρουσιάζει τα δεδομένα. Η ηθικότητα είναι εξίσου σημαντική με την ικανότητα του ερευνητή.

Έπειτα η συμπεριφορά του ερευνητή προς το μελετώμενο δείγμα και τους συμμετέχοντες στην έρευνα παίζει ίσως το σημαντικότερο ρόλο. Ο ερευνητής έχει υποχρέωση να αντιμετωπίζει με σεβασμό τους συμμετέχοντες.

Τέλος, η υποχρέωση του ερευνητή προς την κοινωνία. Πολλοί κοινωνικοί επιστήμονες θεωρούν πως οι ερευνητές έχουν υποχρέωση να αξιοποιήσουν τα ευρήματα ώστε να προάγουν την καλή εφαρμογή τους (*Singleton R.A, Straits B, 2005*).

Ως προς το ζήτημα της ηθικής στον πρώτο τομέα ηθικών ζητημάτων που παρουσιάστηκε, η ομάδα εργασίας ήταν αρκετά προσεκτική και αμερόληπτη κατά τη διάρκεια αναζήτησης και συλλογής δεδομένων, συμπεριλαμβάνοντας όλες τις σχετικές με το θέμα έρευνες, χωρίς να μεροληπτεί ανάλογα με τα θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα που παρουσίαζαν.

Επιπλέον, δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στο να μελετηθεί σε βάθος η πληθυσμιακή ομάδα των ασυνόδετων παιδιών (που αποτελούσε έμμεσα το δείγμα της έρευνας), ώστε να κατανοηθούν οι διαφορετικές πολιτισμικές τους αξίες και να ξεπεραστούν πιθανές προκαταλήψεις που υπήρχαν από τα μέλη της ομάδας.

Τέλος, όπως προαναφέρθηκε, η έρευνα πραγματοποιείται καθαρά για εκπαιδευτικούς σκοπούς, για ενίσχυση της ήδη υπάρχουσας γνώσης γύρω από το μελετώμενο θέμα καθώς και για τη χρησιμοποίησή τους από άλλους επαγγελματίες στην εργασία τους με ασυνόδετα παιδιά. Τα αποτελέσματα της μελέτης θα χρησιμοποιηθούν με σύνεση και μόνο για τους σκοπούς που προαναφέρθηκαν.

4.11. Χρονοδιάγραμμα

Πίνακας 4.14: Χρονοδιάγραμμα

	Μάρτιος- Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος – Ιανουάριος	Ιανουάριος – Μάρτιος	Απρίλιος
Βιβλιογραφική και ηλεκτρονική αναζήτηση					
Επεξεργασία θεωρητικού μέρους					
Τελική διαμόρφωση φόρμας και κατάθεση της					

Διαμόρφωση θεωρητικού μέρους					
Επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων					
Ολοκλήρωση και παρουσίαση πτυχιακής					

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα, παρουσιάζουν τους τομείς δράσης και τα στάδια παρέμβασης των επαγγελματιών Κοινωνικών Λειτουργών στην εργασία τους με ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους και μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις (3) βασικούς άξονες:

Πρώτη Επαφή, η οποία περιλαμβάνει την αρχική αξιολόγηση του επαγγελματία σχετικά με την κατάσταση, την ηλικία και τις ανάγκες του παιδιού. Στην πρώτη αυτή επαφή εμφανίζονται και οι βασικές προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει ο κοινωνικός λειτουργός, όπως η έλλειψη εμπιστοσύνης, η σιωπή αλλά και οι πιθανές ψευδείς αναφορές του παιδιού.

Ακολουθεί η Παραμονή στο Πλαίσιο, στο συγκεκριμένο στάδιο περιγράφονται οι ρόλοι που αναλαμβάνει ο Κοινωνικός Λειτουργός κατά τη διαμονή του παιδιού στο πλαίσιο καθώς και οι διαδικασίες που ακολουθούνται για την αίτηση ασύλου.

Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στη Μετάβαση στα 18 - Σχεδιασμός Μέλλοντος-Αποχώρηση από τη Δομή. Στο σημείο αυτό αναλύονται οι πρακτικές του επαγγελματία σχετικές με την προετοιμασία του παιδιού για τη μετάβαση στα 18, δηλαδή την έξοδό του από τη δομή φιλοξενίας καθώς και ο προγραμματισμός του μέλλοντός του. Δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην έννοια της συμμετοχής του παιδιού για το σχεδιασμό του μέλλοντος. Τέλος η ανάλυση των σταδίων παρέμβασης καταλήγει στις πρακτικές του Κοινωνικού Λειτουργού μετά την αποχώρηση από τη δομή. Στο σημείο αυτό αναλύονται έννοιες όπως Κοινωνικά Δίκτυα, Κοινωνικός Αποκλεισμός, Κοινωνική Ένταξη και ο ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας σε αυτές.

5.1. Πρώτη Επαφή

Αμέσως μετά την είσοδο του παιδιού στη χώρα και κατά τη διάρκεια παραμονής του σε κάποιο από τα σημεία εισόδου ακολουθεί η πρώτη επαφή του ανηλίκου με τον κοινωνικό λειτουργό. Στη συνάντηση αυτή πραγματοποιείται *συνέντευξη* μέσω της οποίας συγκεντρώνονται οι πρώτες βασικές πληροφορίες για το ίδιο το άτομο (όνομα, ηλικία, κ.α.), την οικογένειά του (αν υπάρχει ή όχι) αλλά και την ιστορία του (τους λόγους που τον ανάγκασαν να φύγει, το ταξίδι του κ.α.). (άρθρα: 2,3,8,9) Η αρχική αυτή συνάντηση αφιερώνεται συνήθως, στην αξιολόγηση της κατάστασης του παιδιού, των αναγκών του και της ηλικίας του, κάτι που όπως δείχνουν τα στοιχεία των ερευνών που συγκεντρώθηκαν, δεν αρκεί (άρθρα: 8,9).

Όπως αναφέρθηκε στις έρευνες που περιλαμβάνουν το στάδιο της «*πρώτης επαφής*» (άρθρα: 2,3,8,9), τα στοιχεία για την ιστορία κάθε παιδιού συγκεντρώνονται σε αυτή την πρώτη συνέντευξη, η οποία, όμως, δεν αποτελεί από μόνη της ορθή και αξιόπιστη μέθοδο. Υπάρχουν πολλά και σημαντικά κωλύματα που πρέπει να ξεπεράσει ο Κοινωνικός Λειτουργός ώστε να φτάσει στην αλήθεια.

Σημαντικό αποτέλεσμα των ερευνών (άρθρα: 3,8,9) αποτελεί το γεγονός πως, για τη συγκέντρωση των βασικών πληροφοριών των παιδιών αφιερώνεται μόνο μια συνάντηση, ενώ σπάνια συναντάται κάποιος επαγγελματίας να προχωρήσει σε δεύτερη συνέντευξη για επαλήθευση των στοιχείων. Το γεγονός αυτό προκύπτει από το μεγάλο φόρτο εργασίας και τον μεγάλο αριθμό ανηλίκων που αναλαμβάνει και εξυπηρετεί κάθε κοινωνικός λειτουργός, ενώ παράλληλα δημιουργεί ερωτήματα για την εγκυρότητα των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν. (άρθρα: 3, 9) Το ίδιο συμβαίνει και με την αξιολόγηση των αναγκών των παιδιών. Παρόλο που τονίζεται η σημασία της πρώτης αυτής συνέντευξης, γίνεται φανερό πως ο συγκεκριμένος τομέας χρήζει περεταίρω ενασχόλησης και αξιολόγησης (άρθρα: 3, 9).

Κάθε επαγγελματίας θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις αντίξοες συνθήκες που έχει περάσει το παιδί και τις συνέπειες που αυτές έχουν στην ψυχοσύνθεσή του. Ο αποχωρισμός και η απώλεια για παράδειγμα είναι βασικά κομμάτια της ιστορίας ενός ασυνόδευτου ανηλίκου. Πολλοί από αυτούς έχουν αντιμετωπίσει στο παρελθόν, αλλά αντιμετωπίζουν ακόμα, μεγάλες αβεβαιότητες. Στο παρελθόν λόγω της βίαιης διαφυγής από τη χώρα τους, στο παρόν ως νέα άτομα τα οποία πολλές φορές δεν λαμβάνουν την κατάλληλη φροντίδα αλλά και η αβεβαιότητα για το μέλλον ως προς

τις αιτήσεις ασύλου και την ένταξή τους στη νέα χώρα. Πρέπει να επιβιώσουν σε μια άγνωστη χώρα, με νέα ήθη, έθιμα, κανόνες και γλώσσα (άρθρα: 1,8)

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κάθε επαγγελματίας με ένα ψυχικά «τραυματισμένο» παιδί στην πρώτη συνάντηση είναι ποικίλες. Οι βασικότερες, όπως συγκεντρώθηκαν στην έρευνα, είναι: η σωστή και μεθοδική αξιολόγηση των αναγκών του παιδιού (άρθρα: 2,3,6,7), η ορθή αξιολόγηση της ηλικίας του (άρθρα: 3,5,6,7,9), ώστε να προγραμματιστούν κινήσεις ανάλογες με την ηλικία και την ωριμότητά του, η απόφαση για το πλέον κατάλληλο πλαίσιο τοποθέτησης του, (άρθρα 2,3) και τέλος, αυτό που αποτελεί και τη σημαντικότερη πρόκληση όλων, η δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης ανάμεσα στο παιδί και τον επαγγελματία (άρθρα: 1,3,6,8,9).

5.1.1. Αξιολόγηση Αναγκών

Η σωστή αξιολόγηση των αναγκών ενός παιδιού αποτελεί το «κλειδί» για τον καθορισμό αποτελεσματικών βημάτων και τον σωστό προγραμματισμό της πορείας του εξυπηρετούμενου στο πλαίσιο. Μια μεθοδευμένη αξιολόγηση αποτελεί τη βάση για τη λήψη αποφάσεων, ανάλογα με τις ανάγκες και τις φιλοδοξίες του παιδιού (άρθρα: 2, 3). Διάφορες μορφές αξιολόγησης αναφέρθηκαν σε αυτόν τον τομέα. Ένα «διαδικαστικό» μοντέλο αξιολόγησης, ακολουθώντας μια προκαθορισμένη διαδικασία συγκέντρωσης βασικών στοιχείων, το οποίο γίνεται εμφανές κυρίως σε παιδιά ηλικίας 16-17 ετών και αποτελεί τη μέθοδο που χρησιμοποιείται συχνότερα από τους επαγγελματίες. Ένα μοντέλο «ανταλλαγής» το οποίο αφορά μικρότερες ηλικίες, και αποτελεί τη διαδικασία στην οποία ο κοινωνικός λειτουργός και το παιδί συνεργάζονται στη διαδικασία αξιολόγησης και οι ανάγκες συγκεντρώνονται μέσα από αυτή την αλληλεπίδραση. Τέλος, οι καλύτερες πρακτικές στο συγκεκριμένο τομέα αναφέρθηκαν από έμπειρους επαγγελματίες στην εργασία τους με ομάδες ασυνόδευτων παιδιών, μέσω των οποίων γίνονται εμφανείς οι διαφορετικές ανάγκες των παιδιών ανάλογα με την ηλικία, το ιστορικό τους αλλά και την προσωπικότητα του κάθε ατόμου, κάτι που όμως συναντάται σπάνια (άρθρο: 3). Ένα γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι πως η εκτίμηση των αναγκών ενός ατόμου αποτελεί τον πρωταρχικό στόχο κάθε υπηρεσίας, στον οποίο θα έπρεπε να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση και προσοχή. (άρθρα: 2,3)

Τα παιδιά που φτάνουν σε μια νέα χώρα, χωρίς γονείς ή άλλον ενήλικα υπεύθυνο για αυτά, παρουσιάζουν ένα ευρύ φάσμα αναγκών το οποίο με μια πρόχειρη ματιά θα μπορούσε να ταυτιστεί με αυτό της πυραμίδας του Μάσλοου για

τις ανάγκες κάθε ανθρώπου. Περιλαμβάνει τις *Βιολογικές - Φυσιολογικές Ανάγκες* στις οποίες συγκαταλέγονται οι πλέον βασικές και απαραίτητες για την επιβίωση, όπως η ανάγκη για νερό, αέρα, τροφή και ύπνο. Οι *Ανάγκες Ασφάλειας*, που περιλαμβάνουν τις ανάγκες ασφάλειας και προστασίας, τις *Κοινωνικές Ανάγκες-Ανάγκες Κοινωνικής Αποδοχής*, οι οποίες περιλαμβάνουν τις ανάγκες για την ικανοποίηση του ανήκειν, της αγάπης, της οικειότητας και της στοργής. *Ανάγκες Αυτοεκτίμησης* που περιλαμβάνουν όλα τα στοιχεία που έχουν αντίκτυπο στην αυτοεκτίμηση, την προσωπική αξία, την κοινωνική αναγνώριση και το αίσθημα επιτυχίας. Και τέλος τις *Ανάγκες Αυτοπραγμάτωσης* που ανήκουν στο υψηλότερο επίπεδο και αναφέρονται στην ανάγκη του ατόμου να φθάσει στο μέγιστο δυναμικό του, μέσω της λήρους δυνατής ανάπτυξης των προσωπικών του ικανοτήτων. Η απεικόνιση αυτών των αναγκών έγινε με τη μορφή πυραμίδας, στην οποία τη βάση αποτελούν οι Βιολογικές - Φυσιολογικές Ανάγκες, ενώ την κορυφή οι Ανάγκες Αυτοπραγμάτωσης. Ο Μάσλου θεώρησε πως για να μπορέσουν να επιτευχθούν ανώτερες ανάγκες θα έπρεπε πρώτα να κατοχυρωθούν οι κατώτερες (άρθρα: 2,6,7)

Τα παιδιά πρόσφυγες, όπως υποστηρίζουν οι επαγγελματίες, παρουσιάζουν τις ίδιες ανάγκες με κάθε άνθρωπο και συγκεκριμένα με κάθε παιδί, ταυτόχρονα όμως με τις ανάγκες ενός πρόσφυγα. Οι ανάγκες αυτές λοιπόν είναι αυξημένες βάσει του παρελθόντος και του ταξιδιού των παιδιών, σε συνδυασμό με την παραμονή τους σε έναν άγνωστο και συχνά εχθρικό προορισμό (άρθρα: 6,7)

Κάποιες από τις αυξημένες ειδικές ανάγκες που αναγνωρίζονται από τους επαγγελματίες είναι:

Συναισθηματικές: το παιδί χρειάζεται να νοιώθει όση ασφάλεια μπορεί να νοιώσει σε μια ξένη χώρα, έχοντας κάποιον δίπλα του που να νοιάζεται για τον ίδιο και τις ανάγκες του. Αυξημένες συναισθηματικές ανάγκες έχουν κυρίως τα παιδιά που δεν έχουν επικοινωνία με τις οικογένειές τους (άρθρα: 2,7,9)

Πρακτικές: Οι πρακτικές ανάγκες περιλαμβάνουν αυτές που είναι χρήσιμες στην καθημερινότητα ενός ατόμου, από το μαγείρεμα/καθάρισμα έως όποιο διαδικαστικό θέμα προκύψει στη χώρα υποδοχής.(άρθρα: 2)

Εκπαίδευσης: Η εκπαίδευση λειτουργεί ως μέσο ενίσχυσης των γνώσεων και της αυτοεκτίμησης του ατόμου και θα αναλυθεί εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο (άρθρα: 2, 3,7,9)

Κοινωνικοποίησης: Το παιδί χρειάζεται να νοιώθει πως ανήκει σε μια ομάδα, ένα σύνολο ή μια κοινότητα και να βιώσει την αποδοχή. Να γίνει μέλος της νέας

κοινωνίας να συμμετέχει σε δραστηριότητες και να αλληλεπιδρά με άλλους σε αυτές (άρθρα: 2,3,5)

Επικοινωνία με την Οικογένειά: Η επικοινωνία ενός παιδιού με την οικογένειά του έχει μεγάλη επίδραση στην ευημερία, τις ψυχικές αντοχές του αλλά και στην όσο το δυνατόν ομαλότερη προσαρμογή του. Έχει παρατηρηθεί πως τα παιδιά που έχουν επικοινωνία με την οικογένειά τους εντάσσονται και προσαρμόζονται ευκολότερα στη νέα κατάσταση από ότι τα παιδιά τα οποία δεν επικοινωνούν με κανένα μέλος της οικογενείας τους. Στον αντίλογο υπάρχει και η άποψη πως τα παιδιά που επικοινωνούν με τους γονείς τους αισθάνονται ενοχές γιατί τα ίδια απολαμβάνουν την ασφάλεια ενώ τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο (άρθρα: 5,7,9)

5.1.2. Αξιολόγηση Ηλικίας

Μια ακόμη σημαντική πρόκληση, όπως προκύπτει από τα στοιχεία των άρθρων 3,5,6,7,9 , που αντιμετωπίζει ένας κοινωνικός λειτουργός στην εργασία του με ασυνόδετα παιδιά και παιδιά που έχουν χωριστεί με την οικογένειά τους, είναι αυτή της αξιολόγησης της ηλικίας τους. Τα παιδιά στην πρώτη τους επαφή με το πλαίσιο ρωτώνται για την ηλικία τους ώστε να αναγνωριστούν τα δικαιώματά τους ως ανήλικοι, να ξεκινήσουν οι απαραίτητες νομικές διαδικασίες αλλά και για να προγραμματιστούν κατάλληλα τα επόμενα βήματα κατά τη διαμονή τους στο πλαίσιο. Ο καθορισμός της ηλικίας τους λοιπόν παίζει μεγάλο ρόλο στο μέλλον των παιδιών.

Πολλές φορές τα ίδια τα παιδιά δεν γνωρίζουν την ηλικία τους, δεν τη θυμούνται ή δεν μπορούν να την αποδείξουν με επίσημα έγγραφα και στοιχεία. Τότε ξεκινά η διαδικασία αξιολόγησης της ηλικίας (άρθρα: 5,9). Η συγκεκριμένη διαδικασία είναι αρχικά ευθύνη των υπεύθυνων κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι όμως, όπως χαρακτηριστικά αναγράφεται σε μια εκ των ερευνών (άρθρο: 5), την αντιμετωπίζουν ως «αναγκαίο κακό». Η αξιολόγηση χρησιμοποιείται όταν το παιδί δεν γνωρίζει την ηλικία του ή υπάρχει η υποψία πως δεν έχει την ηλικία που υποστηρίζει. Μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις για τους εξυπηρετούμενους καθώς αν θεωρηθούν άνω των δεκαοκτώ (18) χάνουν τα πλεονεκτήματα προστασίας που δικαιούνται όλοι οι ανήλικοι (άρθρα: 5,7,9).

Για να προσδιοριστεί αρχικά η ηλικία συνυπολογίζονται η σωματική διάπλαση και η εμφάνιση του παιδιού με την ωριμότητα που το ίδιο παρουσιάζει. Κάτι που οι ίδιοι οι επαγγελματίες αλλά και τα παιδιά δεν θεωρούν ως αξιόπιστη

μέθοδο (άρθρα: 5,9). Συγκεκριμένα αναφέρεται πως οι καταστάσεις που βίωσαν τα παιδιά αυτά στο παρελθόν τα έχουν «αναγκάσει» να μεγαλώσουν και να ωριμάσουν γρηγορότερα. Από πολύ μικρή ηλικία ανέλαβαν ευθύνες, όπως αυτές της φροντίδας του εαυτού τους ή του προστάτη για μικρότερα αδέρφια. Επιπλέον, οι εμπειρίες που αυτά τα παιδιά κουβαλάνε από το ταξίδι και από την πολλές φορές παράνομη διαμονή τους σε ξένες χώρες, τα οδήγησαν να χάσουν πολύ γρήγορα την αθωότητα της παιδικής ηλικίας και να αποκτήσουν στάσεις και συμπεριφορές ενηλίκων (άρθρα: 5,6,7,9).

Σε περίπτωση αμφιβολίας ο ανήλικος παραπέμπεται από τον κοινωνικό λειτουργό σε γιατρό, με σκοπό τον καθορισμό της ηλικίας του μέσω ιατρικών εξετάσεων. Οι πιο συχνές εξετάσεις που χρησιμοποιούνται από τους ιατρούς είναι ο οδοντιατρικός έλεγχος και η λήψη ακτινογραφιών (άρθρα: 5,6,9). Εάν υπάρξει παραπομπή για εξετάσεις, η αξιολόγηση θα πρέπει να πραγματοποιείται απαραίτητα με ασφάλεια και επιστημονική μέθοδο, η οποία λαμβάνει υπόψη τις μεταβλητές του φύλου και τον σεβασμό της μοναδικότητας του κάθε ατόμου (άρθρα: 5,6,9). Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να ενημερώνει συστηματικά τον ανήλικο για τις διαδικασίες που θα ακολουθήσουν με τρόπο απλό και φιλικό (άρθρο: 5). Σε περίπτωση που ο ίδιος αρνηθεί να συμμετάσχει στη διαδικασία για οποιοδήποτε λόγο, δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να εξαναγκάζεται από τους επαγγελματίες. Επίσης, σε περίπτωση μη- συμμετοχής του στην αξιολόγηση δεν θα πρέπει να θεωρείται αυτόματα ενήλικος (άρθρο: 5).

Σε περίπτωση που ακόμα και μετά την πραγματοποίηση εξετάσεων δεν μπορεί να καθοριστεί η ηλικία, το άτομο θα πρέπει να λαμβάνει το δικαίωμα της αμφιβολίας, καθώς αν ο εξυπηρετούμενος είναι όντως ανήλικος, δεν θα πρέπει να εξαιρεθεί από τα πλεονεκτήματα που προβλέπει για αυτόν ο νόμος (άρθρο: 5).

Οι περισσότεροι κοινωνικοί λειτουργοί, όσον αφορά τη συγκεκριμένη διαδικασία, δηλώνουν «ανίκανοι» να κάνουν μια ακριβή αξιολόγηση, καθώς δεν έχουν τις κατάλληλες γνώσεις πάνω στο θέμα, ενώ παράλληλα τονίζεται από όλους η ανάγκη ύπαρξης προσωπικού με εξειδικευμένες γνώσεις (άρθρα: 3,5). Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί πως καμία μέθοδος αξιολόγησης δεν είναι απόλυτα ακριβής. Ακόμα και οι ιατρικές εξετάσεις δεν μπορούν να καθορίσουν με απόλυτη ακρίβεια την ηλικία ενός ατόμου. Θεωρείται λοιπόν μεγάλη ευθύνη ο κατά προσέγγιση υπολογισμός της από έναν κοινωνικό λειτουργό (άρθρα: 3,5).

Επίσης, οι ίδιοι οι επαγγελματίες αλλά και τα παιδιά, υποστηρίζουν πως είναι μια αρκετά ψυχοφθόρα διαδικασία και για τις δύο πλευρές. Για τα παιδιά θεωρείται πως είναι μια αρκετά αγχωτική διαδικασία, δεδομένων των όσων έχουν περάσει, στα οποία προστίθεται και η αγωνία μήπως αποδειχτούν «ψεύτες» ενώ στην πραγματικότητα λένε την αλήθεια (άρθρα: 5,7). Για τους κοινωνικούς λειτουργούς είναι μια συναισθηματικά φορτισμένη υποχρέωση, καθώς έρχονται σε δύσκολη θέση όταν αμφισβητούν τα λεγόμενα ενός παιδιού, αλλά ακόμα περισσότερο όταν γίνεται η τελική απόφαση με την οποία κρίνεται το μέλλον των παιδιών (άρθρο: 5). Και οι δύο απόψεις συμφωνούν πως η διαδικασία αξιολόγησης της ηλικίας πρέπει να γίνεται από εξωτερικούς παράγοντες και από εξειδικευμένους επαγγελματίες, οι οποίοι έχουν τον απαραίτητο σεβασμό για την πολιτισμική κληρονομιά του κάθε ατόμου (άρθρα: 5,7)

5.1.3. Απόφαση Τοποθέτησης

Σημαντική απόφαση που λαμβάνεται κατά την πρώτη επαφή του κοινωνικού λειτουργού με το παιδί, αποτελεί η απόφαση τοποθέτησής του ανηλίκου (άρθρα: 2,3). Στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης ιδίως σε αυτές με τους μεγαλύτερους αριθμούς υποδοχής ασυνόδευτων ανηλίκων (Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο), δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην επιλογή του περιβάλλοντος στο οποίο θα τοποθετηθεί το παιδί (άρθρο: 2). Οι δύο βασικές επιλογές στις οποίες καλείται να καταλήξει ο επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός είναι αυτή του Κέντρου Φιλοξενίας ή της Ανάδοχης Οικογένειας.

Οι επαγγελματίες, όπως αναφέρεται και στις δύο έρευνες που αφορούν το κομμάτι της τοποθέτησης (άρθρα: 2,3), καταλήγουν στην τελική απόφαση βάσει των αποτελεσμάτων της διαδικασίας Αξιολόγησης Αναγκών και Αξιολόγησης Ηλικίας. Παρόλα αυτά είναι πολύ συχνό φαινόμενο παιδιά μικρότερης ηλικίας να τοποθετηθούν απευθείας σε ανάδοχες οικογένειες, παρά σε Κέντρα Φιλοξενίας, στα οποία συνήθως καταλήγουν παιδιά μεγαλύτερων ηλικιών (16-17). Η συγκεκριμένη μέθοδος ακολουθείται από τους επαγγελματίες, γιατί όπως οι ίδιοι υποστηρίζουν τα μικρότερα σε ηλικία παιδιά έχουν ανάγκη από ενήλικες φιγούρες ανθρώπων που είναι υπεύθυνοι γι αυτά, τους οποίους μπορούν να εμπιστευτούν. Σε αντίθεση, τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά, πέραν της υποστήριξης, χρειάζονται και αποτελεσματικούς τρόπους να ενισχύσουν την ανεξαρτησία τους, γι αυτό το λόγο τοποθετούνται συχνότερα σε δομές φιλοξενίας (άρθρα: 2,3).

Η Ιδρυματική Φροντίδα, συνήθως επιλέγεται για παιδιά μεγαλύτερων ηλικιών (16-17) κυρίως αγόρια, προσφέροντάς τους μια βραχυπρόθεσμη προετοιμασία για τη μετάβασή και προσαρμογή τους στην ανεξαρτησία που θα ακολουθήσει μετά την αποχώρησή τους από το πλαίσιο. Επιπλέον, θεωρείται αρκετά βοηθητικό για τους ανηλίκους, το γεγονός ότι διαμένουν στα κέντρα μαζί με συνομηλίκους, που πιθανώς έχουν την ίδια πολιτισμική κληρονομιά και γλώσσα (άρθρα: 2,3).

Η Ανάδοχη Φροντίδα επιλέγεται συνήθως για μικρότερες ηλικίες (ή κορίτσια μεγαλύτερων ηλικιών), καθώς σύμφωνα με τους επαγγελματίες παρέχει στο άτομο την αίσθηση της φροντίδας, της ασφάλειας και της ευκαιρίας να δημιουργήσει οικογενειακούς δεσμούς. Θεωρείται από τους επαγγελματίες ως ο καταλληλότερος τρόπος φροντίδας ενός παιδιού, ο οποίος δεν είναι πάντα εύκολο να επιτευχθεί (άρθρα: 2,3). Παρόλα αυτά τονίζεται πως το βασικό μέλημα στη φροντίδα ενός ανηλίκου είναι να μη νοιώθει απομονωμένος, κάτι που επιτυγχάνεται και με τις δύο μορφές προστασίας (άρθρο: 2).

Όσον αφορά την Ανάδοχη Φροντίδα, όπως φαίνεται από το δείγμα της έρευνας, αναγνωρίζονται δύο είδη:

α) Η Διαπολιτισμική Τοποθέτηση

Η διαπολιτισμική τοποθέτηση αναφέρεται στην τοποθέτηση παιδιών σε οικογένειες άλλης εθνικότητας από αυτή του ανηλίκου. Οι οικογένειες αυτές ανήκουν σε ένα τελείως διαφορετικό πολιτισμικό πλαίσιο από αυτό του παιδιού και κατάγονται συνήθως από τη χώρα υποδοχής του παιδιού. Τα παιδιά παρ όλες τις πολιτισμικές διαφορές «δένονται» με τα μέλη της οικογένειας και δηλώνουν ικανοποιημένα από την παραμονή τους εκεί. Υπάρχουν μάλιστα και άτομα που δηλώνουν μόνα τους την προτίμησή τους για τοποθέτηση σε αυτή τη μορφή φροντίδας. Παρόλα αυτά σπάνιες είναι οι περιπτώσεις της συγκεκριμένης κατηγορίας και οι τοποθετήσεις σε ανάδοχες οικογένειες αφορούν κυρίως την ακόλουθη κατηγορία (άρθρο: 2).

β) Η Ίδια Πολιτισμική Τοποθέτηση

Στη συγκεκριμένη κατηγορία ανήκουν περιπτώσεις παιδιών που τοποθετούνται σε οικογένειες με παρόμοια ή και ίδια πολιτισμική κληρονομιά με τα ίδια. Τις περισσότερες φορές το ίδιο το παιδί έχει σχέσεις με την οικογένεια από την πατρίδα καταγωγής του και την αναφέρει στον υπεύθυνο κοινωνικό λειτουργό. Ο επαγγελματίας, σύμφωνα με τον νόμο, πρέπει να ελέγξει τις συνθήκες διαβίωσης της οικογένειας και τα ίδια τα άτομα που θα αναλάβουν την ευθύνη του παιδιού. Κάτι

τέτοιο, όπως δείχνουν τα στοιχεία, τις περισσότερες φορές δεν γίνεται αφού σε πολλές από τις περιπτώσεις, όταν τα παιδιά δηλώνουν την οικογένεια που θέλουν να συμπεριληφθούν, παραπέμπονται απευθείας σε αυτή έλλειψη των κατάλληλων ελέγχων και μέτρων (άρθρο: 2).

5.1.4. Εμπιστοσύνη – Σιωπή

Ίσως η βασικότερη πρόκληση όλων, που έχει να αντιμετωπίσει ο κοινωνικός λειτουργός στο πρώτο στάδιο επαφής του με το παιδί, είναι αυτή της δημιουργίας ενός κλίματος εμπιστοσύνης. Σε πολλές από τις έρευνες που συμπεριλήφθηκαν (άρθρα: 1,3,6,8,9) παρατηρείται η καχυποψία των παιδιών προς το πρόσωπο των κοινωνικών λειτουργών, τους οποίους συχνά συνδυάζουν με τις αρχές. Η διστακτικότητα αυτή των παιδιών να εμπιστευτούν τους επαγγελματίες οδηγεί πολλές φορές στη σιωπή. Η σιωπή των παιδιών κατέχει την κυρίαρχη θέση στις συναντήσεις που πραγματοποιούνται δυσχεραίνοντας έτσι το έργο των κοινωνικών λειτουργών (άρθρα: 1,3,6,8,9).

Τα παιδιά τις περισσότερες φορές φαίνονται να είναι «αινιγματικά», άλλα σε μεγάλο και άλλα σε μικρότερο βαθμό. Το κάθε ένα κουβαλά μια ξεχωριστή ιστορία από την οποία λίγα γεγονότα καταφέρνουν να αποσπάσουν οι επαγγελματίες. Μια βασική μέθοδος που ακολουθούν όσοι εργάζονται με παιδιά είναι η παρότρυνσή τους να μιλήσουν ελεύθερα για το παρελθόν τους, η οποία λίγες φορές είναι αποτελεσματική (άρθρα: 1,6,9). Οι ειδικοί θεωρούν πως υπάρχουν τέσσερις (4) βασικοί λόγοι για τους οποίους τα παιδιά σιωπούν.

Κάποια από τα παιδιά έχουν υποστεί σοκ. Η συγκεκριμένη μορφή σιωπής, η οποία είναι και η πιο δύσκολη όσον αφορά την αντιμετώπισή της, είναι αυτή που προκαλείται από το πένθος και το τραύμα που βιώνει συνεχώς ένα παιδί που έχει χάσει πατρίδα και οικογένεια (άρθρα: 1,3,8).

Άλλα παιδιά επιλέγουν να μη μιλήσουν γιατί αυτές οι οδηγίες τους δόθηκαν από τα γραφεία στα οποία κατέθεσαν αίτημα ασύλου. Πολλές φορές οι ίδιες οι υπηρεσίες παροτρύνουν τα παιδιά στη σιωπή, λέγοντας πως οτιδήποτε νέο αποκαλύψουν θα επηρεάσει τη μέχρι τώρα δήλωσή τους (άρθρο: 8).

Ένας ακόμη λόγος για τον οποίο τα παιδιά δεν μιλάνε είναι οι εμπειρίες τους με τις προηγούμενες υπηρεσίες. Έχουν πει τόσες φορές την ιστορία τους σε τόσα διαφορετικά άτομα που τους φαίνεται ανούσιο να την επαναλάβουν (άρθρα: 3,6,8).

Τέλος, υπάρχει ο φόβος, ότι αν αποκαλύψουν πληροφορίες για την οικογένεια και το παρελθόν τους, θα υπάρξουν συνέπειες, οι οποίες μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο αγαπημένα τους πρόσωπα (άρθρα: 1,8).

Όσον αφορά τις πρακτικές που ακολουθούν οι επαγγελματίες για την αντιμετώπιση της έλλειψης εμπιστοσύνης και της σιωπής παρατηρήθηκαν διαφορετικές μέθοδοι προσέγγισης των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις πηγές, αναγνωρίστηκαν τρεις (3) διαφορετικές μέθοδοι:

Αρχικά υπάρχει η κατηγορία των κοινωνικών λειτουργών που δεν τους ενδιαφέρει ιδιαίτερα η ιστορία των παιδιών. Θεωρούν πως στη δύσκολη θέση που αντιμετωπίζουν τα παιδιά, έχουν ανάγκη από πιο πρακτικές λύσεις. Αυτή η κατηγορία των επαγγελματιών είναι και αυτοί που συνήθως αμφισβητούν τα λεγόμενα των παιδιών και δεν τα λαμβάνουν υπόψη στο σχεδιασμό τους. Θεωρούν πως όλες οι ιστορίες που έχουν ακούσει είναι ίδιες, γεγονός που τις καθιστά ψεύτικες, και ότι δεν παίζουν σημαντικό ρόλο στο μέλλον του παιδιού στο πλαίσιο (άρθρο: 8).

Έπειτα, ακολουθεί η κατηγορία των επαγγελματιών που αντιμετωπίζουν τη σιωπή με μια πιο θεραπευτική μέθοδο. Είναι υπομονετικοί με τα παιδιά και θεωρούν πως η σιωπή είναι απόρροια της ψυχοσύνθεσής τους η οποία έχει διαταραχθεί, και πρέπει πρώτα να γίνει κατανοητή από τους ειδικούς. Σε αυτή την κατηγορία πολύ σημαντικός είναι ο ρόλος του χρόνου, ως θεραπευτικό μέσο (άρθρα: 1,3,6,8).

Τέλος ακολουθεί μια μέθοδος η οποία δεν είναι ούτε πρακτική, ούτε θεραπευτική. Αυτή τη μέθοδο ακολουθούν οι επαγγελματίες που προσπαθούν να πλησιάσουν τα παιδιά και να αναπτύξουν σχέσεις φιλίας μεταξύ τους. Είναι οι ίδιοι που δεν τους ενδιαφέρει αν η ιστορία που θα ακούσουν είναι αληθινή ή ψεύτικη γιατί, όπως αναφέρεται, είναι αναμενόμενη η έλλειψη εμπιστοσύνης μετά από όσα έχουν περάσει. Με αυτό τον τρόπο προσπαθούν να κάνουν τα παιδιά να νοιώσουν ευπρόσδεκτα στο πλαίσιο και να κερδίσουν σταδιακά την εμπιστοσύνη τους (άρθρα: 1,6,8).

5.2. Παραμονή στο Πλαίσιο

Κατά τη διάρκεια παραμονής των παιδιών στο πλαίσιο φιλοξενίας, τονίστηκε σε όλες τις έρευνες που συμπεριλήφθηκαν στο δείγμα, ο σημαντικός ρόλος του κοινωνικού λειτουργού. Τα ίδια τα παιδιά θεωρούν πολύ σημαντική την «πολύπλοκη», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, σχέση μέσω της συναισθηματικής και πρακτικής υποστήριξης που τους παρέχουν. Ο κοινωνικός λειτουργός επικουρεί τα παιδιά σε καθημερινές ασχολίες, όπως αυτές της έκφρασης της πολιτισμικής ταυτότητας, της εισαγωγής τους στο σύστημα εκπαίδευσης, της παροχής ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης αλλά και σε περίπλοκες διαδικασίες όπως την αναζήτηση της οικογένειας και τη διαδικασία ασύλου.

5.2.1. Σωματική και Ψυχική Υγεία

Η πρόσβαση στο σύστημα υγείας θεωρείται απαραίτητη για τη γενικότερη ευημερία ενός παιδιού. Τα ασυνόδευτα παιδιά και τα παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους έχουν συγκεκριμένες ανάγκες αναφορικά με τη σωματική τους και την ψυχική τους υγεία (άρθρα: 3,7,9). Οι ειδικές αυτές ανάγκες αποτελούν πρόκληση για το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό που αναλαμβάνει τη φροντίδα τους (άρθρο: 9). Όλοι οι εμπλεκόμενοι στη διαδικασία τονίζεται πως θα πρέπει να είναι επαρκώς ενημερωμένοι για την ιδιαίτερη κατάσταση του παιδιού και να προχωρούν με προσοχή τις διαδικασίες, έχοντας πάντα υπόψη την έννοια του σεβασμού (άρθρα: 3,7,9).

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού που εργάζεται στο πλαίσιο στο συγκεκριμένο τομέα είναι περιορισμένος και αφορά κυρίως διαδικαστικά θέματα. Ο επαγγελματίας οφείλει να παρέχει στο ιατρικό προσωπικό τον ιατρικό φάκελο του παιδιού (αν υπάρχει), ή σε περίπτωση που δεν υπάρχει, όποιες πληροφορίες έχει συγκεντρώσει οι οποίες θα βοηθήσουν στη διάγνωση (άρθρο: 9). Επιπλέον, θεωρείται απαραίτητη η παρουσία του στον χώρο της εξέτασης για να λειτουργεί ως μεσολαβητής αλλά και να βοηθάει τον ανήλικο στη συμπλήρωση εντύπων που πιθανώς θα χρειαστούν. Η παρουσία του στον ιατρικό χώρο αποτελεί και μια επιπλέον ψυχολογική υποστήριξη προς το παιδί που είναι άγνωστο με τις διαδικασίες (άρθρα: 3,9). Τέλος, κάτι αρκετά σημαντικό, που όπως προέκυψε από την έρευνα γίνεται σπάνια, είναι η αξιοποίηση ενός δικτύου του επαγγελματία, ώστε να διασφαλιστεί η ποιότητα και η μη καθυστέρηση της διαδικασίας (άρθρα: 3,9).

Όσον αφορά την ψυχική υγεία του ασυνόδευτου ανηλίκου, παρατηρείται πως οι ίδιοι εμφανίζουν συχνά ψυχολογικές διαταραχές. Οι πιο συχνές διαταραχές είναι το μετα-τραυματικό στρες και η κατάθλιψη ή όποια άλλη ψυχολογική διαταραχή προκαλείται λόγω των εμπειριών των παιδιών στη χώρα καταγωγής ή κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους, όσο και από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην προσαρμογή τους στη χώρα υποδοχής (άρθρα: 3,7,9). Κάθε εμπλεκόμενος στη διαδικασία προσαρμογής του ατόμου, θα πρέπει να διαθέτει γνώσεις οι οποίες μπορεί να βοηθήσουν σε τέτοιου είδους καταστάσεις (άρθρα: 7,9). Οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται με τα παιδιά παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ψυχολογική τους ευημερία. Παρακολουθούν την κατάσταση των παιδιών μέσα από τις συχνές συναντήσεις τους και σε περίπτωση που πέσουν στην αντίληψή τους συμπτώματα των διαταραχών που αναφέρθηκαν ενημερώνουν τις κατάλληλες υπηρεσίες και παραπέμπουν το παιδί σε ψυχολόγο (άρθρα: 3,9). Παρατηρείται πως πολλά παιδιά αρνούνται να λάβουν ψυχολογική υποστήριξη γιατί φοβούνται ότι θα στιγματιστούν, ταυτόχρονα όμως ζητάνε βοήθεια από φιλικά πρόσωπα, εκπαιδευτές και τον κοινωνικό λειτουργό τους (άρθρα: 3,9). Το γεγονός αυτό, δημιουργεί πιο ευέλικτες και ευρηματικές στρατηγικές, όπως τη δημιουργία «θεραπευτικών φροντίδων» στην καθημερινή ζωή των νέων κυρίως από τους φροντιστές και τους κοινωνικούς λειτουργούς (άρθρα: 3,9).

5.2.2. Εκπαίδευση

Τα ασυνόδευτα παιδιά και τα παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους προέρχονται από ποικιλόμορφα εκπαιδευτικά συστήματα, τα οποία οι ίδιοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν (άρθρο: 3). Αυτή η επανένταξη των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεί ένα σημαντικό βήμα στην επανεγκατάσταση του παιδιού στη νέα χώρα και, όπως τονίζεται στην πλειοψηφία των ερευνών, θα έπρεπε να αποτελεί κύριο μέλημα των κοινωνικών λειτουργών (άρθρα: 3,5,7,9).

Οι ίδιοι οι επαγγελματίες τονίζουν τη σημασία της εκπαίδευσης στην προσωπική ευημερία του ατόμου (άρθρα: 3,5,9). Όπως χαρακτηριστικά τονίζεται στο πέμπτο άρθρο της έρευνας, ένα πολυάσχολο πρόγραμμα βοηθά τα παιδιά να ξεχάσουν για λίγο τις τραυματικές εμπειρίες που έχουν ζήσει αλλά και το άγχος τους για τη διαδικασία ασύλου. Επιπλέον, η πρόοδός τους στο σχολείο τονώνει την αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμησή τους (άρθρα: 3,5,9).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί έρχονται αντιμέτωποι με μια πληθώρα προκλήσεων στον τομέα της εκπαίδευσης. Αρχικά, οι ίδιοι είναι υπεύθυνοι για τον καθορισμό της τάξης στην οποία θα ενταχθεί το παιδί (άρθρα: 3,5). Το επίπεδο προηγούμενης εκπαίδευσης, το επίπεδο γνώσης της εγχώριας γλώσσας καθώς και η ηλικία του παιδιού συνυπολογίζονται για την όσο το δυνατόν καλύτερη αξιολόγησή και τοποθέτησή του (άρθρα: 3,5). Ορισμένες φορές παρατηρούνται λάθη στο συγκεκριμένο τομέα καθώς παιδιά με προχωρημένο επίπεδο εκπαίδευσης τοποθετούνται σε πιο αδύναμες τάξεις αλλά και το αντίστροφο (άρθρο 5). Οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη. Τα περισσότερα παιδιά, πριν την ένταξή τους στο σχολείο, παρακολουθούν μια σειρά μαθημάτων στο πλαίσιο που διαμένουν με σκοπό την ομαλότερη προσαρμογή τους σε αυτό (άρθρα: 5,9). Όταν θεωρηθεί από τους επαγγελματίες ότι η εκπαίδευση έχει προχωρήσει σε ικανοποιητικό σημείο, ξεκινάνε οι διαδικασίες για την εισαγωγή τους στο σχολείο (άρθρα: 5,9).

Βασικό στοιχείο είναι η αξιοποίηση του δικτύου του κοινωνικού λειτουργού ώστε οι διαδικασίες να γίνουν γρήγορα και με αποτέλεσμα (άρθρα: 3,9). Ο ίδιος έρχεται σε επαφή με σχολικές μονάδες, με δασκάλους και καθηγητές, αποφασίζοντας μαζί τους τη βαθμίδα στην οποία θα φοιτήσει ο ανήλικος (άρθρα: 3,9). Το πρώτο αυτό διάστημα, τις περισσότερες φορές, το παιδί μπαίνει στην τάξη σαν παρατηρητής, μέχρι να εξοικειωθεί με τη διαδικασία. Έπειτα είναι ευθύνη του εκπαιδευτικού η συνέχεια της πορείας του στο σχολείο (άρθρο: 5).

Ο κοινωνικός λειτουργός, έπειτα από την εισαγωγή του παιδιού στο σχολείο ασχολείται με διαδικασίες όπως, ψυχολογική στήριξη του παιδιού, ένταξη του παιδιού σε προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας αν αυτό κρίνεται απαραίτητο, επικοινωνία με το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου για την πρόοδο του μαθητή αλλά και παρέμβασή σε περίπτωση που το παιδί δημιουργεί προβλήματα. Ακολουθεί δηλαδή τις διαδικασίες που θα ακολουθούσε ένας γονέας σε αντίστοιχη περίπτωση (άρθρα 5,9).

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί πως πολλοί ειδικοί υποστηρίζουν πως το σύστημα εκπαίδευσης δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένο για τη διαχείριση τέτοιου είδους καταστάσεων. Το εκπαιδευτικό προσωπικό πολλές φορές δεν έχει την κατάλληλη κατάρτιση πάνω στην διαπολιτισμική εκπαίδευση ώστε να χειριστεί αντίστοιχα θέματα. Επίσης, ορισμένα από τα σχολεία του δείγματος της έρευνας αναφέρθηκε η ανάγκη ύπαρξης ειδικού τμήματος ένταξης (άρθρα: 3,5,9).

Κάποια από τα άρθρα του δείγματος (άρθρα: 3,9), ανέφεραν την έντονη επιθυμία των παιδιών αντί να φοιτήσουν στο σχολείο να αναζητήσουν εργασία. Το πρώτο μέλημα των παιδιών αυτών, με την άφιξή τους στη χώρα, είναι η εύρεση εργασίας ώστε να προσφέρουν οικονομική στήριξη στα μέλη της οικογένειας που έμειναν πίσω (άρθρο: 9). Η συνεισφορά των κοινωνικών λειτουργών σε αυτόν τον τομέα είναι η αξιοποίηση του δικτύου συνεργατών που ο κάθε ένας αποκτά από την εργασία του στο πλαίσιο κάτι που θα αναφερθεί σε επόμενο άξονα σχετικά με την προετοιμασία των παιδιών για την αποχώρησή τους από το πλαίσιο (άρθρο: 9) Οι περισσότεροι επαγγελματίες όμως, όπως αναφέρθηκε στο ένατο άρθρο, τονίζουν στα παιδιά τη σημασία της εκπαίδευσης στο μέλλον και την καλύτερη ζωή που θα επιτύχουν μέσα από αυτή, παροτρύνοντάς τη συμμετοχή τους σε αυτή.

5.2.3. Δραστηριότητες - Ελεύθερος Χρόνος

Η εποικοδομητική ενασχόληση των παιδιών με δραστηριότητες στον ελεύθερό τους χρόνο θεωρείται πολύ σημαντική από τους επαγγελματίες αλλά και τα ίδια τα παιδιά (άρθρα: 1,5). Η αναψυχή και ψυχαγωγία αποτελεί ένα βασικό στοιχείο στη ζωή ενός παιδιού, καθώς θεωρείται πως προάγει την κοινωνική, πνευματική και ηθική ευημερία του ατόμου, παράλληλα με τη βελτίωση της σωματικής και ψυχικής υγείας του. Τέτοιες δραστηριότητες είναι ο αθλητισμός, οι εκδρομές, η συμμετοχή σε κοινωνικές εκδηλώσεις αλλά και η ενασχόληση με την τηλεόραση και το διαδίκτυο (άρθρο 5).

Επιπλέον, η δημιουργική απασχόληση των παιδιών κατά τον ελεύθερο χρόνο τους συμβάλει σημαντικά στην ψυχική τους ηρεμία καθώς αποτελεί μια μέθοδο για την αποφυγή άγχους και αρνητικών σκέψεων. Οι ανήλικοι με τη συμμετοχή τους σε τέτοιου είδους διαδικασίες, «ξεχνούν» προσωρινά τις σοβαρές καταστάσεις που έζησαν στο παρελθόν, αλλά και το άγχος τους για τη διαδικασία ασύλου και τη μετέπειτα ζωή τους στη νέα αυτή χώρα (άρθρα: 1,5).

Μέσα από τις μόλις δύο έρευνες (άρθρα: 1,5) οι οποίες αναφέρονται στο συγκεκριμένο θέμα, παρατηρείται πως, ενώ θεωρητικά η ενασχόληση με εξωσχολικές δραστηριότητες θεωρείται σημαντική και από τα ίδια τα παιδιά αλλά και από τους επαγγελματίες, λίγα στοιχεία αναφέρονται σχετικά με τις πρακτικές που ακολουθούν οι κοινωνικοί λειτουργοί με σκοπό την ενίσχυση της συγκεκριμένης διαδικασίας. Πιο συγκεκριμένα, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στον συγκεκριμένο τομέα, περιορίζεται σε αυτόν του διοργανωτή. Ο ίδιος, όπως αναφέρεται στις έρευνες,

καλείται να διοργανώσει εκδρομές, επισκέψεις σε μουσεία, κοινωνικές εκδηλώσεις στις οποίες συμμετέχουν τα παιδιά, προβολές ταινιών, ομάδες με αθλητικά ενδιαφέροντα κ.α. (άρθρο: 5).

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί πως παρόλο που θεωρείται σημαντικός από τα παιδιά ο συγκεκριμένος τομέας, αναφέρουν πως σπάνια διοργανώνονται τέτοιου είδους δραστηριότητες στα πλαίσια φιλοξενίας παιδιών. Οι επαγγελματίες συμφωνούν πως, παρόλο που το ενδιαφέρον των παιδιών είναι μεγάλο, δεν είναι συχνή η διοργάνωση τέτοιου είδους δραστηριοτήτων, κυρίως λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων (άρθρο: 5).

5.2.4. Κοινωνικά Δίκτυα

Η σημασία των κοινωνικών δικτύων και των ανθρώπων που περιβάλλουν έναν ασυνόδευτο ανήλικο κατά τη διάρκεια παραμονής του σε κάποιο κέντρο φιλοξενίας, πρέπει να απασχολεί από την πρώτη κιόλας στιγμή τους επαγγελματίες που εργάζονται με αυτόν (άρθρα: 3,5). Οι δεσμοί του παιδιού με κοινωνικές ομάδες όπως αυτές των συνομηλίκων, των συμπατριωτών, των συμμαθητών και της ανάδοχης οικογένειας, βελτιώνουν τη γενικότερη ευημερία του ατόμου. Μέσα από την αλληλεπίδραση του με αντίστοιχες κοινωνικές ομάδες το παιδί νιώθει ευπρόσδεκτο στη χώρα, ξεπερνά την απομόνωση που πιθανώς βίωνε αρχικά αλλά και ανεξαρτητοποιείται γρηγορότερα από τη φροντίδα του ιδρύματος και των επαγγελματιών. Επιπλέον οι σχέσεις αυτές λειτουργούν υποστηρικτικά στο παιδί, παρέχοντας ψυχολογική και συναισθηματική υποστήριξη στις δύσκολες στιγμές που αντιμετωπίζει το παιδί (άρθρα: 3,5).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι αυτοί που πρέπει να αναλάβουν την πρωτοβουλία να αναλάβουν το ρόλο του διαμεσολαβητή και να βοηθήσουν το παιδί να ανακαλύψει τέτοιου είδους ομάδες (άρθρο: 5).

Συγκεκριμένα, η ένταξη του παιδιού στην εκπαιδευτική διαδικασία, όπως προαναφέρθηκε, παίζει τον κυρίαρχο ρόλο για την ανάπτυξη δεσμών ανάμεσα σε συνομηλίκους. Ο κοινωνικός λειτουργός, όπως αναφέρεται στις έρευνες, οφείλει να δώσει ιδιαίτερη σημασία στην τοποθέτηση του παιδιού στο σχολείο, ώστε παράλληλα με την εκπαίδευση να ενταχθεί το παιδί στην κοινωνική ομάδα της σχολικής τάξης και των συμμαθητών (άρθρα: 3,5,9).

Η τοποθέτηση των παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες αποτελεί έναν ακόμη τρόπο ένταξης του παιδιού σε ένα σύστημα αλληλεπιδράσεων το οποίο θυμίζει πολύ

εκείνο της οικογένειάς του. Συγκεκριμένα, σε περίπτωση που η ανάδοχη οικογένεια είναι ίδιας καταγωγής με το παιδί, δημιουργούνται ισχυροί δεσμοί με τα μέλη λόγω της ίδιας γλώσσας, κουλτούρας και συνηθειών (άρθρα: 2,3).

Επίσης, οι επισκέψεις των παιδιών σε εκκλησίες, τζαμιά και χώρους συνάθροισης ανθρώπων ίδιας πολιτιστικής κληρονομιάς με το παιδί, παίζουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία ενός κύκλου γνωριμιών και αλληλεπιδράσεων. Ο κοινωνικός λειτουργός, πρέπει να είναι κατάλληλα ενημερωμένος για την περιοχή στην οποία εργάζεται και τις ομάδες που δραστηριοποιούνται σε αυτή, ώστε να βοηθήσει στην ένταξη του ανηλίκου σε αυτές (άρθρα: 1,5).

Παρόλα αυτά, όπως προκύπτει από το τρίτο άρθρο, οι ενέργειες που μπορεί να κάνει ο κοινωνικός λειτουργός για να συνδράμει στη δημιουργία κοινωνικών δικτύων δεν θα έχουν αποτέλεσμα, αν το ίδιο το παιδί δεν είναι πρόθυμο να συμμετάσχει σε αυτές.

5.2.5. Θρησκεία - Ήθη και Έθιμα

Μέσα από τις έρευνες που μελετήθηκαν παρατηρείται πως, ενώ θεωρητικά δίνεται μεγάλη σημασία στην πολιτιστική κληρονομιά των παιδιών που φτάνουν στη χώρα, λίγα πράγματα αναφέρονται σχετικά με τις πρακτικές των κοινωνικών λειτουργών σε αυτόν τον τομέα (άρθρα: 1,5). Αυτά τα παιδιά δεν χωρίστηκαν μόνο από τους γονείς και τις οικογένειές τους, αλλά και από όλη τη χώρα και τον πολιτισμό τους. Αυτή η αποστασιοποίηση από τους δεσμούς του παιδιού με την πατρίδα του, οδηγεί στην αποξένωσή του από την νέα κοινωνία στην οποία καλείται να επιβιώσει (άρθρο: 5). Επίσης, βασικό στοιχείο για τα ίδια τα άτομα, παίζει η θρησκεία και η ελεύθερη έκφρασή της (άρθρα: 1,5).

Ο κοινωνικός λειτουργός είναι αυτός που οφείλει να φροντίσει για τους δεσμούς του ανηλίκου με την πατρίδα και τη θρησκεία του. Όπως αναφέρεται θα πρέπει πρώτα ο ίδιος να εξοικειωθεί με την πολιτιστική κληρονομιά του και να συμπεριλάβει στο καθημερινό πρόγραμμα των παιδιών στοιχεία της πατρίδας τους (άρθρο: 5).

Το φαγητό αποτελεί ένα από τα βασικά αυτά στοιχεία. Κάποιοι κοινωνικοί λειτουργοί πηγαίνουν με τα παιδιά σε εστιατόρια με φαγητό της πατρίδας τους, ενώ άλλοι φροντίζουν το φαγητό που σερβίρεται στο πλαίσιο να ανταποκρίνεται στις διατροφικές συνήθειες των παιδιών (άρθρο:1). Σε ορισμένες περιπτώσεις αναφέρθηκε

πως τα παιδιά πρέπει να μπορούν να κανονίζουν το δικό τους πρόγραμμα ή ακόμα και να μαγειρεύουν τα ίδια ανά τακτά χρονικά διαστήματα (άρθρο: 5).

Όσον αφορά τη θρησκεία, όπως αναφέρθηκε, στην πλειονότητα των περιπτώσεων αποτελεί στήριγμα και κινητήριο δύναμη για τα ίδια τα παιδιά. Η έκφραση της θρησκείας είναι δικαίωμα όλων των ανθρώπων ανεξαιρέτως της περιοχής στην οποία βρίσκονται (άρθρο: 5). Ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να υποστηρίζει το παιδί στην έκφραση αυτή παρέχοντας όλα τα απαραίτητα μέσα, είτε αυτά αφορούν ειδικά θέματα (Κοράνι, στρώματα προσευχής) είτε πιο γενικά, όπως τη διοργάνωση παραδοσιακών εορτών ή την δικτύωσή του με άτομα ίδιας θρησκείας (άρθρα: 1,5).

5.2.6. Ασύλο

Κάθε ανήλικος που φθάνει σε μια χώρα και θεωρείται ασυνόδευτος ανήλικος πρόσφυγας έχει δικαίωμα να ζητήσει παροχή πολιτικού ασύλου από τη χώρα στην οποία φιλοξενείται. Όσον αφορά τη διαδικασία ασύλου σε ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους εμφανίζονται, και στις δύο έρευνες οι οποίες περιέχουν τον συγκεκριμένο τομέα (άρθρα: 5,9), με την ίδια συχνότητα, δύο μεγάλα προβλήματα.

Το πρώτο από αυτά είναι η έλλειψη κατάλληλης ενημέρωσης των διαδικασιών στο παιδί (άρθρα: 5,9). Τις περισσότερες φορές η ενημέρωση για τις διαδικασίες γίνεται βιαστικά και μέσω γραφειοκρατικών διαδικασιών με αποτέλεσμα το παιδί να μην κατανοεί τις έννοιες που του αναλύονται, να μπερδεύεται και να αγχώνεται με τις διαδικασίες. Αποτελεί υποχρέωση του κοινωνικού λειτουργού η σωστή ενημέρωση των παιδιών με τρόπο φιλικό και προσαρμοσμένο στο επίπεδο ωριμότητάς τους (άρθρα: 5,9). Στο σημείο αυτό υπάρχει και ο αντίλογος, που αναφέρει πως ενώ η διαδικασία ενημέρωσης ακολουθείται πιστά, τα παιδιά λόγω της ηλικίας τους δεν είναι ικανά να κατανοήσουν πλήρως τις νομικές διαδικασίες (άρθρο: 5).

Το δεύτερο πρόβλημα συναντάται στο χρόνο αναμονής από την ημερομηνία αίτησης ασύλου μέχρι την ημερομηνία της τελικής απόφασης (άρθρα: 5,9). Τα παιδιά όλο αυτό το διάστημα βιώνουν την αβεβαιότητα και δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στο περιβάλλον, ιδιαίτερα αν δεν έχουν ξεκινήσει οι διαδικασίες ένταξής τους στην εκπαίδευση. Η αναμονή αυτή εκτός από την επίπτωση που έχει στην ψυχολογία των παιδιών μπορεί να προκαλέσει και μεγαλύτερα προβλήματα.

(άρθρα: 5,9). Πολλές φορές για να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες χρειάζονται μήνες ή και χρόνο με αποτέλεσμα τα παιδιά που είναι κοντά στην ηλικία ενηλικίωσης να αξιολογηθούν ως ενήλικες χάνοντας τα πλεονεκτήματα που θα είχαν ως ανήλικοι. Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να υποστηρίζει το παιδί κατά τη διάρκεια της αναμονής (άρθρα: 5,9).

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού κατά τη διαδικασία ασύλου είναι αρχικά να κρίνει αν πρέπει ή όχι ένα παιδί να υποβάλει αίτηση ασύλου. Αν ο κοινωνικός λειτουργός το κρίνει απαραίτητο πρέπει να βοηθά και να υποστηρίζει το παιδί στην όλη διαδικασία (άρθρα: 5,9). Το παιδί πρέπει να ενημερώνεται για οποιαδήποτε διαδικασία με τρόπο απλό και φιλικό και λόγο προσαρμοσμένο στο επίπεδο εκπαίδευσής του. Λόγω της πολυπλοκότητας του συστήματος ασύλου ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να είναι εξοικειωμένος με τη νομοθεσία, τις λειτουργίες του συστήματος αλλά και να έχει γύρω του ένα δίκτυο ατόμων αξιοποιώντας το προς όφελος του παιδιού (άρθρα: 5,9). Βασικό του μέλημα είναι η συνδρομή του σε πρακτικά - διαδικαστικά θέματα, καθώς και η ψυχολογική του στήριξη στην ψυχοφθόρα αυτή διαδικασία (άρθρο: 5).

5.2.7. Αναζήτηση και Επανένωση Οικογενείας

Η αναζήτηση της οικογενείας παρόλο που αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα στις πρακτικές των κοινωνικών λειτουργών με ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες, διακρίνεται από την έρευνα πως δεν τονίζεται ιδιαίτερα η σημασία του. Λίγες από τις έρευνες που συμπεριλήφθηκαν στο δείγμα είχαν στοιχεία για τις μεθόδους αναζήτησης που ακολουθούν οι επαγγελματίες (άρθρα: 5,9). Βασικός τρόπος αναζήτησης, όπως προέκυψε από την ανάλυση μιας εκ των ερευνών (άρθρα: 5,9), είναι η χρήση του σχετικού προγράμματος του Ερυθρού Σταυρού, το οποίο μέσα από ένα οργανωμένο σύστημα επιτρέπει τον εντοπισμό των μελών οικογενειών που έχουν διασκορπιστεί, παρέχοντας και τους απαραίτητους τρόπους επικοινωνίας.

Η απόφαση αν το παιδί θα πρέπει να κάνει χρήση του προγράμματος λαμβάνεται από τον κοινωνικό λειτουργό μαζί με το παιδί. Πρέπει πρώτα να διασφαλιστεί ότι η διαδικασία γίνεται για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και ξεκινά μόνο όταν υπάρχει πλήρης συναίνεση του ανηλίκου (άρθρο: 5). Οι περισσότεροι από τους επαγγελματίες υποστηρίζουν πως ο εντοπισμός της οικογένειας είναι πολύ σημαντικός και βοηθά τα παιδιά να σχεδιάσουν καλύτερα το μέλλον τους. Άλλοι επαγγελματίες παραμένουν σκεπτικοί με τη διαδικασία καθώς

υποστηρίζουν πως μπορεί να έχει σοβαρά αποτελέσματα στην ψυχοσύνθεση του ανηλίκου σε περίπτωση θανάτου κάποιου γονέα (άρθρο: 9). Στοιχεία δείχνουν πως σχετικά με το συγκεκριμένο τομέα δεν υπάρχει ενημέρωση προς τα παιδιά, τα περισσότερα των οποίων δεν γνώριζαν όχι απλά τη διαδικασία, αλλά ούτε καν την ύπαρξη του προγράμματος (άρθρο: 5). Πολλά από αυτά τα παιδιά, όπως τονίζουν οι επαγγελματίες, μπορεί να είχαν ενημερωθεί κατά τις πρώτες ημέρες παραμονής τους στη χώρα και να μην το θυμούνται λόγω του μεγάλου όγκου πληροφοριών που έλαβαν σε λίγο χρονικό διάστημα (άρθρα: 5,9). Για το λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητο οι υπηρεσίες να ενημερώνουν συστηματικά τα παιδιά, να εξηγούν αναλυτικά τις διαδικασίες και να κρατάνε γραπτά κείμενα. Τέλος η καλύτερη πρακτική είναι να βάλουν στο πρόγραμμα διαδικασιών, που θα ακολουθήσει το παιδί, την «αναζήτηση οικογένειας», το οποίο θα δώσουν και με τη μορφή αντιγράφου στο παιδί (άρθρο: 5).

Η υποχρέωση της «αποκατάστασης οικογενειακών δεσμών» βαραίνει τους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς. Αυτοί είναι οι εκπρόσωποι των παιδιών σε όλες τις διαδικασίες. Συμπληρώνουν την αντίστοιχη αίτηση και συγκεντρώνουν όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά για την έναρξη της διαδικασίας, τα οποία αποστέλλουν στον ερυθρό σταυρό (άρθρο: 9). Τα ίδια τα παιδιά δεν έρχονται σε επαφή με εργαζόμενους στον ερυθρό σταυρό και δεν συμμετέχουν στη διαδικασία (άρθρο: 9).

Στο σημείο αυτό τονίζεται ο σημαντικός ρόλος που αναλαμβάνει ο κοινωνικός λειτουργός. Ο ίδιος πρέπει να είναι αρκετά προσεκτικός στη συμπλήρωση των αιτήσεων, καθώς αν αυτή γίνει βιαστικά και χωρίς να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στα στοιχεία που συμπληρώνονται, η αναζήτηση δεν θα επιφέρει αποτελέσματα (άρθρο: 9). Σύμφωνα με τους επαγγελματίες, για να γίνει πιο αποτελεσματική η διαδικασία θα έπρεπε κάθε παιδί που απευθύνεται στις υπηρεσίες αναζήτησης να μπορεί να συναντάται προσωπικά με τους εργαζόμενους του ερυθρού σταυρού (άρθρο: 9). Τα παιδιά όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο αντιμετωπίζουν κάποιες φορές τους υπεύθυνους στο πλαίσιο που φιλοξενούνται με επιφυλακτικότητα, μη αποκαλύπτοντας πληροφορίες για τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειάς τους (άρθρα: 1,8). Το να συμμετέχουν οι ίδιοι στη διαδικασία, λειτουργεί βοηθητικά καθώς είναι πιθανό να δώσουν περισσότερα στοιχεία που πιθανώς απέκρυπταν, τα οποία θα οδηγήσουν στον εντοπισμό της οικογένειας (άρθρο: 9).

Όσον αφορά την επανένωση της οικογένειας, λίγα στοιχεία δίνονται από τις έρευνες (άρθρα: 5,9). Η πλειοψηφία των παιδιών επιθυμεί την επανένωση με την οικογένειά τους, όχι όμως τον επαναπατρισμό (άρθρο: 5). Έπειτα από τη διαδικασία αναζήτησης, αν αυτή φέρει αποτελέσματα, τα παιδιά μπορούν να έχουν συχνή επικοινωνία με τους γονείς τους και να ζητήσουν την επανένωση μαζί τους. Η συγκεκριμένη διαδικασία εφαρμόζεται σπάνια γιατί θεωρείται χρονοβόρα και γραφειοκρατική (άρθρα: 5,9). Στις περιπτώσεις όμως που είναι εφικτή, ο κοινωνικός λειτουργός έχει να αναλάβει δύο σημαντικές ευθύνες. Η πρώτη αφορά την κατάλληλη προετοιμασία του παιδιού για αυτή τη συνάντηση. Θεωρείται από πολλούς επαγγελματίες πως η διαδικασία της επανένωσης μπορεί να είναι αγχωτική για τον ανήλικο, ιδιαίτερα αν οι γονείς αναζητούν στήριξη από αυτόν. Το παιδί σε μια τέτοια περίπτωση μπορεί να μην μπορεί να αντιμετωπίσει τέτοιου είδους ευθύνη (άρθρο:5). Η δεύτερη αφορά την προσεκτική διασταύρωση στοιχείων μεταξύ των παιδιών και των υποστηριζόμενων «γονέων». Οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί με τους γονείς που διεκδικούν επανένωση με τα παιδιά τους, καθώς υπάρχει κίνδυνος να είναι άτομα που ανήκουν σε δίκτυο παράνομης διακίνησης παιδιών. Η προσεκτική εξέταση των στοιχείων αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επανένωση και σε περίπτωση αμφιβολίας μπορεί να ζητηθεί μέχρι και εξέταση DNA (άρθρο:5).

5.3. Προετοιμασία και Έξοδος από το Πλαίσιο.

Στο συγκεκριμένο άξονα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα όσον αφορά το κομμάτι της προετοιμασίας των ανηλίκων για την έξοδό τους από το πλαίσιο και η περίοδος μετά από αυτή.

Οι πρακτικές των κοινωνικών λειτουργιών στο στάδιο της προετοιμασίας των ανηλίκων, όπως προέκυψε από την έρευνα, μπορούν να χωριστούν σε 3 βασικές κατηγορίες: Ο καθορισμός της ηλικίας στην οποία πρέπει να αποχωρεί ο ανήλικος από το πλαίσιο, η αξιολόγηση των αναγκών του και ο σχεδιασμός του πλάνου για το μέλλον του και τέλος η κατάλληλη προετοιμασία και εκπαίδευσή του για τις προκλήσεις της αυτόνομης ζωής. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στις πρακτικές δεξιότητες τις οποίες πρέπει να αποκτήσει ο ανήλικος αλλά και στη συμμετοχή του ίδιου στο σχεδιασμό του πλάνου για αυτόν. Έπειτα από την αποχώρησή του από το πλαίσιο, γίνεται λόγος για τις έννοιες της κοινωνικής ένταξης, κοινωνικής ενσωμάτωσης και το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού σε αυτές.

5.3.1. Μετάβαση στα Δεκαοκτώ

Η ηλικία των δεκαοκτώ (18) ετών για ένα απλό παιδί σηματοδοτεί την ενηλικίωσή του. Το γεγονός της ενηλικίωσης ενός ατόμου δεν φέρνει πάντα ουσιαστικές αλλαγές στη ζωή του. Το παιδί είναι το ίδιο άτομο που ήταν στα δεκαεπτά (17) χωρίς να αλλάξουν σημαντικοί τομείς της ζωής του, όπως αυτή της κατοικίας του ή των υποχρεώσεών τους (άρθρα: 2,4). Δεν συμβαίνει το ίδιο και με τα παιδιά που έχουν χωρισθεί από τις οικογένειές τους και διαμένουν σε Κέντρα Φιλοξενίας. Οι νομικές διαδικασίες αλλάζουν μετά την ενηλικίωση του ατόμου, αναγκάζοντάς το να αποχωρήσει από το πλαίσιο και να περάσει στην αυτόνομη ζωή (άρθρα: 2,4,5,9).

Οι περισσότερες έρευνες από αυτές που συμπεριλήφθησαν στο δείγμα (άρθρα: 2,4,5,7) αναφέρουν πως τα ίδια τα παιδιά δεν αισθάνονται έτοιμα για μια τέτοια μετάβαση. Την ίδια άποψη φαίνεται πως υποστηρίζουν και η πλειοψηφία των επαγγελματιών που εργάζονται με ανηλίκους. Οι κοινωνικοί λειτουργοί οφείλουν να φροντίζουν ώστε τα παιδιά να μην φεύγουν από το πλαίσιο αν δεν θεωρηθούν έτοιμα και ότι μπορούν πια μόνα τους να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις της αυτόνομης ζωής (άρθρα: 4,5). Κάποιοι από αυτούς μάλιστα, υποστηρίζουν πως τα παιδιά πρέπει να αποκτήσουν το δικαίωμα να μπορούν να διαμένουν στο πλαίσιο έως τα είκοσι ένα

(21) τους χρόνια (άρθρο:4). Αντίθετα, όμως, με τα όσα προβλέπει ο νόμος για τους ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες συχνά παρατηρείται ότι απομακρύνονται από τα πλαίσια στα δεκάξι με δεκαεπτά τους χρόνια (16-17), κυρίως λόγω πληρότητας των δομών (άρθρα: 4,5). Οι κοινωνικοί λειτουργοί, παρόλο που είναι υποχρεωμένοι να υποστηρίξουν το παιδί έως την ηλικία ενηλικίωσης, όπως δείχνουν οι έρευνες (άρθρα: 4,5) πολλές φορές εξαναγκάζονται από τις αρχές στην πρόιμη απομάκρυνσή τους.

5.3.2. Σχεδιασμός Πλάνου για το Μέλλον

Όσον αφορά την προετοιμασία του παιδιού για την αποχώρησή του από το πλαίσιο, τονίζεται από όλους τους συμμετέχοντες των ερευνών η ανάγκη παρουσίας ειδικού προγράμματος στις δομές φιλοξενίας, κατά τη διάρκεια του οποίου οι ανήλικοι να προετοιμάζονται για τη μετάβασή τους στην ενήλικη ζωή με μια μορφή ημι- ανεξαρτησίας (άρθρα: 2,4). Η ευθύνη προετοιμασίας των ανηλίκων, λόγω της έλλειψης αντίστοιχου προγράμματος, βαραίνει τους κοινωνικούς λειτουργούς. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε μια εκ των ερευνών (άρθρο: 4), η συγκεκριμένη διαδικασία θα πρέπει να ξεκινάει από πολύ νωρίς και να παρέχεται συστηματικά στους ανηλίκους και όχι μόνο σε αυτούς που ετοιμάζονται να φύγουν άμεσα από το πλαίσιο.

Σημαντικό ρόλο, στην προετοιμασία αυτή παίζει ο κοινωνικός λειτουργός ο οποίος δημιουργεί μαζί με το παιδί ένα *πλάνο ζωής* το οποίο συνίσταται να ακολουθήσει ο ανήλικος μετά την έξοδό του από το πλαίσιο (άρθρα: 2,3,4) Ο επαγγελματίας, πριν τη δημιουργία του πλάνου, οφείλει να αξιολογήσει τις ανάγκες του ανηλίκου, ώστε να καθορίσει τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει, αλλά και τη βοήθεια και τη στήριξη που θα του παρέχει σε όλη αυτή τη διαδικασία (άρθρα: 2,4). Η αξιολόγηση αυτή επικεντρώνεται στους τομείς της υγείας και ανάπτυξης, της εκπαίδευσης, της προετοιμασίας του για εργασία, τα κοινωνικά δίκτυα, τις δεξιότητες του ατόμου στη διαχείριση χρημάτων αλλά και σε όποια άλλη πρακτική διαδικασία θεωρείται απαραίτητη για την ανεξάρτητη ζωή (άρθρα: 4,7)

Ο σχεδιασμός του πλάνου αποτελεί μια σημαντική διαδικασία, η οποία σύμφωνα με τους επαγγελματίες θα πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή, βασιζόμενη στα αποτελέσματα της αξιολόγησης αναγκών που προηγήθηκε, αλλά και κυρίως με τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων (άρθρα: 2,4,5).

Αρχικά, τονίζεται πως η διαδικασία θα πρέπει να ξεκινά πολύ νωρίς, ίσως και ένα χρόνο πριν από την ενηλικίωση του παιδιού (άρθρο: 5) Μια άλλη άποψη που

συναντάται συχνά ανάμεσα στους επαγγελματίες είναι πως η προετοιμασία θα πρέπει να γίνεται ουσιαστικά από την πρώτη στιγμή παρουσίας του παιδιού στο πλαίσιο. Ο ανήλικος δηλαδή, εκτός από τη φροντίδα που λαμβάνει θα πρέπει να εκπαιδεύεται σε θέματα ανεξαρτησίας (άρθρο: 4).

Δεύτερο βήμα στο σχεδιασμό του πλάνου αποτελεί η συμμετοχή του ίδιου του παιδιού στη δημιουργία του (άρθρα: 2,4,7). Η διαδικασία θα πρέπει να έχει ως στόχο την ενδυνάμωση του ατόμου μέσα από τη συμμετοχή του σε αυτή. Οι επιθυμίες και τα «θέλω» των παιδιών θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από τους επαγγελματίες, χωρίς αυτό να σημαίνει πως οι ίδιοι δεν έχουν δικαίωμα να παρεμβαίνουν σε αυτά (άρθρα: 2,4,7). Οι ίδιοι οι επαγγελματίες αναφέρουν πως ακούνε προσεκτικά τα σχέδια των παιδιών για το μέλλον τους, τα οποία οι ίδιοι μετά επεξεργάζονται και ξανασυζητούν με τα παιδιά, πριν καταλήξουν στην τελική μορφή του σχεδίου (άρθρο: 4). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε μια εκ τω ερευνών (άρθρο: 4), τα παιδιά σε μια τέτοια ευαίσθητη ηλικία θεωρείται πως έχουν υπερβολικές φιλοδοξίες οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, οπότε μια ενήλικη γνώμη και συμβουλή είναι απαραίτητη για τον καθορισμό ρεαλιστικών στόχων. Οι απόψεις των παιδιών που συμμετείχαν στις έρευνες (άρθρα: 4,5) διαφέρουν από αυτές των επαγγελματιών που προαναφέρθηκαν. Ορισμένοι από τους ανήλικους που πέρασαν από τη διαδικασία σχεδιασμού μέλλοντος αναφέρουν πως οι επιθυμίες τους όχι απλά δεν συμπεριλήφθηκαν στο σχέδιο, αλλά δεν ζητήθηκε καν η γνώμη τους για το θέμα. Τις περισσότερες από αυτές τις φορές ο υπεύθυνος κοινωνικός λειτουργός, είχε ήδη ετοιμάσει ένα πλάνο, το οποίο απλά ζητήθηκε να υπογραφεί από τα παιδιά (άρθρα: 4,5).

Τέλος, στο σχεδιασμό του πλάνου για το μέλλον των παιδιών, όπως αναφέρεται, θα πρέπει να συμμετέχουν όλοι όσοι εμπλέκονται άμεσα με το παιδί και όλοι όσοι νοιάζονται γι αυτό. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει, αν φυσικά συμφωνεί και ο ίδιος ο ανήλικος, να συμβουλευτεί φροντιστές, εκπαιδευτικούς και άλλους επαγγελματίες που σχετίζονται με το παιδί με σκοπό την καλύτερη δόμηση του πλάνου (άρθρο: 4).

5.3.3. Εκπαίδευση σε Καθημερινές Ασχολίες

Παρόλο που οι επαγγελματίες αναγνωρίζουν πως στη διαδικασία προετοιμασίας για τους ασυνόδευτους ανήλικους πρέπει να ακολουθείται μια ολιστική μέθοδος, στην οποία η σημασία των πρακτικών, συναισθηματικών και

διαπροσωπικών δεξιοτήτων να είναι ισοδύναμες, φαίνεται πως δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτή των πρακτικών δεξιοτήτων και γνώσεων (άρθρο: 4). Οι πρακτικές αυτές ικανότητες που πρέπει να αποκτήσουν οι νέοι, αφορούν, τη διαχείριση χρημάτων, τα ψώνια, την προσωπική υγιεινή, την καθαριότητα του σπιτιού, τη μαγειρική κ.α. Αρκετές από τις καθημερινές συνήθειες που θεωρούνται δεδομένες από έναν απλό άνθρωπο, πρέπει να γίνουν αντικείμενο εκμάθησης στα παιδιά (άρθρα: 4,5).

Οι ίδιοι οι ανήλικοι επισημαίνουν πως η μετάβαση στην αυτόνομη ζωή είναι πολύ δύσκολη γι αυτούς καθώς στο πλαίσιο που φιλοξενούνταν δεν αναλάμβαναν καμία υποχρέωση. Στο σημείο αυτό σημαντική θεωρείται και η γνώμη των ειδικών, οι οποίοι συμφωνούν με τα παιδιά και κρίνουν απαραίτητη μια περίοδο ημι-ανεξαρτησίας πριν την απομάκρυνση των παιδιών από το κέντρο (άρθρα: 2,4). Κατά την περίοδο αυτή, όπως επισημαίνεται από τις έρευνες, οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να αναθέτουν ευθύνες στα παιδιά, όπως την ανάθεση για τα ψώνια του σούπερ - μάρκετ, την ανάθεση δουλειών στο πλαίσιο (καθαριότητα δωματίων), την εκπαίδευσή τους στη μαγειρική κ.α. Μέσα από αυτές τις μικρές καθημερινές εργασίες, το παιδί μαθαίνει την έννοια της υπευθυνότητας, καθιστώντας ομαλότερη την προσαρμογή του στην ανεξαρτησία (άρθρα: 4,5).

Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να αναλάβει το ρόλο του εκπαιδευτή σε αυτή τη διαδικασία, εκπαιδεύοντας τον ανήλικο σε βασικές έννοιες όπως αυτές που προαναφέρθηκαν. Ο ρόλος αυτός δεν σταματά με την έξοδο του παιδιού από το πλαίσιο, καθώς ο ίδιος θα πρέπει να παρακολουθεί στενά την πρόοδο του ανηλίκου στις διαδικασίες αυτές κατά την πρώτη περίοδο αυτόνομης διαβίωσης (άρθρο: 4).

5.3.4. Κοινωνική Ενσωμάτωση

Η ενσωμάτωση στην κοινωνία αποτελεί έναν πολύ σημαντικό άξονα για την ομαλή μετάβαση των παιδιών στην ενηλικίωσή τους, καθώς και στην ανεξαρτητοποίηση τους (άρθρα: 2,4). Οι κοινωνικοί λειτουργοί όρισαν την ενσωμάτωση (άρθρο: 2) ως μια διαδικασία κατά την οποία ασυνόδευτοι ανήλικοι και κοινωνία αλληλοπροσαρμόζονται, μια διαδικασία κατά την οποία οι ανήλικοι δεν χρειάζεται να απορρίψουν τις δικές τους αξίες, κουλτούρα και θρησκεία, αλλά να γνωρίσουν τις αξίες, την κουλτούρα και τη θρησκεία που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της χώρας υποδοχής. Η ενσωμάτωση συσχετίζεται με την αποδοχή της κοινωνίας, τη γνώση της γλώσσας και την ύπαρξη κοινωνικών δικτύων (άρθρο: 2).

Η ενσωμάτωση, όσον αφορά τους ασυνόδετους ανήλικους δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί. Υπάρχουν ορισμένοι λόγοι οι οποίοι παρεμποδίζουν και καθυστερούν την ένταξη του παιδιού στην κοινωνία οι οποίοι μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

Η Εκπαίδευση: Το παρελθόν της εκπαίδευσης που έχουν οι ανήλικοι καθιστά έναν σημαντικό εμπόδιο στην ενσωμάτωση τους, καθώς τα παιδιά που γνωρίζουν την καθομιλουμένη γλώσσα της χώρας υποδοχής, έχουν περισσότερες δυνατότητες να ενταχθούν στην κοινωνία πολύ πιο γρήγορα εν συγκρίσει με άλλους ανήλικους που δεν είχαν εφοδιαστεί στο παρελθόν με τις απαραίτητες γνώσεις. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους σε σχολείο, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν φαίνεται έχουν τις κατάλληλες γνώσεις για να βοηθήσουν στην ενσωμάτωση του παιδιού στην τάξη αλλά και πολλές φορές έχουν υψηλές απαιτήσεις από τα παιδιά με αποτέλεσμα την αποστασιοποίησή τους από την εκπαιδευτική διαδικασία (άρθρα: 2,3,9).

Ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να υποστηρίζει τα παιδιά στη διαδικασία της εκπαίδευσης και να τους παρέχει ενδυνάμωση σχετικά με τη διαδικασία ώστε να αποκομίσουν όσα περισσότερα μπορούν από τη φοίτησή τους στο σχολείο. Επιπλέον, οι ίδιοι έρχονται σε επαφή με τους εκπαιδευτικούς για να ενημερωθούν για την πρόοδο και συμπεριφορά του παιδιού (2,3,5,9).

Η Μορφή Φροντίδας (Ιδρυματική και Αναδοχή): Η μορφή φροντίδας που έλαβε ο ανήλικος στο παρελθόν παίζει σημαντικό ρόλο στην κοινωνική ενσωμάτωση του μετά την αποχώρησή από το πλαίσιο. Πολλοί υποστηρίζουν ότι τα παιδιά που έλαβαν ιδρυματική φροντίδα ενσωματώνονται καλύτερα στην κοινωνία υποδοχής καθώς σχηματίζουν ευκολότερα δίκτυα και κάνουν γνωριμίες (άρθρα: 2,3). Επιπλέον, αναφέρεται πως μέσα από τις ανάδοχες οικογένειες, το παιδί μαθαίνει γρηγορότερα για την κοινωνία υποδοχής, την κουλτούρα και τις παραδόσεις της (άρθρα: 2,3). Ωστόσο, και οι δύο μορφές φροντίδας μπορούν να αποτελέσουν εμπόδιο για την ενσωμάτωση των ανηλίκων. Ανήλικοι που έχουν λάβει ιδρυματική φροντίδα τείνουν να συναναστρέφονται με παιδιά που έχουν την ίδια εθνικότητα και έτσι οδηγούνται σε απομόνωση καθώς επιλέγουν να μιλάνε τη δική τους γλώσσα. Οι ανάδοχες οικογένειες αποτελούν εμπόδιο όταν η ίδια η οικογένεια δεν έχει ενσωματωθεί στην κοινωνία (άρθρο: 2).

Ο κοινωνικός λειτουργός ήταν ο υπεύθυνος για την τοποθέτηση του παιδιού σε κάποιο Κέντρο Φιλοξενίας ή σε ανάδοχη οικογένεια. Ο ίδιος καλείται από πολύ ωρίς βάσει της αξιολόγησης κάθε παιδιού να κρίνει ποια από τις δύο μορφές

φροντίδας είναι αποτελεσματικότερη για το κάθε παιδί ξεχωριστά, ώστε αντί για εμπόδιο, να αποτελέσει βοήθημα στη μετέπειτα ενσωμάτωσή του (άρθρα: 2,3).

Η Έλλειψη Δικτύων: Η έλλειψη δικτύων που οδηγεί τους ανήλικους σε αισθήματα μοναξιάς, θεωρείται από τα μεγαλύτερα εμπόδια για την ενσωμάτωση των παιδιών στην κοινωνία. Τα παιδιά που δεν ανέπτυξαν κατά την παραμονή τους στο πλαίσιο ένα δίκτυο συνομηλίκων και ανθρώπων με τους οποίους μπορούν να αλληλεπιδράσουν, παρατηρείται πως δυσκολεύονται αρκετά στην ενσωμάτωσή τους μετά την έξοδο από το πλαίσιο (άρθρα: 2, 3,5).

Όπως προαναφέρθηκε η ανάπτυξη δικτύων αποτελεί βασικό παράγοντα που συμβάλει στην ανεξαρτησία και την ομαλή ενσωμάτωση των παιδιών στην κοινωνία. Ο κοινωνικός λειτουργός θα φροντίσει να εντάξει το παιδί στην εκπαιδευτική διαδικασία, να το φέρει σε επαφή με ομάδες και οργανώσεις στις οποίες μπορεί να ενταχθεί και να το υποστηρίζει συνεχώς σε όλη αυτή τη διαδικασία (άρθρα: 3,5).

Η Οικογένεια: Οι επαγγελματίες αναφέρουν πως ένα βασικό μέσο για την ενσωμάτωση των παιδιών είναι η επικοινωνία με την οικογένεια ή ακόμα και η επίσκεψη στη χώρα υποδοχής έτσι ώστε να αποκατασταθούν οι σχέσεις για να μπορέσει ο ανήλικος να προχωρήσει στη ζωή του (άρθρα: 2, 5,9).

Ο ανήλικος μπορεί να απευθυνθεί στον κοινωνικό λειτουργό της δομής στην οποία διαμένει με σκοπό τον εντοπισμό των μελών της οικογένειάς του, με τη χρήση του αντίστοιχου προγράμματος του Ερυθρού Σταυρού. Ο επαγγελματίας οφείλει να συμμετέχει ενεργά με το παιδί στη συγκεκριμένη διαδικασία (άρθρα: 5,9).

Το άσυλο: Βασικό εμπόδιο ενσωμάτωσης αποτελεί η διαδικασία αίτησης ασύλου. Τα παιδιά για τα οποία δεν έχει εξεταστεί η αίτηση ασύλου μετά την ενηλικίωση και έξοδό τους από το πλαίσιο, βιώνουν την αβεβαιότητα και αντιμετωπίζονται από τον κοινωνικό περίγυρο με τον ίδιο τρόπο. Μη γνωρίζοντας αν θα συνεχίσει η παραμονή τους στη συγκεκριμένη χώρα δεν κάνουν προσπάθεια για ενσωμάτωση σε αυτή (άρθρα: 2,5,9).

Ο κοινωνικός λειτουργός υποστηρίζει συνεχώς τους ανήλικους που έχουν αιτηθεί άσυλο και μέσα από την εμπλοκή τους σε διαδικασίες όπως η εκπαίδευση και η συμμετοχή σε κοινωνικές ομάδες, προσπαθεί να μειώσει το άγχος και την αβεβαιότητα των παιδιών για το αποτέλεσμα του αιτήματος ασύλου (άρθρα: 5,9).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας όπως αναφέρθηκε σε αντίστοιχο κεφάλαιο, οι πρακτικές των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών στην εργασία τους με ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους μπορούν να συνοψιστούν σε τρεις (3) βασικές κατηγορίες. Αρχικά αναφέρονται οι διαδικασίες και οι πρακτικές που ακολουθούνται στην πρώτη επαφή, έπειτα οι πρακτικές κατά τη διάρκεια παραμονής του παιδιού στο πλαίσιο και τέλος οι διαδικασίες προετοιμασίας για την έξοδό του από το πλαίσιο καθώς και μετά την έξοδό του από αυτό.

6.1. Πρώτη Επαφή

Βασικό εύρημα της έρευνας αποτέλεσαν οι πρακτικές που συγκεντρώθηκαν για το πρώτο στάδιο παρέμβασης του επαγγελματία στην εργασία του με ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους. Όσον αφορά τον τομέα της πρώτης επαφής, παρατηρείται πως σε οκτώ από τα εννέα άρθρα των ερευνών του δείγματος (όλα εκτός του άρθρου 4) παρουσιάζονται στοιχεία σχετικά με τις πρακτικές των κοινωνικών λειτουργών στο συγκεκριμένο στάδιο. Γίνεται φανερό λοιπόν πως η περίοδος άφιξης του παιδιού στη χώρα κρίνεται άκρως σημαντική από τους επαγγελματίες για την πορεία της μετέπειτα ζωής του.

Η σημαντικότητα της περιόδου πρώτης υποδοχής του παιδιού κρίνεται πολύ σημαντική. Κατά την πρώτη επαφή ο επαγγελματίας οφείλει να δημιουργήσει ένα αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης με τον ανήλικο ώστε να συλλέξει τις πρώτες πληροφορίες γι αυτόν. Επίσης πρέπει να δημιουργήσει κίνητρα στον ανήλικο για την παραμονή του στη διαδικασία παροχής υπηρεσιών και να τον ενθαρρύνει να διατυπώσει το αίτημα. Η συγκεκριμένη περίοδος εμπεριέχει κρίσιμα σημεία τόσο από την πλευρά του εξυπηρετούμενου, όσο και του επαγγελματία (Ράτσικα, Οικονόμου & Κουκούλη, 2014).

Στην παρούσα έρευνα, βάσει των αποτελεσμάτων που προέκυψαν, ο κοινωνικός λειτουργός καλείται να ανταποκριθεί κατάλληλα σε διαδικασίες αξιολόγησης (αναγκών και ηλικίας), να ξεπεράσει σημαντικά εμπόδια όπως αυτά της έλλειψης εμπιστοσύνης και σιωπής του παιδιού αλλά και να πάρει σημαντικές αποφάσεις για το μέλλον του παιδιού, όπως αυτή της κατάλληλης τοποθέτησής του σε πλαίσιο ή αναδοχή. Όπως προέκυψε από τα αποτελέσματα, παρόλη τη

σημαντικότητα του τομέα, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, οι πρακτικές που ακολουθούνται διαφέρουν από τις προτεινόμενες «καλές πρακτικές» τους επαγγέλματος.

Αξίζει να σημειωθεί πως υπάρχουν αρκετά κρίσιμα σημεία που αναγνωρίζονται στην εργασία των επαγγελματιών με παιδιά που βιώνουν την εγκατάλειψη και χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής και αναγνωρίζονται τόσο από τους εξυπηρετούμενους όσο και από τους επαγγελματίες. Πιο συγκεκριμένα, από την πλευρά των παιδιών, ως κρίσιμα σημεία αναγνωρίζονται η καχυποψία που υπάρχει από τα ίδια τα άτομα για τις υπηρεσίες, η έλλειψη εμπιστοσύνης που συχνά οδηγεί στη δήλωση ψευδών στοιχείων καθώς και η μη αποδοχή του προβλήματος που αντιμετωπίζουν. Από την πλευρά των επαγγελματιών ως κρίσιμα σημεία αναγνωρίζονται οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που οι ίδιοι μπορεί να έχουν και να επηρεάζουν την αντικειμενική αξιολόγηση της κατάστασης καθώς και η ρουτίνα που προκύπτει από την πολύχρονη εργασία τους με ασυνόδευτα παιδιά και οδηγεί σε τυποποιημένες ενέργειες (Ράτσικα, Οικονόμου & Κουκούλη, 2014).

Βάσει της έρευνας, ο χρόνος που αφιερώνεται στο πρώτο αυτό στάδιο παρέμβασης είναι περιορισμένος, κυρίως λόγω φόρτου εργασίας των κοινωνικών λειτουργών και του μεγάλου αριθμού των παιδιών που καλούνται να εξυπηρετήσουν. Οι πληροφορίες για τη σύνταξη του κοινωνικού ιστορικού συγκεντρώνονται σε μια μόλις συνέντευξη η οποία τις περισσότερες φορές θεωρείται ανεπαρκής, καθώς τα παιδιά, όντας επιφυλακτικά με τους επαγγελματίες, καταφεύγουν στη σιωπή ή στην παρουσίαση ψευδών στοιχείων. Σύμφωνα με την Καλλινικάκη (2009), ένα πλήρες κοινωνικό ιστορικό δεν είναι προϊόν μιας και μόνο συνέντευξης αλλά μια συρραφή των στοιχείων που διατυπώνονται σε μια σειρά συνεντεύξεων. Η αξιολόγηση είναι μια συνεχής διαδικασία. Εμπλουτίζεται συνεχώς με νέα στοιχεία που έρχονται στο φως κατά τη διάρκεια της παρέμβασης, τα οποία στοιχεία είναι δυνατόν να οδηγήσουν στην αναθεώρηση των αρχικών συμπερασμάτων.

Τα παιδιά, συνήθως δυσκολεύονται να μιλήσουν ελεύθερα σε κάποιον επαγγελματία ενήλικα, γι αυτό και ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει όχι μόνο να ενθαρρύνει το παιδί να αφηγηθεί την ιστορία του, κάτι που αποτελεί τη συχνότερη μέθοδο των επαγγελματιών σύμφωνα με την έρευνα, αλλά να βρει τον κατάλληλο χρόνο και να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες, οι οποίες θα ευνοήσουν την αφήγηση της ιστορίας (Geldard και Gledard, 2008).

Η αποτελεσματικότερη μέθοδος που προέκυψε από την έρευνα είναι η χρήση της υπομονής και του χρόνου ως θεραπευτικά μέσα. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να είναι διαθέσιμος να αφιερώσει αρκετό χρόνο, ώστε να κερδίσει την εμπιστοσύνη του παιδιού. Σύμφωνα με τους Geldard και Geldard (2008), ένα επαρκές επίπεδο εμπιστοσύνης είναι απαραίτητο για την ανάπτυξη μιας θεραπευτικής σχέσης. Ορισμένες φορές, εξαιτίας του ειδικού βάρους του ζητήματος η διαδικασία απαιτεί μεγάλη υπομονή από τον επαγγελματία καθώς αποδεικνύεται εξαιρετικά χρονοβόρα. Κάτι τέτοιο βέβαια, όπως φαίνεται από τα αποτελέσματα της έρευνας, είναι αρκετά δύσκολο να επιτευχθεί στο πρώτο στάδιο παρέμβασης με αποτέλεσμα οι επαγγελματίες να ακολουθούν ένα διαδικαστικό και τυπικό μοντέλο συγκέντρωσης και αξιολόγησης των πληροφοριών.

Σύμφωνα με τους Milner και O'Byrne (2002), αναγνωρίζονται τρία (3) πρότυπα αξιολόγησης αναγκών στις πρακτικές της κοινωνικής εργασίας με παιδιά:

- Το ανακριτικό μοντέλο στο οποίο ο κοινωνικός λειτουργός ακολουθεί μια καθορισμένη σειρά ερωτήσεων, σημειώνοντας τις απαντήσεις των εξυπηρετούμενων.
- Το διαδικαστικό μοντέλο στο οποίο ο επαγγελματίας συγκεντρώνει τις πληροφορίες βάσει της υπηρεσίας στην οποία εργάζεται με σκοπό να διαπιστώσει εάν οι ανάγκες του εξυπηρετούμενου «ταιριάζουν» στο προφίλ της υπηρεσίας.
- Το μοντέλο ανταλλαγής στο οποίο κάθε άτομο αναγνωρίζεται ως ειδικός στα προβλήματά του και είναι το μοναδικό που μπορεί να τα αξιολογήσει. Οι κοινωνικοί λειτουργοί κατά την εφαρμογή του συγκεκριμένου μοντέλου καλούνται να ακούν προσεχτικά τα λεγόμενα του παιδιού δίνοντας έμφαση στην ιστορία που αυτό περιγράφει και όχι στις υποθέσεις που κάνουν οι ίδιοι.

Το ίδιο διαδικαστικό μοντέλο ακολουθείται τις περισσότερες φορές από τους επαγγελματίες και κατά τη διάρκεια αξιολόγησης των αναγκών. Οι ίδιοι, μέσω της έρευνας, φαίνεται πως συνηθίζουν να καταφεύγουν σε γενικεύσεις, ανάλογα με την ηλικία, το φύλο και την κατάσταση υγείας του παιδιού. Η αξιολόγηση αναγκών των παιδιών, όπως περιγράφεται στα αποτελέσματα, αποτελεί τη βάση για τον καθορισμό των επόμενων βημάτων και τη μετέπειτα πορεία του παιδιού και θεωρείται πολύ σημαντική από τους επαγγελματίες, παράλληλα όμως γίνεται φανερό πως ο συγκεκριμένος τομέας χρήζει ενδυνάμωσης.

Επίσης, σύμφωνα με την εμπειρία άλλων επαγγελματιών, η διαδικασία εκτίμησης αναγκών διαχωρίζεται από το στάδιο της πρώτης υποδοχής και δεν

συμπεριλαμβάνεται σε αυτό, όπως διαπιστώθηκε από τις έρευνες που συμπεριλήφθησαν στο δείγμα της παρούσας μελέτης. Τα κρίσιμα σημεία που αναφέρονται στο συγκεκριμένο κομμάτι αξιολόγησης αφορούν κυρίως την έλλειψη εμπιστοσύνης των παιδιών προς τους επαγγελματίες και την καχυποψία τους για τη χρήση των πληροφοριών που θα αποκαλύψουν. Παράλληλα, από τη θέση των επαγγελματιών ως κρίσιμο σημείο που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής αναγνωρίζονται η τήρηση του επαγγελματικού ρόλου, ο έλεγχος συναισθημάτων και προκαταλήψεων, η εχεμύθεια καθώς και η διάθεση χρόνου (Ράτσικα, Οικονόμου & Κουκούλη, 2014).

Η διαδικασία της αξιολόγησης περιλαμβάνει και το σημαντικό κομμάτι της αξιολόγησης της ηλικίας, τα αποτελέσματα της οποίας είναι καθοριστικά για το μέλλον του ατόμου. Η βιβλιογραφία της κοινωνικής εργασίας δεν αναφέρει θεωρίες ή πρακτικές σχετικά με το συγκεκριμένο τομέα, ενώ οι ίδιοι οι κοινωνικοί λειτουργοί, όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα, δηλώνουν άγνοια για τη συγκεκριμένη διαδικασία. Το βάρος της αξιολόγησης «πέφτει» στους κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι, μην έχοντας την κατάλληλη εκπαίδευση, καθορίζουν την ηλικία κατά προσέγγιση. Όπως αναφέρει το Statement of Good Practice (2004) και το Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά (2009), η διαδικασία αξιολόγησης θα πρέπει να διεξάγεται από ανεξάρτητους επαγγελματίες με τις κατάλληλες γνώσεις και εξοικείωση με το εθνοτικό και το πολιτισμικό υπόβαθρο του παιδιού, οι οποίοι οφείλουν να εξισορροπούν τους σωματικούς, αναπτυξιακούς, ψυχολογικούς, περιβαλλοντικούς και πολιτισμικούς παράγοντες.

Το Children's Legal Center, σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε το Μάιο του 2013, τονίζει τα αδύναμα σημεία της αξιολόγησης ηλικίας των παιδιών και προτείνει κάποιες βασικές πρακτικές οι οποίες θα πρέπει να ακολουθούνται με σκοπό την εξαγωγή έγκυρων αποτελεσμάτων:

- Η διαδικασία να γίνεται από εξειδικευμένο προσωπικό και σε περίπτωση που δεν υπάρχει από έμπειρους κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται χρόνια με ασυνόδευτα παιδιά.
- Το παιδί θα πρέπει πάντα να συνοδεύεται από επίτροπο ο οποίος θα το υποστηρίζει και θα το ενημερώνει καθ όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.
- Η απόφαση θα πρέπει να δίνεται εγγράφως στον εξυπηρετούμενο και να είναι επαρκώς δικαιολογημένη.

- Το δικαίωμα της αμφιβολίας θα πρέπει να λαμβάνεται πάντα υπόψη, καθώς η αξιολόγηση ηλικίας δεν αποτελεί ακριβή επιστημονική μέθοδο.

Σε περίπτωση που ο επαγγελματίας διατηρεί αμφιβολίες για την ηλικία του παιδιού, παραπέμπει τον ανήλικο για ιατρικές εξετάσεις. Ο κοινωνικός λειτουργός, σύμφωνα με την έρευνα, οφείλει να ενημερώνει και να υποστηρίζει το παιδί σε όλα τα στάδια της διαδικασίας. Το Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά (2009), όπως και το Children's Legal Center (2013) αναφέρει πως ο ενδιαφερόμενος πρέπει να ενημερώνεται για τη διαδικασία καθορισμού της ηλικίας, την έκβαση και τις συνέπειές της σε γλώσσα που κατανοεί. Επίσης, επιβάλλεται η έγγραφη γνωστοποίηση του αποτελέσματος της διαδικασίας στον ενδιαφερόμενο.

Επιπλέον, πρέπει να διασφαλίζει πως οι εξετάσεις στις οποίες υποβάλλεται γίνονται με σεβασμό προς την προσωπικότητα του ατόμου. Σχετικά με το συγκεκριμένο κομμάτι το Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά (2009) αναφέρει πως οι σχετικές εξετάσεις δεν πρέπει να επιβάλλονται με μεθόδους εξαναγκασμού ή να είναι πολιτισμικά ακατάλληλες. Πρέπει πάντα να επιλέγεται η λιγότερο προσβλητική μέθοδος και να τηρείται απαρέγκλιτα η αρχή της αξιοπρέπειας του ανθρώπου.

Αποτέλεσμα της διαδικασίας αξιολόγησης της κατάστασης του παιδιού αποτελεί η απόφαση τοποθέτησής του στο καταλληλότερο γι αυτό πλαίσιο. Η απόφαση αυτή, λαμβάνεται από τον κοινωνικό λειτουργό βάσει των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης που προηγήθηκε. Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα, οι επαγγελματίες σπάνια ακολουθούν αυτή τη μέθοδο, αντίθετα επιλέγουν να τοποθετούν τα παιδιά σε πλαίσια ανάλογα με την ηλικία και το φύλο τους. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων παιδιά μικρότερων ηλικιών τοποθετούνται σε ανάδοχες οικογένειες, ενώ τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά σε κέντρα φιλοξενίας.

Η απόφαση τοποθέτησης αποτελεί ένα ακόμα κρίσιμο σημείο για τους επαγγελματίες. Σύμφωνα με τους Wade J, Sirriyeh A, Kohli R, και Simmonds J (2009), η απόφαση τοποθέτησης συνήθως λαμβάνεται από τους κοινωνικούς λειτουργούς τις πρώτες ημέρες μετά την επαφή του εξυπηρετούμενου με το πλαίσιο, χωρίς να παρέχονται οι κατάλληλες συνθήκες και ο απαιτούμενος χρόνος για μια ορθή αξιολόγηση. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο ανήλικος ζητά από την πρώτη κιόλας ημέρα να τοποθετηθεί σε πλαίσιο ή σε ανάδοχη οικογένεια. Η απόφαση για την τοποθέτησή του σε ανάδοχη οικογένεια γίνεται συνήθως ανάλογα με την ηλικία του.

6.2. Παραμονή στο Πλαίσιο

Κατά τη διάρκεια παραμονής των παιδιών στο πλαίσιο, τονίζεται στο σύνολο των ερευνών ο σημαντικός ρόλος που αναλαμβάνει ο κοινωνικός λειτουργός. Ο ίδιος είναι υπεύθυνος τόσο για πρακτικά θέματα, όπως τις καθημερινές ασχολίες του παιδιού, την έκφραση της πολιτισμικής του ταυτότητας, την εισαγωγή του στο σύστημα εκπαίδευσης, την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης αλλά και για περίπλοκες διαδικασίες όπως η αναζήτηση της οικογένειας και η διαδικασία ασύλου. Ο κοινωνικός λειτουργός, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, αναλαμβάνει ποικίλους ρόλους κατά την εργασία του σε ένα πλαίσιο φιλοξενίας ασυνόδευτων παιδιών, όπως αυτούς του μεσολαβητή, του συνηγόρου, του εκπροσώπου, του εμπυχωτή, του συμβούλου και του παιδαγωγού.

Αρχικά, σημαντικό σημείο της έρευνας αποτέλεσε ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στη γενικότερη υγεία (σωματική και ψυχική) του παιδιού. Σε περίπτωση που το παιδί χρειάζεται να υποβληθεί σε ιατρικές εξετάσεις, ο επαγγελματίας οφείλει να υποστηρίξει το άτομο σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, είτε σε θέματα εντελώς διαδικαστικά και γραφειοκρατικά, είτε σε θέματα που αφορούν την ψυχολογική υποστήριξή του. Βασική του μέριμνα αποτελεί η συνεχής ενημέρωση του παιδιού σχετικά με τις διαδικασίες και ο σεβασμός της προσωπικότητάς του και της πολιτισμικής του κληρονομιάς. Στην παρούσα έρευνα, τονίζεται ιδιαίτερα και ο τομέας της ψυχικής και συναισθηματικής ευημερίας του ατόμου, δεν γίνεται αναφορά όμως σε συγκεκριμένες πρακτικές που ακολουθούνται από τους κοινωνικούς λειτουργούς. Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στο συγκεκριμένο τομέα περιορίζεται στην έγκαιρη αναγνώριση των συμπτωμάτων και την παραπομπή τους στο κατάλληλο θεραπευτικό του παιδιού από τον επαγγελματία σε όλα τα επίπεδα παρέμβασής του.

Όπως αναφέρει το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά (2009), τα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να έχουν πρόσβαση στην προληπτική, θεραπευτική και επείγουσα παροχή υγειονομικής περίθαλψης όπως ακριβώς και τα παιδιά που είναι πολίτες της χώρας υποδοχής. Ιδιαίτερη προσοχή εφιστάται στις ανάγκες της σωματικής και πνευματικής τους υγείας που οφείλονται στις προηγούμενες σωματικές στερήσεις και στην κακομεταχείριση, στις αναπηρίες και στις ψυχολογικές συνέπειες της βίας, των τραυματικών εμπειριών και της απώλειας, καθώς και στα αποτελέσματα του ρατσισμού και της ξеноφοβίας που μπορεί να βιώνουν στη χώρα

υποδοχής ή διέλευσης. Για πολλά ασυνόδευτα παιδιά η πρόσβαση σε συμβουλευτικές υπηρεσίες είναι ζωτικής σημασίας για την ανάρρωσή τους

Οι επαγγελματίες, γνωρίζοντας τις δύσκολες συνθήκες στη ζωή αυτών των παιδιών, οφείλουν να έχουν την απαραίτητη εκπαίδευση ώστε να αναγνωρίζουν συμπτώματα ψυχικών και συναισθηματικών διαταραχών, ώστε να παρέμβουν άμεσα. Απαραίτητη θεωρείται και η αξιοποίηση ενός δικτύου επαγγελματιών με σκοπό τη διεπιστημονική διάγνωση του προβλήματος (Kohli, 2007). Σύμφωνα με το Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά (2009), αν το άτομο που υποβληθεί σε ιατρικές εξετάσεις έχει το δικαίωμα να ενημερώνεται για τις διαδικασίες σε γλώσσα που να κατανοεί και να μην εξαναγκάζεται σε οποιαδήποτε εξέταση «θίγει» την πολιτισμική του ταυτότητα.

Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (2014), αναγνωρίζονται οι καλές πρακτικές που πρέπει να ακολουθούνται από τους επαγγελματίες με ασυνόδευτα παιδιά στο τομέα της υγείας τους.

- Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να διασφαλίζει πως το παιδί είναι κάτοχος κάρτας υγείας ή οποιουδήποτε άλλου εγγράφου το οποίο του επιτρέπει να έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης.
- Το παιδί θα πρέπει απαραίτητα να συνοδεύεται σε οποιαδήποτε ιατρική εξέταση ορισθεί, από τον υπεύθυνο κοινωνικό λειτουργό ή τον επίτροπο που του έχει ορισθεί.
- Η ενημέρωση του παιδιού για τις διαδικασίες και τα αποτελέσματά τους πρέπει να παρέχεται σε γλώσσα την οποία το ίδιο κατανοεί και με τρόπο φιλικό προς σε αυτό.
- Η παρουσία διερμηνέα κατά τη διάρκεια των εξετάσεων κρίνεται απαραίτητη.
- Ο ανήλικος θα πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένος για τις διαδικασίες που θα ακολουθήσουν στις οποίες θα πρέπει να έχει δώσει τη συγκατάθεσή του.
- Τα παιδιά δεν θα πρέπει να υποβάλλονται σε άσκοπες ιατρικές εξετάσεις.
- Οι ψυχοκοινωνικές ανάγκες του παιδιού θα πρέπει να έχουν εκτιμηθεί επαρκώς από εξειδικευμένο επαγγελματία και εάν κρίνεται απαραίτητο ο κοινωνικός λειτουργός ενεργεί για την έναρξη θεραπείας.
- Ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να διασφαλίζει ότι ο γιατρός που θα πραγματοποιήσει τις εξετάσεις είναι εξοικειωμένος με την πολιτισμική κληρονομιά

του παιδιού και σέβεται τη διαφορετικότητά του. Επιπλέον οφείλει να διασφαλίσει πως οι διαδικασίες θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στην ηλικία, το φύλο και την κουλτούρα του ατόμου, π.χ. ένα κορίτσι πιθανώς θα προτιμήσει μια γυναίκα ιατρό να αναλάβει τις εξετάσεις.

Ένα ακόμη βασικό σημείο στο οποίο δίνεται ιδιαίτερο βάρος από τους επαγγελματίες αποτελεί η συμμετοχή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία και κατ' επέκταση την κοινωνικοποίησή τους και την ανάπτυξη δικτύων. Η εκπαίδευση, όπως προκύπτει από την έρευνα, θεωρείται εξίσου σημαντική από τους επαγγελματίες όσο και από τα ίδια τα παιδιά. Και οι δύο πλευρές θεωρούν πως η συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία λειτουργεί βοηθητικά στην εξέλιξη των παιδιών. Σύμφωνα με την Κανδυλάκη (2009), η εκπαίδευση αποτελεί τη μοναδική, ενδεχομένως ευκαιρία κοινωνικής ένταξης και συμμετοχής για τα παιδιά που ζουν σε συνθήκες φτώχειας, διακρίσεων και κοινωνικού αποκλεισμού. Η προσβασιμότητα στη γνώση και την πληροφόρηση συνιστούν βασικές προϋποθέσεις για τη διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, αλλά και αποτελούν τις βάσεις για μια ελεύθερη κοινωνία. Σημαντικό έργο της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι και η απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων και κριτικής σκέψης που στοχεύουν στην ενεργό κοινωνική συμμετοχή και την ένταξη των μαθητών στην κοινωνία.

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά (2009), η πρόσβαση των ασυνόδευτων παιδιών στη βασική εκπαίδευση πρέπει να διέπεται από τους κανόνες που ισχύουν για όλα τα παιδιά που είναι πολίτες της χώρας υποδοχής. Τα σχολεία οφείλουν να υιοθετήσουν ευέλικτη και ευπρόσδεκτη προσέγγιση στη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών και να τους παρέχουν υποστηρικτικά μαθήματα δεύτερης γλώσσας. Επιβάλλονται τόσο ο σχεδιασμός εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος για κάθε ασυνόδευτο παιδί όσο και η διασφάλιση της τακτικής παρακολούθησης των σχολικών μαθημάτων. Οι εκπαιδευτικές αρχές οφείλουν να επιδεικνύουν αυστηρότητα στη μαθητική βία και στις παρενοχλήσεις που πλήττουν τα ασυνόδευτα παιδιά και να υιοθετούν σχετικά προληπτικά μέτρα. Προκειμένου να διατηρήσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα, τα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να έχουν πρόσβαση σε διδασκαλία στη μητρική τους γλώσσα. Επαγγελματική και τεχνική κατάρτιση πρέπει να παρέχεται στα μεγαλύτερης ηλικίας ασυνόδευτα παιδιά, καθώς αυτό ενισχύει τις δυνατότητες αντιμετώπισης της ζωής τους στο μέλλον.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί, όπως προκύπτει από την έρευνα, δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην προετοιμασία του παιδιού για την ένταξή του στο σχολείο. Τα παιδιά παρακολουθούν μαθήματα στο πλαίσιο με σκοπό την εκμάθηση της γλώσσας της χώρας υποδοχής και την ομαλότερη ένταξή τους στη διαδικασία. Οι υποχρεώσεις που αναφέρονται από τους κοινωνικούς λειτουργούς κατά τη διάρκεια φοίτησης των παιδιών στο σχολείο, πολύ εύστοχα παρομοιάζονται με αυτές των γονέων. Ο επαγγελματίας οφείλει να ενημερώνεται συστηματικά για την πρόοδο του μαθητή, να παρεμβαίνει σε περίπτωση που αυτός δημιουργεί προβλήματα, αλλά και να τον υποστηρίζει καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας (*Statement of Good Practice, 2004*).

Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (2014), όσον αφορά τον τομέα της εκπαίδευσης αναφέρονται οι πρακτικές που πρέπει να ακολουθούνται από τους υπεύθυνους κοινωνικούς λειτουργούς. Πιο συγκεκριμένα:

- Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να πραγματοποιήσει τις απαραίτητες ενέργειες για την επιτυχή εγγραφή του παιδιού σε σχολείο ή άλλο εκπαιδευτικό ίδρυμα βάσει της αξιολόγησης που ο ίδιος πραγματοποίησε.
- Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να επικοινωνεί συχνά με το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου και να ενημερώνεται για την πρόοδο και τη συμπεριφορά του σε αυτό.
- Ο ίδιος θα πρέπει να είναι παρών σε συσκέψεις και συναντήσεις γονέων-καθηγητών.
- Ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να συζητά και να ενημερώνει τους δασκάλους του παιδιού σχετικά με προκλήσεις και ανησυχίες που ο ίδιος έχει.
- Ο ίδιος θα πρέπει να συζητά με το παιδί τις προκλήσεις και τα προβλήματα που αυτό αντιμετωπίζει και να σχεδιάζει την κατάλληλη υποστήριξη μέσα από τη συνεργασία με άλλους φορείς, για παράδειγμα ΜΚΟ, που μπορεί να παρέχουν ταχύρυθμα μαθήματα γλώσσας ή ενισχυτική διδασκαλία.

Ένα βασικό κώλυμα που αναφέρθηκε στο συγκεκριμένο τομέα είναι η επιθυμία κάποιων παιδιών να μην ολοκληρώσουν την εκπαίδευσή τους αλλά να εργαστούν με σκοπό να στηρίξουν τις οικογένειές τους. Στο σημείο αυτό ο κοινωνικός λειτουργός καλείται να ενθαρρύνει το παιδί να συνεχίσει την εκπαιδευτική διαδικασία, τονίζοντας τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματά της σε ένα καλύτερο επίπεδο ζωής για το παιδί. Όπως αναφέρει και η Κανδυλάκη (2009) η

άγνοια ή η περιορισμένη γνώση της γλώσσας που ομιλείται από την πλειονότητα αλλά και το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο παρεμποδίζει την πρόσβαση στην πληροφόρηση, την αξιοποίηση ευκαιριών κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης, αλλά και την προσβασιμότητα σε σταθερή εργασία, παρατείνοντας τις συνθήκες του κοινωνικού αποκλεισμού και των κοινωνικών διακρίσεων.

Όσον αφορά την εργασία των ασυνόδευτων παιδιών και παιδιών που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους, το Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά (2009), αναφέρει πως με τη χορήγηση της άδειας ή άλλου τίτλου διαμονής στη χώρα υποδοχής μπορεί να επιτρέπεται στα μεγαλύτερης ηλικίας ασυνόδευτα παιδιά να εργαστούν ενώ άλλα ενδέχεται να επιθυμούν να εργαστούν αντί να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους. Στα ασυνόδευτα παιδιά που επιθυμούν να εργαστούν πρέπει να παρέχονται υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού και υποστήριξης από τον αρμόδιο κοινωνικό λειτουργό / υπεύθυνο για τη φροντίδα τους, ώστε να τα συνδράμουν και να εξετάσουν τις διαθέσιμες επιλογές και να κατανοήσουν το πλαίσιο της απασχόλησης στη χώρα υποδοχής. Είναι επιθυμητό να αισθάνονται τα ασυνόδευτα παιδιά ότι έχουν καθοδήγηση κατά την αναζήτηση εργασίας και να μην εισέρχονται στην αγορά εργασίας αμέσως μετά την άφιξη στη χώρα υποδοχής. Απαιτείται ιδιαίτερη μέριμνα ώστε να διασφαλιστεί ότι δεν ασκείται εξαναγκασμός ή πίεση στα νεαρά άτομα για να εργαστούν και όσοι εργάζονται με ασυνόδευτα παιδιά οφείλουν να διασφαλίσουν ότι είναι εύλογες οι συνθήκες απασχόλησης και ότι δεν συνιστούν εκμετάλλευση οι συνθήκες εργασίας.

Στα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να επιτρέπεται η πρόσβαση στην αγορά εργασίας με τους ίδιους όρους που προβλέπονται για τα παιδιά που είναι πολίτες της χώρας υποδοχής. Η πρόσβαση πρέπει να διέπεται από την εθνική νομοθεσία της χώρας υποδοχής όσον αφορά στα όρια ηλικίας, στο κατώτατο επίπεδο αμοιβής, στους κανονισμούς υγείας και ασφάλειας και σε οιαδήποτε άλλη σχετική εγγύηση. Τα εργαζόμενα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να καταγράφονται στην αρμόδια διοικητική δομή και να υπάγονται σχετικά σε όλες τις διοικητικές διαδικασίες που προβλέπονται για τα παιδιά που είναι πολίτες της χώρας υποδοχής (*Statement of Good Practice, 2004*).

Το σχολείο ως θεσμός, σύμφωνα με την Κανδυλάκη (2009), αντικατοπτρίζει σε μικρογραφία τις κοινωνικές συνθήκες που θα έχουν να αντιμετωπίσουν τα παιδιά αφού αποχωρήσουν από το πλαίσιο. Αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς φορείς κοινωνικοποίησης και παίζει καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία κοινωνικών δικτύων

και παρέας συνομηλίκων. Οι κοινωνικοί λειτουργοί, βάσει των αποτελεσμάτων, στον τομέα της κοινωνικοποίησης των παιδιών στο σχολείο δεν έχουν ενεργό ρόλο, καθώς τα ίδια τα παιδιά είναι αυτά που καλούνται μέσα από τη διαδικασία να ενταχθούν σε σύνολα.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014) τα ασυνόδευτα παιδιά και τα χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά είναι πιο ευάλωτα στον κοινωνικό αποκλεισμό από άλλες πληθυσμιακές ομάδες. Τα παιδιά αυτά έχουν ιδιαίτερες ανάγκες και οι υπεύθυνοι κοινωνικοί λειτουργοί τους πρέπει να διασφαλίσουν πως θα τους παρέχουν κάθε δυνατό μέσο για την ομαλότερη ένταξή τους στη νέα κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, για την **κοινωνική ένταξη** των παιδιών θεωρείται σημαντική η συμμετοχή τους σε μικτές ομάδες ατόμων. Οι κοινωνικοί λειτουργοί οφείλουν να παρέχουν στα παιδιά τις κατάλληλες ευκαιρίες για εκπαίδευση και κατάρτιση ως μέσο καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης σημαντική θεωρείται και η συμμετοχή τους σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες και στην πολιτιστική ζωή της περιοχής, τα οποία αυξάνουν τις ευκαιρίες για αλληλεπίδραση με τους συνομηλίκους και τους ενήλικες της κοινωνίας υποδοχής. Τέλος, αναφέρεται και η επαφή των παιδιών με άτομα ίδιας εθνικής ή πολιτισμικής ταυτότητας με αυτά, ως μέσο έκφρασης της πολιτισμικής τους κληρονομιάς, όχι όμως ως μέσο ένταξης στην πολιτισμική ταυτότητα της νέας κοινωνίας.

Ο ρόλος των επαγγελματιών στο συγκεκριμένο τομέα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, γίνεται περισσότερο φανερός σε περιπτώσεις επικοινωνίας του παιδιού με άτομα ίδιας καταγωγής με αυτό, στις οποίες ο επαγγελματίας θα αποτελέσει το διαμεσολαβητή. Εκτός από την ένταξή του στην εκπαιδευτική διαδικασία, παρατηρείται πως στην παρούσα έρευνα, δεν αναλύεται ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού αναλυτικά στην ένταξη του παιδιού σε μικτές ομάδες ατόμων. Επισκέψεις σε τζαμιά, εκκλησίες, και χώρους συνάθροισης είναι οι βασικοί τρόποι ένταξης του παιδιού σε μια ομάδα συμπατριωτών του. Για το λόγο αυτό τονίζεται στην έρευνα η κατάλληλη ενημέρωση του κοινωνικού λειτουργού για την περιοχή στην οποία εργάζεται και τις οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτή. Σύμφωνα με τον Ζαϊμάκη (2010), η αναζήτηση οργανώσεων και η κατάλληλη αξιοποίησή τους σε μια κοινότητα αποτελεί σημαντικό κομμάτι στην πρακτική των επαγγελματιών.

Η διαδικασία κοινωνικής ένταξης του ανηλίκου στη χώρα υποδοχής αναφέρεται ως λειτουργία της Κοινωνικοποίησης και Εμψύχωσης και σχετίζεται με

την εκμάθηση των δικαιωμάτων, των υποχρεώσεων και των κοινωνικών ρόλων στον ανήλικο. Αυτό συνδέεται άμεσα με την εκπαίδευσή του στο να αποκτήσει την ικανότητα να συνδιαλέγεται με δημόσιες υπηρεσίες άμεσης προτεραιότητας για την κάλυψη των αναγκών του. Σχετίζεται επίσης με την προώθηση της κοινωνικής του ένταξης, μέσα από την υλοποίηση δραστηριοτήτων άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού και των προκαταλήψεων. Αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί από την ένταξή του σε ομάδες ενδιαφερόντων, ομάδες δράσης, προγράμματα κατάρτισης και απασχόλησης και από την παρακολούθηση πολιτιστικών δρώμενων. Καίριο σημείο η πεποίθηση ότι είναι ικανός να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των κοινωνικών συναλλαγών (Ράτσικα, Οικονόμου & Κουκούλη, 2014).

Τα κρίσιμα σημεία που αναγνωρίζονται στη συγκεκριμένη λειτουργία από την πλευρά του παιδιού είναι η καχυποψία, η αμφισβήτηση και επιθετικότητα προς πρόσωπα και φορείς, τα οποία σχεδόν πάντα οφείλονται στη χαμηλή αυτοεκτίμηση και σε αρνητικές προσλαμβάνουσες κατά τη διαδικασία της κοινωνικοποίησής του. Στα πλαίσια αυτής της αμφισβήτησης μπορεί να εμφανιστεί σχολική αποτυχία και αδυναμία στην κατάκτηση νέων στόχων. Όσον αφορά τον κοινωνικό λειτουργό, σημαντικό είναι να υπάρχει πίστη στις δυνατότητες του εφήβου, χωρίς αυτές να υποτιμούνται ή να υπερεκτιμούνται. Κατ' επέκταση η ενίσχυση και η εμπύχωση του εφήβου, ώστε να μάθει να διαχειρίζεται την απόρριψη ή την αδιαφορία από τους άλλους, που συνήθως οφείλεται σε προκαταλήψεις και στερεότυπα, είναι πολύ βασική. Αυτό προϋποθέτει να μην έχει καταβληθεί ο επαγγελματίας από πιθανά αισθήματα ματαίωσης, κούρασης και παραίτησης (Ράτσικα, Οικονόμου & Κουκούλη, 2014).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί, όπως φαίνεται από τα αποτελέσματα, αναφέρονται και στη σημασία της πολιτισμικής κληρονομιάς και της θρησκείας στη ζωή ενός ατόμου, λίγες όμως φορές συνεισφέρουν σε αυτή. Μόλις δύο από τις εννέα έρευνες αναφέρθηκαν ξεχωριστά στο κομμάτι της θρησκείας για το οποίο έχουν ολοκληρωτικά την ευθύνη οι επαγγελματίες, είτε σε ειδικά θέματα (Κοράνι, στρώματα προσευχής) είτε σε γενικά όπως τη διοργάνωση παραδοσιακών εορτών.

Σύμφωνα με το Statement of Good Practice (2004) και το Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα Παιδιά (2009), τα παιδιά που ανήκουν σε εθνοτικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες σε μια ξένη γι' αυτά χώρα έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν την πολιτισμική τους ζωή, να πρεσβεύουν και να ασκούν τη θρησκεία τους και σε όλη αυτή τη διαδικασία οφείλουν να λαμβάνουν την κατάλληλη στήριξη, αλλά

παράλληλα να μεριμνάται ότι οι πολιτισμικές παραδόσεις που είναι επιβλαβείς για τα παιδιά δεν διαιωνίζονται.

Επιπλέον, ένας ακόμη τομέας δραστηριοποίησης, είναι η ενασχόληση του παιδιού με εποικοδομητικές δραστηριότητες κατά τον ελεύθερο χρόνο του. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011), αναφέρεται πως κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που υποδέχεται ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά χωρισμένα από την οικογένειά τους οφείλει να τους παρέχει πρόσβαση σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, όπως αυτές των εγκαταστάσεων δημιουργικού παιχνιδιού και αθλητικών δραστηριοτήτων, ανάλογα με την ηλικία τους.

Βάσει των αποτελεσμάτων, ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει το ρόλο του διοργανωτή σε εκδηλώσεις σχετικές με την πολιτισμική ταυτότητα του παιδιού, εκπαιδευτικές εκδρομές και αθλητικές δραστηριότητες. Όπως προκύπτει όμως, κάτι τέτοιο συναντάται σπάνια, κυρίως λόγω έλλειψης υποδομών (γηπέδων, εξωτερικών χώρων) και έλλειψης πόρων και κονδυλίων.

Σημαντικές πρακτικές στο στάδιο παραμονής του ανηλίκου στο πλαίσιο είναι και η ενασχόληση των επαγγελματιών με γραφειοκρατικές διαδικασίες όπως αυτές της αίτησης ασύλου και της αναζήτησης της οικογενείας του παιδιού. Κατά τη διάρκεια των διαδικασιών αυτών ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει το ρόλο του εκπροσώπου και του μεσολαβητή, αφού ο ίδιος έρχεται σε επαφή με τις αντίστοιχες υπηρεσίες και συμπληρώνει τα κατάλληλα έγγραφα. Στο σημείο αυτό τονίζεται η ανάγκη γνώσης των διαδικασιών από τους επαγγελματίες, ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ενασχόλησή τους με αυτές. Επιπλέον, σχετικά με τις εν λόγω διαδικασίες ο κοινωνικός λειτουργός, όπως αναφέρεται στα αποτελέσματα της έρευνας, οφείλει να αναλαμβάνει το ρόλο του υποστηρικτή και να παρέχει οποιοδήποτε είδος βοήθειας χρειαστούν τα παιδιά.

Ο κοινωνικός λειτουργός σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (2014), όσον αφορά τις διαδικασίες αίτησης ασύλου οφείλει:

- Να ενημερώσει το παιδί για το δικαίωμά του να ζητήσει άσυλο.
- Να βοηθήσει το παιδί στην υποβολή αίτησης ασύλου ή αν αυτό κρίνεται απαραίτητο να την υποβάλλει εκ μέρους του.

- Να ζητήσει την υποστήριξη εξειδικευμένου δικηγόρου ασύλου, σε περίπτωση που δεν έχει ήδη διοριστεί αντίστοιχος επαγγελματίας, και να ακολουθεί τις διαδικασίες που αυτός του υποδεικνύει.
- Να διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ παιδιού- δικηγόρου.
- Να ζητήσει από το παιδί όλες τις πληροφορίες που χρειάζεται για τη διαδικασία ασύλου με ένα φιλικό και προσαρμοσμένο στην ηλικία του παιδιού τρόπο.
- Να συνοδεύει το παιδί στις συνεντεύξεις ασύλου εάν αυτό κρίνεται απαραίτητο.
- Να υποστηρίξει και να προετοιμάσει το παιδί συναισθηματικά και ψυχολογικά για τις συνεντεύξεις και να κάνει παραπομπή για επιπλέον ψυχολογική υποστήριξη εάν κρίνεται απαραίτητο.
- Να διασφαλίζει το δικαίωμα στο παιδί να εκφράσει την άποψή του στην οποία θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα.
- Να διασφαλίζει πως το παιδί είναι εφοδιασμένο με τις κατάλληλες μεταφράσεις και έχει πρόσβαση σε δωρεάν υπηρεσίες διερμηνείας. Όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο.
- Να προετοιμάσει το παιδί για πιθανή απόρριψη του αιτήματος ασύλου.
- Να διασφαλίσει πως, εάν δεν υπάρξει τελική απόφαση, οι διαδικασίες θα συνεχιστούν ακόμα κι αν το παιδί ενηλικιωθεί.

Όσον αφορά τον τομέα της οικογένειας, σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (2014), η οικογένεια είναι η πρωταρχική ομάδα μιας κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία των μελών της, ιδίως των παιδιών. Το δικαίωμα του παιδιού στην οικογενειακή ζωή θα πρέπει να προστατεύεται πλήρως. Η πρόληψη αποχωρισμού της οικογένειας και η διατήρηση ενότητας της οικογένειας είναι σημαντικά στοιχεία του συστήματος προστασίας των παιδιών. Σε περιπτώσεις διαχωρισμού, το παιδί έχει το δικαίωμα να διατηρεί άμεσες επαφές και προσωπικές σχέσεις με τους γονείς του και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, εκτός εάν αυτό κρίνεται αντίθετο με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να ενεργεί προς το καλύτερο συμφέρον του παιδιού. Θα πρέπει να βοηθά το παιδί στον εντοπισμό της οικογένειας και στη δημιουργία ή τη διατήρηση επαφών με μέλη της οικογένειας, όταν το ίδιο το επιθυμεί. Πριν γίνουν προσπάθειες για την αποκατάσταση της επαφής, τα ιδρύματα

πρέπει να αξιολογούν τη γονική ικανότητα, ώστε να εξασφαλιστεί πως οι γονείς δεν θα εκθέσουν το παιδί σε οποιαδήποτε μορφή κινδύνου.

Οι πρακτικές που ακολουθούνται από τους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς στην εργασία τους με ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους, στον τομέα της αναζήτησης και επανένωσης οικογενείας, είναι οι εξής:

- Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να φροντίζει ο εντοπισμός της οικογενείας να λαμβάνει χώρα το συντομότερο δυνατό μετά τη συγκατάθεση του παιδιού στη διαδικασία.
- Ο εντοπισμός της οικογένειας και η αποκατάσταση οικογενειακών δεσμών δεν θα πρέπει να πραγματοποιείται όταν υπάρχουν υποψίες ότι η αποκατάσταση των δεσμών αυτών μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο το παιδί ή άλλα μέλη της οικογενείας.
- Κάθε ενέργεια που πραγματοποιεί ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να γίνεται με βάση το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και να τηρεί τους όρους που προβλέπονται από το νόμο.
- Ο επαγγελματίας θα πρέπει να συνεργάζεται με τις αντίστοιχες δημόσιες αρχές και σχετικούς οργανισμούς που συμμετέχουν σε διαδικασίες αναζήτησης οικογενειών όπως αυτές του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης ή του Ερυθρού Σταυρού.

(Ευρωπαϊκός Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, 2014)

Οι συγκεκριμένες διαδικασίες χαρακτηρίζονται ψυχοφθόρες τόσο από τους επαγγελματίες, όσο και από τα ίδια τα παιδιά, λόγω του γραφειοκρατικού χαρακτήρα τους αλλά και της χρονικής διάρκειας που απαιτείται για την ολοκλήρωσή τους. Η αναμονή αυτή φθείρει την ψυχολογία του παιδιού, καθώς το ίδιο ζει στην αβεβαιότητα μη μπορώντας να επενδύσει συναισθηματικά σε χώρους και πρόσωπα. Τέλος, ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να προετοιμάζει ψυχολογικά το παιδί για τα πιθανά αρνητικά αποτελέσματα των διαδικασιών, όπως αυτό της απόρριψης αιτήματος ασύλου και τη μη εύρεση της οικογένειάς του.

6.3. Προετοιμασία και Έξοδος από το Πλαίσιο

Στο συγκεκριμένο άξονα αποτελεσμάτων τονίζεται κυρίως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού ως σχεδιαστή, εκπαιδευτή και υποστηρικτή. Περιγράφονται οι πρακτικές του κατά τη διάρκεια της ενηλικίωσης του παιδιού, της προετοιμασίας

του για την αυτόνομη ζωή καθώς και η υποστήριξη που λαμβάνει μετά την αναχώρησή του από αυτό.

Ξεκινώντας την ανάλυση του συγκεκριμένου άξονα, γίνεται φανερή μια βασική αντίθεση στις απόψεις των επαγγελματιών μεταξύ τους. Οι ίδιοι τονίζουν πως η διασφάλιση της παραμονής των παιδιών στο πλαίσιο έως και την ενηλικίωσή τους αποτελεί βασικό δικαίωμα του παιδιού το οποίο φροντίζουν να μην καταπατάται. Κάποιοι μάλιστα κάνουν λόγο για ανάγκη παραμονής των ανηλίκων στα πλαίσια έως και το εικοστό πρώτο έτος της ηλικίας τους. Στην αντίθετη πλευρά ανήκουν οι επαγγελματίες που αναφέρουν πως παρά τον ξεκάθαρο κανονισμό του πλαισίου, πολλές φορές εξαναγκάζονται από τις αρχές να απομακρύνουν τα παιδιά στα δεκαέξι με δεκαεπτά τους (16-17) χρόνια, με βασική αιτιολογία την πληρότητα των δομών.

Ίσως η κυριότερη πρακτική των επαγγελματιών που ακολουθείται στο συγκεκριμένο τομέα είναι ο σχεδιασμός ενός πλάνου ζωής για τον καθορισμό των επόμενων βημάτων μετά την έξοδο του ανηλίκου από το πλαίσιο. Στη διαδικασία γίνεται λόγος για τις έννοιες «βέλτιστο συμφέρον του παιδιού» και «συμμετοχή του ανηλίκου». Οι κοινωνικοί λειτουργοί της έρευνας αναφέρουν πως οι συγκεκριμένες έννοιες λαμβάνονται σοβαρά υπόψη και γίνονται με ιδιαίτερη προσοχή. Επιπλέον αναφέρεται πως το τελικό πλάνο διαμορφώνεται βάσει μια προσεκτικής διαδικασίας αξιολόγησης αναγκών των ανηλίκων προσεκτικά σχεδιασμένη για το κάθε άτομο. Στον αντίλογο της άποψης αυτής στέκονται οι απόψεις των παιδιών που συμμετείχαν στην τέταρτη (4) έρευνα που συμπεριλήφθηκε στο δείγμα, τα οποία υποστηρίζουν πως δεν ρωτήθηκαν για τις δικές τους επιθυμίες και όσα ρωτήθηκαν τελικά κατέληξαν να συμβιβαστούν με το έτοιμο πλάνο που είχε ήδη συμπληρώσει ο κοινωνικός λειτουργός γι' αυτούς.

Ωστόσο, το Statement of Good Practice (2004), αναφέρει πως οι απόψεις και οι επιθυμίες των ασυνόδευτων παιδιών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όποτε οι αποφάσεις που παίρνονται τους επηρεάζουν. Πρέπει πάντα να ενθαρρύνονται ώστε να εκφράζουν τις απόψεις τους, τις ανησυχίες τους αλλά και τα παράπονά τους. Τονίζει, επίσης, ότι θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα έτσι ώστε τα παιδιά να συμμετέχουν στο σχεδιασμό της ζωής τους ανάλογα με την ηλικία τους και την ωριμότητά τους.

Ο σχεδιασμός του μέλλοντος των ασυνόδευτων ανηλίκων, σύμφωνα με Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών για τον Προγραμματισμό της Ζωής των Ασυνόδευτων Ανηλίκων (2007), αποσκοπεί στην ανάπτυξη των ικανοτήτων τους

επιτρέποντάς τους να αποκτήσουν και να ενισχύσουν τις δεξιότητες που είναι αναγκαίες ώστε να καταστούν ανεξάρτητοι, υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες. Για το σκοπό αυτό, ο σχεδιασμός του μέλλοντος των προαναφερόμενων παιδιών, απόλυτα σύμφωνος με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, όπως ορίζεται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στοχεύει στην κοινωνική ένταξη των ανήλικων, στην ανάπτυξη της προσωπικότητας, στην πολιτισμική ανάπτυξη, στη στέγαση, στην υγεία, στην εκπαίδευση και στην επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση. Ο σχεδιασμός του μέλλοντος των ασυνόδευτων ανήλικων μεταναστών είναι εξατομικευμένο εργαλείο, που στηρίζεται στην αμοιβαία και ορισμένου χρόνου δέσμευση των ενδιαφερόμενων ανήλικων και των αρμόδιων αρχών. Καθορίζει το μέλλον του παιδιού, προάγει το βέλτιστο συμφέρον του χωρίς διακρίσεις και παρέχει μακροχρόνιες λύσεις ικανοποιώντας τις ανάγκες του ανήλικου καθώς και των ενδιαφερόμενων μερών.

Με βάση μια ολιστική προσέγγιση, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ειδικότερη κατάσταση του ενδιαφερόμενου παιδιού. Είναι αναγκαίο να συνεκτιμώνται διάφορα στοιχεία και ειδικότερα:

- Τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ανήλικου: ηλικία, φύλο, ταυτότητα, νομικό καθεστώς, πολιτισμική καταγωγή, επίπεδο εκπαίδευσης, πνευματική ανάπτυξη και ωριμότητα, πιθανά τραυματικά βιώματα, κατάσταση της υγείας, επαγγελματική εμπειρία και δεξιότητες,
- Το δρομολόγιο της μετανάστευσης που ακολούθησε ο ανήλικος: παράγοντες που επηρέασαν την αναχώρησή τους, τις συνθήκες του ταξιδιού, τη διάρκεια και τις συνθήκες διαμονής στις χώρες διέλευσης και στην Ευρώπη,
- Το οικογενειακό περιβάλλον του ανήλικου και ειδικότερα η φύση των οικογενειακών του σχέσεων,
- Οι προσδοκίες, οι επιθυμίες και οι αντιλήψεις του ανήλικου,
- Η κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής του: το πολιτικό, νομοθετικό, κοινωνικο-οικονομικό, εκπαιδευτικό και πολιτισμικό πλαίσιο, η κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου (λαμβάνοντας υπόψη τις διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας και φύλου και άλλους πιθανούς κινδύνους), η διαθεσιμότητα φροντίδας και στήριξης, συμπεριλαμβανομένων των συν-θηκών υποδοχής,

- Οι ειδικότερες εγγυήσεις που απολαμβάνουν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο, ειδικότερα όσον αφορά στην αρχή της μη επαναπροώθησης και στον εντοπισμό διαρκών και βιώσιμων λύσεων,
- Η κατάσταση που επικρατεί στη χώρα υποδοχής: το πολιτικό, νομοθετικό και κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο, η διαθεσιμότητα ευκαιριών για τον ανήλικο, συμπεριλαμβανομένων του επιπέδου και του βαθμού της διαθέσιμης στήριξης, η δυνατότητα παραμονής στη χώρα υποδοχής, οι ευκαιρίες ένταξης στη χώρα υποδοχής.

(Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών για τον Προγραμματισμό της Ζωής των Ασυνόδευτων Ανήλικων, 2007)

Το παιδί για να λειτουργήσει κατάλληλα κατά την πρώτη περίοδο αυτόνομης διαβίωσης του θα πρέπει να εκπαιδευτεί σε κάποιες καθημερινές ασχολίες. Ο κοινωνικός λειτουργός στο στάδιο αυτό αναλαμβάνει το ρόλο του εκπαιδευτή, «διδάσκοντας» στον ανήλικο διαδικασίες που αφορούν από την προσωπική του υγιεινή έως τη διαχείριση χρημάτων. Έννοιες οι οποίες θεωρούνται αυτονόητες πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο εκπαίδευσης για τους ανήλικους πριν από την έξοδό τους από το πλαίσιο.

Όλοι οι ειδικοί υποστηρίζουν πως η συγκεκριμένη διαδικασία πρέπει να ξεκινάει πολύ νωρίτερα από την ηλικία ενηλικίωσης του παιδιού έως και καθ' όλη τη διάρκεια παραμονής του στο πλαίσιο. Ορισμένοι υποστηρίζουν πως τα παιδιά θα πρέπει από πολύ νωρίς να μπαίνουν σε διαδικασίες ημι-ανεξαρτησίας, αναλαμβάνοντας ευθύνες (καθαρισμός δωματίου, διαχείριση χρημάτων) ήδη από την παραμονή τους το πλαίσιο. Τα ίδια τα παιδιά θεωρούν πολύ σημαντική την ύπαρξη της συγκεκριμένης περιόδου στο πλαίσιο ώστε να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις για την αυτόνομη διαβίωση. Παρόλα αυτά σπάνια φαίνεται να υπάρχει τέτοια περίοδος προσαρμογής στο πλαίσιο, καθώς όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα, τα ίδια τα παιδιά (άρθρο: 4) αναφέρουν την απογοήτευσή τους μετά την έξοδό τους από το πλαίσιο. Οι επαγγελματίες υποστηρίζουν πως οι διαδικασίες αυτές για να είναι αποτελεσματικές θα πρέπει να πραγματοποιούνται από αντίστοιχη διεπιστημονική ομάδα η οποία θα έχει το συγκεκριμένο στόχο.

Σύμφωνα με το Statement of Good Practice (2004), η προετοιμασία των παιδιών με σκοπό να φύγουν από τα πλαίσια φροντίδας αναλαμβάνεται από τους

επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς. Ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει διαδικασίες επίλυσης προβλημάτων, σχεδιασμού και εκμάθησης νέων δεξιοτήτων στους ανήλικους. Η εκπαίδευση των παιδιών μπορεί να περιλαμβάνει τις ατομικές δεξιότητες (προσωπική υγιεινή, διατροφή, υγεία), τις πρακτικές δεξιότητες (διαχείριση χρημάτων, ψώνια σούπερ μάρκετ, μαγείρεμα και καθαριότητα) αλλά και διαπροσωπικές δεξιότητες (επικοινωνία). Ωστόσο, για να προσαρμοστεί το άτομο στη νέα κατάσταση ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να παρέχει στον ανήλικο την κατάλληλη πρακτική και συναισθηματική υποστήριξη αλλά και να τους δώσει τον απαραίτητο «χώρο και χρόνο» ώστε να αντιμετωπίσουν ομαλά τη νέα κατάσταση. Οι κοινωνικοί λειτουργοί οφείλουν να αναγνωρίζουν τη σημαντικότητα της διαδικασίας προετοιμασίας των ανηλίκων, ενισχύοντας την αυτοεκτίμησή τους και παρέχοντας ενδυνάμωση και υποστήριξη.

Όσον αφορά την περίοδο μετά την αποχώρηση του παιδιού (ενηλίκου πλέον) από το πλαίσιο, ενώ αρχικά γίνεται μια νύξη σε πρακτικές που ακολουθούνται από τους επαγγελματίες σχετικά με την παρακολούθηση της προόδου τους και την αξιολόγηση τήρησης του σχεδιασμού μέλλοντος, φαίνεται πως δεν αναλύονται στη συνέχεια. Σύμφωνα με τη Δημοπούλου- Λαγωνίκα (2009), είναι πολύ σημαντικό σε όλες τις κοινωνικές οργανώσεις ο εξυπηρετούμενος να γνωρίζει ότι μπορεί να επιστρέψει όταν και αν θεωρήσει ότι χρειάζεται μια νέα επαφή με τον κοινωνικό λειτουργό. Συχνά και μόνο η επίγνωση αυτής της δυνατότητας αποτελεί ψυχικό στήριγμα. Ορισμένες οργανώσεις, μετά τη λήξη της συνεργασίας, έχουν την τακτική να παρακολουθούν την εξέλιξη των περιστατικών (follow up).

Η συγκεκριμένη μέθοδος, μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, φαίνεται πως δεν ακολουθείται από τους επαγγελματίες. Οι διαδικασίες που αναφέρονται στην πλειονότητα των ερευνών, σχετικά με το κομμάτι της αποχώρησης των παιδιών από το πλαίσιο αφορούν κυρίως την κοινωνική ενσωμάτωσή τους στο σύνολο. Οι πρακτικές που περιγράφονται στο συγκεκριμένο τομέα μπορούν να τοποθετηθούν χρονικά στο δεύτερο στάδιο παρέμβασης, αυτό της παραμονής στο πλαίσιο, καθώς η ένταξη ή ο αποκλεισμός τους από το σύνολο αποτελεί απόρροια των ενεργειών που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια φιλοξενίας τους (εκπαίδευση, ψυχοσυναισθηματική υγεία, κοινωνικά δίκτυα κ.α.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7.1 Συμπεράσματα

Βασικό σκοπό της έρευνας αποτέλεσε η συσχέτιση των θεωριών της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας με τις πρακτικές εφαρμογές της στην εργασία των επαγγελματιών με ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά χωρισμένα από την οικογένειά τους. Το γενικότερο συμπέρασμα που προκύπτει είναι πως οι θεωρίες πολλές φορές διαφέρουν από τις πρακτικές που ακολουθούνται από τους κοινωνικούς λειτουργούς. Οι ίδιοι αρκετές φορές αναλαμβάνουν διαδικασίες στις οποίες δεν έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και εκπαίδευση και οι οποίες δεν εντάσσονται θεωρητικά στην κοινωνική εργασία, αναγκάζοντάς τους να «δημιουργούν» νέες στρατηγικές για την αντιμετώπισή τους (π.χ. αξιολόγηση ηλικίας). Μέσα από αυτό γίνεται φανερή η ανάγκη οριοθέτησης των δραστηριοτήτων του κοινωνικού λειτουργού και η ύπαρξη αντίστοιχων εξειδικευμένων ομάδων σε θέματα που δεν εντάσσονται στις αρμοδιότητες τους.

Επιμέρους στόχους αποτέλεσαν η συγκέντρωση των πρακτικών εφαρμογών των κοινωνικών λειτουργών στην εργασία τους με ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους αλλά και ο καθορισμός των σταδίων παρέμβασής τους. Οι συγκεκριμένοι στόχοι επιτεύχθηκαν μέσα από την παρουσίαση και κατηγοριοποίηση των αποτελεσμάτων.

Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με τον πρώτο στόχο που τέθηκε, παρουσιάστηκαν λεπτομερώς οι πρακτικές που ακολουθούνται από τους επαγγελματίες και αξιολογήθηκε η αποτελεσματικότητά τους βάσει των εμπειριών των ίδιων των επαγγελματιών καθώς και των παιδιών ως αποδέκτες των πρακτικών αυτών. Η συγκέντρωση των πρακτικών αποτελεί ένα χρήσιμο εγχειρίδιο για τους επαγγελματίες που εργάζονται με τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα, οδηγώντας στην αποτελεσματικότερη επιλογή ενεργειών.

Οι πρακτικές εφαρμογές των κοινωνικών λειτουργών με τα ασυνόδευτα παιδιά μπορούν να κατηγοριοποιηθούν στους εξής τομείς:

1. Τοποθέτηση των ασυνόδευτων παιδιών: Οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι αυτοί που αποφασίζουν αν το παιδί θα τοποθετηθεί σε κέντρο φιλοξενίας ή σε ανάδοχη οικογένεια. Η απόφασή τους αυτή, λαμβάνεται συνήθως με κριτήριο την ηλικία του παιδιού και τις ανάγκες του.

2. Εκπαίδευση: Οι κοινωνικοί λειτουργοί καθορίζουν την τάξη στην οποία θα ενταχθεί το παιδί. Έρχεται σε επαφή με σχολικές μονάδες, με δασκάλους και καθηγητές, αποφασίζοντας μαζί τους τη βαθμίδα στην οποία θα φοιτήσει ο ανήλικος. Έπειτα από την εισαγωγή του παιδιού στο σχολείο ασχολείται με διαδικασίες όπως, ψυχολογική στήριξη του παιδιού, ένταξη του παιδιού σε προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας αν αυτό κρίνεται απαραίτητο, επικοινωνία με το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου για την πρόοδο του μαθητή αλλά και παρέμβασή σε περίπτωση που το παιδί δημιουργεί προβλήματα
3. Υγεία: Παρέχουν στο ιατρικό προσωπικό τον φάκελο του παιδιού ή τις πληροφορίες που έχουν συλλέξει οι ίδιοι, παραμένουν στον χώρο εξέτασης και βοηθάνε τους ανηλίκους στη συμπλήρωση των εντύπων που χρειάζονται. Επιπλέον, παρακολουθούν την κατάσταση των παιδιών μέσα από τις συναντήσεις τους και σε περίπτωση που πέσουν στην αντίληψή τους συμπτώματα διαταραχών, παραπέμπουν το παιδί στις κατάλληλες υπηρεσίες ψυχικής υγείας.
4. Άσυλο: Ο κοινωνικός λειτουργός κρίνει αν πρέπει ή όχι ένα παιδί να υποβάλει αίτηση ασύλου. Αν η υποβολή αιτήματος ασύλου κριθεί απαραίτητη, πρέπει να βοηθά και να υποστηρίζει το παιδί στην όλη διαδικασία. Ενημερώνει το παιδί για οποιαδήποτε διαδικασία με τρόπο απλό και φιλικό και λόγο προσαρμοσμένο στο επίπεδο εκπαίδευσής του. Βασικό του μέλημα είναι η συνδρομή του σε πρακτικά - διαδικαστικά θέματα, καθώς και η ψυχολογική του στήριξη στην ψυχοφθόρα αυτή διαδικασία.
5. Επανένωση οικογένειας: Η απόφαση αν το παιδί θα πρέπει να επανενωθεί με την οικογένεια του λαμβάνεται από τον κοινωνικό λειτουργό μαζί με το παιδί. Εφόσον το παιδί δώσει τη συγκατάθεσή του για να ξεκινήσει η διαδικασία, ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει ολοκληρωτικά τη διαδικασία εντοπισμού των μελών της οικογένειας, συμπληρώνοντας τα δικαιολογητικά και τις αιτήσεις. Πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός με τους γονείς που διεκδικούν επανένωση με τα παιδιά τους, καθώς υπάρχει κίνδυνος να είναι άτομα που ανήκουν σε δίκτυο παράνομης διακίνησης παιδιών.

6. Διοργάνωση δραστηριοτήτων: Ο κοινωνικός λειτουργός καλείται να διοργανώσει εκδρομές, επισκέψεις σε μουσεία, κοινωνικές εκδηλώσεις στις οποίες συμμετέχουν τα παιδιά, προβολές ταινιών, ομάδες με αθλητικά ενδιαφέροντα κ.λπ.
7. Δημιουργία κοινωνικών δικτύων: Οι κοινωνικοί λειτουργοί αναλαμβάνουν το ρόλο του διαμεσολαβητή με σκοπό την υποβοήθηση των παιδιών στη δημιουργία κοινωνικών δικτύων. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της ένταξής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία, την τοποθέτηση σε ανάδοχες οικογένειες καθώς και με επισκέψεις των παιδιών σε εκκλησίες, τζαμιά και χώρους συνάθροισης ανθρώπων ίδιας πολιτιστικής κληρονομιάς με το παιδί.
8. Δημιουργία πλάνου για το μέλλον: Ο κοινωνικός λειτουργός δημιουργεί μαζί με το παιδί ένα πλάνο ζωής το οποίο συνίσταται να ακολουθήσει ο ανήλικος μετά την έξοδό του από το πλαίσιο. Ο επαγγελματίας, πριν τη δημιουργία του πλάνου, οφείλει να αξιολογήσει τις ανάγκες του ανηλίκου, ώστε να καθορίσει τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει, αλλά και τη βοήθεια και τη στήριξη που θα του παρέχει σε όλη αυτή τη διαδικασία. Η αξιολόγηση αυτή επικεντρώνεται στους τομείς της υγείας και ανάπτυξης, της εκπαίδευσης, της προετοιμασίας του για εργασία, τα κοινωνικά δίκτυα, τις δεξιότητες του ατόμου στη διαχείριση χρημάτων αλλά και σε όποια άλλη πρακτική διαδικασία θεωρείται απαραίτητη για την ανεξάρτητη ζωή.
9. Εκπαίδευση σε καθημερινές ασχολίες: Ο κοινωνικός αναλαμβάνει το ρόλο του εκπαιδευτή σε αυτή τη διαδικασία, εκπαιδεύοντας τον ανήλικο σε βασικές καθημερινές ασχολίες, όπως τη διαχείριση χρημάτων, τα ψώνια, την προσωπική υγιεινή, την καθαριότητα του σπιτιού, τη μαγειρική. Ο ρόλος αυτός δεν σταματά με την έξοδο του παιδιού από το πλαίσιο, καθώς ο ίδιος θα πρέπει να παρακολουθεί στενά την πρόοδο του ανηλίκου στις διαδικασίες αυτές κατά την πρώτη περίοδο αυτόνομης διαβίωσης.

Ο δεύτερος στόχος, σχετικά με τα στάδια παρέμβασης των κοινωνικών λειτουργών, επιτεύχθηκε μέσα από την κατηγοριοποίηση των αποτελεσμάτων σε τρεις (3) κεντρικούς άξονες: Πρώτη Επαφή, Παραμονή στο Πλαίσιο, Προετοιμασία και Έξοδος από το Πλαίσιο. Η κάθε βασική κατηγορία χωρίστηκε σε υποκατηγορίες

ανάλογα με τον τομέα παρέμβασης των κοινωνικών λειτουργών. Ο διαχωρισμός αυτός αποτέλεσε σημαντικό εργαλείο οργάνωσης του μεγάλου όγκου πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν μέσα από την έρευνα και θεωρείται πως αποτελεί έναν ολοκληρωμένο κατάλογο των πρακτικών, ο οποίος μπορεί να λειτουργήσει βοηθητικά στην εργασία των επαγγελματιών με ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως, όπως προέκυψε από την έρευνα, ο σεβασμός της προσωπικότητας και της αρχή της εξατομίκευσης του ατόμου αποτελούν τον γνώμονα για οποιαδήποτε ενέργεια ακολουθείται από τους κοινωνικούς λειτουργούς στα παιδιά. Ο σεβασμός αποτελεί το μοναδικό στοιχείο που αναφέρθηκε στο σύνολο των ερευνών καθώς και στο σύνολο των πρακτικών που συγκεντρώθηκαν από αυτές. Η εξατομίκευση του ατόμου, δηλαδή η αναγνώριση και κατανόηση της μοναδικότητας του ατόμου, τονίστηκε ως η βασική αρχή της κοινωνικής εργασίας την οποία όλοι οι επαγγελματίες οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη από το αρχικό στάδιο της πρώτης επαφής του παιδιού με το πλαίσιο ως και την έξοδό του από αυτό.

7.2 Προτάσεις

Μελετώντας τις πρακτικές εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας στην Ευρώπη με τα ασυνόδευτα παιδιά, προκύπτουν οι παρακάτω προτάσεις που έχουν ως στόχο την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των ιδιαίτερων αναγκών της συγκεκριμένης ευάλωτης κοινωνικής ομάδας.

Αρχικά, αναλύοντας τα αποτελέσματα, διαπιστώθηκε πως οι κοινωνικοί λειτουργοί αναλαμβάνουν καθήκοντα, όπως της αξιολόγησης της ηλικίας του παιδιού, για τα οποία δεν είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι και δεν φέρουν τις απαραίτητες γνώσεις. Οι διαδικασίες αυτές θα πρέπει να γίνονται από εξωτερικούς παράγοντες και από εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, οι οποίοι να έχουν παράλληλα τον απαραίτητο σεβασμό για την προσωπικότητα, αλλά και για την πολιτισμική κουλτούρα του κάθε παιδιού. Σε περιπτώσεις όπου το προσωπικό αυτό δεν μπορεί να υπάρξει ή υπάρχουν αμφιβολίες για την ηλικία, τότε οι αρμόδιοι θα πρέπει οπωσδήποτε να τάσσονται υπέρ της ανηλικότητας του ατόμου.

Εν συνεχεία, επισημάνθηκε η σημαντικότητα της ύπαρξης ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων για τα παιδιά, που ωστόσο είναι περιορισμένες λόγω της έλλειψης οικονομικών πόρων. Θεωρείται, λοιπόν, σημαντική η ποσοτική ενίσχυση των

παρεχόμενων δραστηριοτήτων και η αύξηση της παροχής οικονομικών πόρων με σκοπό τη δημιουργία δραστηριοτήτων για τα ασυνόδευτα παιδιά.

Επιπλέον, η πρόσβαση των ανηλίκων στην παιδεία θα πρέπει να είναι απρόσκοπτη. Οφείλεται να παρέχεται στα παιδιά κατάλληλο προσωπικό και υπηρεσίες με στόχο την όσο το δυνατόν ευκολότερη προσαρμογή στο σχολείο (π.χ. εκμάθηση της γλώσσας της χώρας υποδοχής, ενισχυτική διδασκαλία κ.λπ.). Επίσης, το προσωπικό των σχολείων θα πρέπει να έχει εκπαιδευτεί στη διαπολιτισμικότητα έτσι ώστε να είναι ικανό να ανταπεξέρχεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των ασυνόδευτων παιδιών και όχι μόνο.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί και τα ασυνόδευτα παιδιά που πήραν μέρος στις έρευνες που μελετήθηκαν, ανέφεραν πως η διαδικασία μετάβασης στην ενήλικη ζωή δεν είναι καθόλου εύκολη για τα παιδιά αυτά καθώς και το ότι δεν αισθάνονται έτοιμα. Για το λόγο αυτό, προτείνεται η επέκταση του χρονικού ορίου που τα παιδιά μπορούν να παραμείνουν στο πλαίσιο έως ότου οι κοινωνικοί λειτουργοί συναποφασίσουν με το κάθε παιδί ξεχωριστά πως είναι έτοιμο να αποχωρίσει.

Ωστόσο, η παραμονή του παιδιού στο πλαίσιο δυσχεραίνεται και από το γεγονός πως οι δομές φιλοξενίας είναι λίγες συγκριτικά με τον αριθμό των ασυνόδευτων παιδιών που δέχονται οι περισσότερες χώρες. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, οι δομές φιλοξενίας για τα ασυνόδευτα παιδιά παρέχουν γύρω στις 800 θέσεις, ενώ σύμφωνα με τα στοιχεία του Εθνικού Κέντρου Αλληλεγγύης, τα ασυνόδευτα παιδιά που εισήλθαν στην χώρα μας μόνο κατά το έτος 2013, ήταν 1.150. Ο αριθμός αυτός αποδεικνύει την αδυναμία του ελληνικού κράτους να παρέχει φροντίδα στην ευάλωτη αυτή κοινωνική ομάδα. Το ελληνικό κράτος οφείλει να δημιουργήσει δομές φιλοξενίας που να ανταπεξέρχονται στον αριθμό των ασυνόδευτων που εισέρχονται στη χώρα και οι οποίες δομές να παρέχουν εξειδικευμένους επαγγελματίες που να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών.

Σημαντική είναι επίσης η στελέχωση των κρατικών υπηρεσιών στις παραμεθόριες περιοχές (κυρίως αστυνομία, λιμενικό και νομαρχία) με προσωπικό εξειδικευμένο στον εντοπισμό, καταγραφή και εκτίμηση της κατάστασης των ανηλίκων.

Απαραίτητη, ακόμη, κρίνεται η επίσημη καταγραφή του αριθμού των ασυνόδευτων παιδιών που εισέρχονται και διαμένουν στην Ελλάδα. Η καταγραφή του πραγματικού αριθμού δίνει τη δυνατότητα κατανόησης των αληθινών αναγκών

της ομάδας καθώς και μιας πιο καθαρής εικόνας πάνω στο ζήτημα των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα. Με τη καταγραφή του αριθμού, οι κοινωνικοί λειτουργοί θα έχουν την ευκαιρία για σχεδιασμό αποτελεσματικότερων και καταλληλότερων παρεμβάσεων προς τους ασυνόδευτους ανηλίκους.

Ένα σημαντικό έλλειμμα που παρατηρήθηκε, είναι η αδυναμία παρακολούθησης της προόδου και της αξιολόγησης τήρησης του σχεδιασμού μέλλοντος μετά την αποχώρηση των ανηλίκων από το πλαίσιο. Οι κοινωνικοί λειτουργοί οφείλουν να δίνουν έμφαση στη διαδικασία αυτή, καθώς είναι σημαντικό τα ασυνόδευτα παιδιά να γνωρίζουν πως αν προκύψει κάποια ανάγκη μπορούν να απευθυνθούν για βοήθεια στον κοινωνικό λειτουργό. Η επίγνωση αυτής της δυνατότητας αποτελεί ένα βασικό ψυχικό στήριγμα για την συγκεκριμένη ευάλωτη ομάδα.

Τέλος, η αλλαγή στην πολιτική ασύλου του ελληνικού κράτους αποτελεί την πρώτη και απαραίτητη συνθήκη για την εφαρμογή οποιασδήποτε ουσιαστικής πολιτικής πρόνοιας σε σχέση με τα ασυνόδευτα παιδιά. Η διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων ασύλου θα πρέπει να ολοκληρώνεται ταχύτερα, χωρίς όμως σε καμία περίπτωση αυτό να αποβαίνει εις βάρος της προσεκτικής μελέτης τους. Η διαδικασία αυτή δεν θα πρέπει να γίνεται όχι ως μία γραφειοκρατική εργασία αλλά ως ένα ζήτημα που επηρεάζει την ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική κατάσταση του ανήλικου πρόσφυγα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Γιαννίρη, Ν.,(2000) Ζητείται Ελπίς για 22,3 εκατ, Πρόσφυγες. Ελευθεροτυπία
- Δεμένικα, Κ.,(2011) «Κοινωνική Εργασία με πρόσφυγες» στο: Παρλάλης, Σ. (επιμ.) *Οι πρακτικές εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα και στην Κύπρο*. Αθήνα : Πεδίο.
- Δημητροπούλου, Γ. και Παπαγεωργίου, Ι. (2008) *Ασυνόδετοι Ανήλικοι Αιτούντες Άσυλο στην Ελλάδα* χ.ε.
- Δημοπούλου – Λαγωνίκα, Μ., (2009) *Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας Μοντέλα Παρέμβασης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014). *Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τα Ασυνόδετα Παιδιά (2010) *Διακήρυξη Καλών Πρακτικών* Αθήνα: Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες.
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο. Αρ. Φύλλου 251 13Νοεμβρίου 2007 Προεδρικό Διάταγμα Υπ' αριθμ.220.
- Ζαϊμάκης Γ., (2010). *Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Ίδρυμα Χάινριχ Μπέλ, (2013). *Εφαρμογή Ασύλου και Ένταξη Προσφύγων Αιτούντων Άσυλο στη Θεσσαλονίκη*. Θεσσαλονίκη: χ.ε.
- Ιωσηφίδης, Θ., (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Καβουνίδη, Τζ., (2005). *Κοινωνικός αποκλεισμός: Έννοια, κοινοτικές πρωτοβουλίες, ελληνική εμπειρία και διλήμματα πολιτικής* στο: Κατσούλης Η. *Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα: Κύρια Θέματα και Προσδιορισμός Προτεραιοτήτων Πολιτικής*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Καλλινικάκη, Θ., (2009). Εισαγωγή στη Θεωρία και Πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κανακίδου, Ε. Παπαγιάννη, Β. (1998). *Διαπολιτισμική Αγωγή*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κανδυλάκη, Α., (2008) Η συμβουλευτική στην Κοινωνική εργασία: Δεξιότητες και τεχνικές. Αθήνα: Τόπος.

Κανδυλάκη, Α. (2009), Κοινωνική Εργασία σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Αθήνα: Τόπος.

Καραμάνου, Α. (2011) «Πολυπολιτισμικότητα, ανθρώπινα δικαιώματα και ισότητα των φύλων» στο: *Διαπολιτισμικότητα και θρησκεία στην Ευρώπη μετά την επικύρωση της συνθήκης της Λισσαβόνας*. Αθήνα: Ίνδικτος.

Λινού, Κ.,(2011) «Κοινωνική Εργασία με κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες» στο: Παρλάλης, Σ. (επιμ.) *Οι πρακτικές εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα και στην Κύπρο*. Αθήνα : Πεδίο.

Νάσκου- Περάκη, Μ. (1991) *Το νομικό καθεστώς των προσφύγων στην διεθνή και έννομη τάξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Οικονόμου, Α., (2011) «Κοινωνική Εργασία και ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους. Η περίπτωση του Κέντρου Υποδοχής Ανηλίκων Προσφύγων του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας στα Ανώγεια Κρήτης» στο: Παρλάλης, Σ. (επιμ.) *Οι πρακτικές εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα και στην Κύπρο*. Αθήνα : Πεδίο.

Πατελάρου, Ε. & Μπροκαλάκη, Η., (2010). Μεθοδολογία της Συστηματικής Ανασκόπησης και Μετα-ανάλυσης. *ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ* 2010 , 49(2): 122–130.

Ράτσικα Ν., Οικονόμου Κ. & Κουκούλη Σ. (2014). *Παράγοντες που εμποδίζουν την αποτελεσματική λειτουργία της σχέση βοήθειας με εφήβους σε εγκατάλειψη – κρίσιμα σημεία*. 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Μονάδων Κοινωνικής Πρόνοιας “Επ’ αρωγή”, με θέμα: «Πρόνοια: Νέο Πρόσωπο και Προοπτικές». Άγιος Νικόλαος Λασιθίου Κρήτης 3-4 Ιουλίου 2014.

Σιταρόπουλος, Ν. (2002). Το καθεστώς προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα – Σχετικά ζητήματα και

προτάσεις, Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ). Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.

Σπανού, Φ. και Αλεξιάκης Β. (2007) *Ασυνόδευτοι Ανήλικοι Πρόσφυγες στην Ελλάδα*. Πτυχιακή Εργασία. Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης.

Σωτηρόπουλος, Δ. (2003) «Στερεότυπα: Όροι ύπαρξης και παρεμβάσεις για την αναίρεσή τους». *Το βήμα των κοινωνικών επιστημών*, τεύχος 36, σ. 71 – 86.

Ύπατη Αρμοστέία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. (1999). *Το Πρόγραμμα "Ασυνόδευτα Παιδιά στην Ευρώπη"*. Αθήνα: Σάκκουλας

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Atlas, B. (2006) *Looking Forward: unaccompanied asylum seekers leaving care*. χ.ε.

Bonnett, A., (1999) *Anti-Racism*, London: Routledge

European Migration Network (2009) *Unaccompanied Minors- An EU Comparative Study*. χ.ε.

European Union Agency for Fundamental Rights (2014) *Guardianship for children deprived of parental care*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Union Agency for Fundamental Rights (2011) *Separated, asylum – seeking children in the European Member States. A comparative report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Geldar, K., & Geldar D., (2004) *Counseling Children- A Practical Introduction*. London: SAGE Publications

Irish Refugee Council, Arnold S, Collins L.S. (2010-2011) *Closing a Protection Gap: National Report*. χ.ε.

Milner, J., & O' Byrne, P., (2002) *Assessment in Social Work* England: Palgrave MacMillan

Nair, C., (2013) *Separated and Unaccompanied Children Placed in Care: Perspectives and Experiences of Professionals Working in Sweden*. χ.ε.

Newbigging, K., & Thomas, N., (2011) *Good Practice in Social Care for Refugee and Asylum- seeking Children*. Great Britain: Social Care Institute for Excellence.

Ravi K.S. Kohli (2007) The Comfort of Strangers: Social work practice with unaccompanied asylum-seeking children and young people in the U.K. *Child and Family Social Work*, 11:1-10 .

Ravi K.S. Kohli (2006) The Sound of Silence: Listening to what unaccompanied Asylum- seeking children say and do not say. *British Journal of Social Work*, 36: 707-721.

Ravi K.S. Kohli (2007) *Social Work with Unaccompanied Asylum Seeking Children*. China: Palgrave.

Strier R., Binyamin Sh., (2014) Introducing anti-oppressive social work practices in public services: Rhetoric to practice. *British Journal of Social Work*, 44(8): 2095 – 2112.

Wade, J., Mitchell, F., Baylis, G., (2003) Unaccompanied Asylum Seeking Children: The Response of Social Work Services. *Child and Family Social Work*, 8(3): 179-189.

Wade J, Sirriyeh A, Kohli R, και Simmonds J (2009) *Fostering Unaccompanied Asylum –Seeking Young People: A research project*. University of Work.

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

Γαλάνης, Π. (2009) *Συστηματική Ανασκόπηση και Μετά – ανάλυση*. <http://www.mednet.gr/archives/2009-6/pdf/826.pdf> [Πρόσβαση 10 Οκτωβρίου 2014].

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης- Υπηρεσία Διαχείρισης Αιτημάτων Στέγασης Αιτούντων Άσυλο και Ασυνόδευτων Ανηλίκων (2014) *Ετήσια Στοιχεία Έτους 2013*. <http://www.ekka.org.gr/> [Πρόσβαση 27 Οκτωβρίου 2014]

Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου (2009) *Πολιτικές για τις Ρυθμίσεις Επιστροφής και Ένταξης και Στατιστικά Στοιχεία για τους Ασυνόδευτους Ανηλίκους στην Ελλάδα*. <http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we->

do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/unaccompanied-minors/11b_greece_national_report_on_unaccompanied_minors_final_version_4dec09_gr_el.pdf [Πρόσβαση 2 Νοεμβρίου 2014].

Σύσταση CM/Rec (2007) 9 της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη μέλη για τον προγραμματισμό της ζωής των ασυνόδευτων ανήλικων μεταναστών <file:///C:/Users/%CE%95%CE%BB%CE%B5%CE%BD%CE%B1/Downloads/Coe%20Minister%20Children.pdf> [Πρόσβαση 2 Νοεμβρίου 2014].

Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες (2014) *Στις Βιομηχανοποιημένες Χώρες οι Αιτήσεις Ασύλου Αυξήθηκαν κατά 28%- Έκθεση της Υ.Α.* <http://www.unhcr.gr/nea/deltia-typoy/artikel/ff9c6ea7ba9186ac7240abfcc6d62b07/stis-biomichanopoi.html?L=0%2525252F> [Πρόσβαση 24 Οκτωβρίου 2014]

Children's legal Center (2013) Happy Birthday? Disputing the age of children in the immigration system http://www.childrenslegalcentre.com/userfiles/file/HappyBirthday_Final.pdf [Πρόσβαση 24 Οκτωβρίου 2014]

European Commission (χ.χ.) *Needs Tackling and Networks for Unaccompanied Children Integration.* http://www.oijj.org/sites/default/files/net_foru_newsletter2_printable.pdf [Πρόσβαση 10 Ιανουαρίου 2015]

Eurostat (2015) *Asylum Applicants Considered to be Unaccompanied Minors- Annual Data.* <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tps00194> [Πρόσβαση 5 Ιανουαρίου 2015]

France Terre d'Asile, (2012) *Δικαίωμα στο Άσυλο για τους Ασυνόδευτους Ανηλίκους στην Ευρωπαϊκή Ένωση* <http://new.france-terre-asile.org/images/stories/mineurs-isoles-etrangers/dam27-grec.pdf> [Πρόσβαση 6 Δεκεμβρίου 2014]

France Terre d'Asile, (2010) *The Reception and Care of Unaccompanied Minors in Eight Countries of the European Union* <http://www.i-red.eu/resources/publications-files/ftda-i-red-cir-minors10-2010.pdf> [Πρόσβαση 6 Δεκεμβρίου 2014]

Kamena D., (2013) *Disputing the age of children in the immigration system*
http://www.childrenslegalcentre.com/userfiles/file/HappyBirthday_Final.pdf

[Πρόσβαση 20 Ιανουαρίου 2015]

Separated children in Europe programme (2004) *Statement of Good Practice*
<http://www.separated-children-europe-programme.org/images/18/219.pdf>

[Πρόσβαση 22 Ιανουαρίου 2015]

Williams C., Soydan H., Johnson M. (2002) *Social work with minorities: European perspectives*. London: Routledge. <http://www.ebscohost.com> [Πρόσβαση 15 Νοεμβρίου 2014].

United Nations General Assembly (1989) Convention on the Rights of the Child
<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=3ae6b38f0> [Πρόσβαση 2

Νοεμβρίου 2014]

Διαδικτυακοί Τόποι

Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης <http://www.inedivim.gr/> [Πρόσβαση 24 Οκτωβρίου 2014]

Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός <http://www.redcross.gr/> [Πρόσβαση 29 Οκτωβρίου 2014]

PRAKSIS <http://www.praksis.gr/el/> [Πρόσβαση 29 Οκτωβρίου 2014]

Arsis- Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων <http://arsis.gr/> [Πρόσβαση 24 Οκτωβρίου 2014]

Εταιρία Κοινωνικής και Πολιτιστικής Στήριξης «ΝΟΣΤΟΣ»
<http://www.nostos.org.gr/site/gr/> [Πρόσβαση 24 Οκτωβρίου 2014]

Σύλλογος Μεριμνης Ανηλίκων <http://www.sma-athens.org/> [Πρόσβαση 24 Οκτωβρίου 2014]

Γιατροί του Κόσμου <http://mdmgreece.gr/> [Πρόσβαση 24 Οκτωβρίου 2014]

Κέντρο Υγείας Παιδιών και Εφήβων Ηλιαχτίδα <http://www.iliaktida.eu/> [Πρόσβαση 26 Οκτωβρίου 2014]

ΑΠΟΣΤΟΛΗ- Φιλανθρωπικός Οργανισμός Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών
<http://www.mkoapostoli.gr/> [Πρόσβαση 26 Οκτωβρίου 2014]

Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες <http://www.gcr.gr/index.php/en/>
[Πρόσβαση 13 Σεπτεμβρίου 2014]

Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης <http://greece.iom.int/el> [Πρόσβαση 24
Σεπτεμβρίου 2014]

British Red Cross <http://www.redcross.org.uk/> [Πρόσβαση 18 Σεπτεμβρίου 2014]

Διεθνής Αμνηστία <http://www.amnesty.org.gr/> [Πρόσβαση 18 Σεπτεμβρίου 2014]

Συνήγορος του Πολίτη <http://www.synigoros.gr/> [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2014]

Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη
[http://www.minocp.gov.gr/asylo.php?option=ozo_content&perform=view&id=3779
&Itemid=465&lang=&lang](http://www.minocp.gov.gr/asylo.php?option=ozo_content&perform=view&id=3779&Itemid=465&lang=&lang) [Πρόσβαση 12 Νοεμβρίου 2014]